HE 317/2010 vp

Hallituksen esitys Eduskunnalle Euroopan neuvoston tietoverkkorikollisuutta koskevan yleissopimuksen lisäpöytäkirjan, joka koskee tietojärjestelmien välityksellä tehtyjen luonteeltaan rasististen ja muukalaisvihamielisten tekojen kriminalisointia, hyväksymisestä ja laiksi sen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta sekä laeiksi rikoslain ja tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisesta annetun lain 15 §:n muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan, että eduskunta hyväksyy Strasbourgissa 28 päivänä tammikuuta 2003 tehdyn Euroopan neuvoston tietoverkkorikollisuutta koskevan yleissopimuksen lisäpöytäkirjan (ETS 189), joka koskee tietojärjestelmien välityksellä tehtyjen luonteeltaan rasististen ja muukalaisvihamielisten tekojen kriminalisointia. Lisäpöytäkirja on tullut kansainvälisesti voimaan 1 päivänä maaliskuuta 2006. Esitykseen sisältyy ehdotus laiksi lisäpöytäkirjan lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta.

Samassa yhteydessä lainsäädäntö saatetaan vastaamaan rasismin ja muukalaisvihan tiettyjen muotojen ja ilmaisujen torjumisesta rikosoikeudellisin keinoin tehdyn neuvoston puitepäätöksen 2008/913/YOS vaatimuksia. Esityksessä ehdotetaan, että rikoslakiin tehtäisiin lisäpöytäkirjan voimaansaattamisesta ja puitepäätöksen täytäntöönpanosta johtuvat muutokset sekä eräitä rikoslakia täsmentäviä ja osin laajentaviakin muutoksia.

Kiihottamisessa kansanryhmää vastaan mainittaisiin uusina tekotapoina ”asettaminen yleisön saataville” ja ”yleisön saatavilla pitäminen”. Ehdotettujen täsmennysten tarkoituksena on varmistaa kriminalisoinnin soveltuvuus kyseisiin tekotapoihin. Säännöksen ilmaisu ”lausuntoja tai muita tiedonantoja” ehdotetaan korvattavaksi perustuslaissa käytetyllä nykyaikaisemmalla käsitteistöllä ”tiedon, mielipiteen tai muun viestin”.

Kiihottamista kansanryhmää vastaan koskevien rangaistussäännösten ulottuvuutta niin sanottuja viharikoksia koskevana säännöksenä ehdotetaan selvennettäväksi ja osittain laajennettavaksi siten, että rikoksen vaikuttimina mainittaisiin nimenomaisesti myös ihonväri, syntyperä, vakaumus, seksuaalinen suuntautuminen ja vammaisuus. Mahdollisuus soveltaa pykälää myös mainittuihin perusteisiin rinnastettavissa perusteissa säilyisi täsmennettynä. Samat vaikuttimet kuin kiihottamisessa kansanryhmää vastaan mainittaisiin myös rasistisia ja muita sellaisia vaikuttimia koskevassa rangaistuksen koventamissäännöksessä. Koventamissäännöksessä rikoksen rasistinen tai muu sellainen vaikutin olisi rangaistusta koventava riippumatta siitä, keneen tai mihin rikos kohdistuu.

Rikoslakiin ehdotetaan lisättäväksi erityinen törkeää kiihottamista kansanryhmää vastaan koskeva tunnusmerkistö. Se voisi soveltua muun muassa tapauksiin, joissa kehotetaan tai houkutellaan joukkotuhontaan tai muihin vakaviin ihmisoikeusrikoksiin, murhaan tai terroristisessa tarkoituksessa tehtyyn tappoon. Törkeä tekotapa voisi soveltua myös muuhun vakavaan väkivaltaan kehottamiseen, jos sillä selvästi vaarannetaan yleistä järjestystä ja turvallisuutta. Uuden törkeän rikoksen enimmäisrangaistus olisi neljä vuotta vankeutta.

Oikeushenkilön rangaistusvastuu ehdotetaan laajennettavaksi kiihottamisrikoksiin kansanryhmää vastaan ja, jos rikoksella on vihamotiivi, laittomaan uhkaukseen ja törkeään kunnianloukkaukseen. Myös julkiseen kehottamiseen rikokseen voitaisiin tietyin edellytyksin soveltaa oikeushenkilön rangaistusvastuuta. Lisäksi ehdotetaan rikoslakiin eräitä muita vähäisiä muutoksia.

Tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisesta annettuun lakiin tehtäisiin ainoastaan viittaussäännöstä rikoslakiin koskeva täsmennys.

Ehdotetut lait ovat tarkoitetut tulemaan voimaan mahdollisimman pian niiden vahvistamisen jälkeen. Tietoverkkorikollisuutta koskevan yleissopimuksen lisäpöytäkirjan lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamista koskeva laki on kuitenkin tarkoitettu tulemaan voimaan tasavallan presidentin asetuksella säädettävänä ajankohtana samanaikaisesti kuin lisäpöytäkirja tulee Suomen osalta voimaan.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ....1
SISÄLLYS....3
YLEISPERUSTELUT....5
1 JOHDANTO....5
2 NYKYTILA....6
2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö....6
2.2 Perustuslaki ja kansainväliset sopimukset....7
2.3 Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännöstä....8
2.4 Ulkomaiden lainsäädäntö....9
Ruotsi....9
Norja....10
Tanska....10
Saksa....11
2.5 Nykytilan arviointi....11
3 ESITYKSEN TAVOITTEET JA KESKEISET EHDOTUKSET....12
Lisäpöytäkirja ja puitepäätös....12
Muutokset rikoslakiin....13
4 ESITYKSEN VAIKUTUKSET....14
5 ASIAN VALMISTELU....14
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT....16
1 LISÄPÖYTÄKIRJAN SISÄLTÖ JA SEN SUHDE SUOMEN LAINSÄÄDÄNTÖÖN....16
I luku Yhteiset määräykset....16
II luku Kansalliset toimenpiteet....17
III luku Yleissopimuksen ja lisäpöytäkirjan välinen suhde....22
IV luku Loppumääräykset....25
2 PUITEPÄÄTÖS JA VOIMASSAOLEVA LAINSÄÄDÄNTÖ....26
Puitepäätöksen johdanto....26
Kriminalisointivelvoitteet....27
3 LAKIEHDOTUSTEN PERUSTELUT....37
3.1 Laki Euroopan neuvoston tietoverkkorikollisuutta koskevan yleissopimuksen lisäpöytäkirjan, joka koskee tietojärjestelmien välityksellä tehtyjen luonteeltaan rasististen ja muukalaisvihamielisten tekojen kriminalisointia, lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta....37
3.2 Rikoslaki....37
6 luku Rangaistuksen määräämisestä....37
11 luku Sotarikoksista ja rikoksista ihmisyyttä vastaan....39
17 luku Rikoksista yleistä järjestystä vastaan....46
24 luku Yksityisyyden, rauhan ja kunnian loukkaamisesta....46
25 luku Vapauteen kohdistuvista rikoksista....46
3.3 Laki tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisesta....46
4 VOIMAANTULO....47
5 EDUSKUNNAN SUOSTUMUKSEN TARPEELLISUUS....47
6 KÄSITTELYJÄRJESTYS....48

LAKIEHDOTUKSET 51
Laki Euroopan neuvoston tietoverkkorikollisuutta koskevan yleissopimuksen lisäpöytäkirjan, joka koskee tietojärjestelmien välityksellä tehtyjen luonteeltaan rasististen ja muukalaisvihamielisten tekojen kriminalisointia, lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta 51
Laki rikoslain muuttamisesta 52
Laki tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisesta annetun lain 15 §:n muuttamisesta 55
LIITE 56
RINNAKKAISTEKSTIT 56
Laki rikoslain muuttamisesta 56
Laki tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisesta annetun lain 15 §:n muuttamisesta 61
LIITE 62
SOPIMUSTEKSTIT Tietoverkkorikollisuutta koskevan yleissopimuksen lisäpöytäkirja, joka koskee tietojärjestelmien välityksellä tehtyjen luonteeltaan rasististen ja muukalaisvihamielisten tekojen kriminalisointia 62
LIITE 72
SOPIMUSTEKSTIT Neuvoston puitepäätös 2008/913/YOS, tehty 28 päivänä marraskuuta 2008, rasismin ja muukalaisvihan tiettyjen muotojen ja ilmaisujen torjumisesta rikosoikeudellisin keinoin 72

YLEISPERUSTELUT

1 Johdanto

Sananvapaus on yksi demokraattisen yhteiskunnan keskeisimmistä periaatteista. Teknologian kehitys on viime vuosina johtanut siihen, että tietoverkot tarjoavat ennennäkemättömiä keinoja toteuttaa sananvapautta ja viestintää maailmanlaajuisesti. Samalla myös tietojärjestelmien käyttö rasistisen ja muukalaisvihamielisen propagandan levittämiseen on tullut helpoksi.

Kansainvälisessä yhteisössä on laaja ymmärrys siitä, että luonteeltaan rasistiset ja muukalaisvihamieliset teot loukkaavat ihmisoikeuksia ja uhkaavat oikeusvaltion periaatteita ja demokratian vakautta. Tämän vuoksi on ryhdytty myös oikeudellisiin toimenpiteisiin erityisesti tietoverkoissa lisääntyvää rasistista propagandaa vastaan. Vuonna 2003 tehtiin Euroopan neuvoston tietoverkkorikoksia koskevaan yleissopimukseen (SopS 60/2007) rasistisia rikoksia koskeva lisäpöytäkirja (ETS 189; jäljempänä *lisäpöytäkirja*) ja 28. marraskuuta vuonna 2008 tehtiin neuvoston puitepäätös rasismin ja muukalaisvihan tiettyjen muotojen ja ilmaisujen torjumisesta rikosoikeudellisin keinoin (neuvoston puitepäätös 2008/913/YOS; jäljempänä *puitepäätös*)

Molemmat instrumentit sisältävät pääosin velvoitteita kriminalisoida tietyin edellytyksin rasistisista vaikuttimista tehtyjä rikoksia. Niiden tavoitteena on lisätä eurooppalaista ja kansainvälistä yhteistyötä rasististen ja muukalaisvihamielisten lausumien leviämisen torjumiseksi puuttumatta kuitenkaan kansallisissa oikeusjärjestelmissä oleviin periaatteisiin ilmaisunvapaudesta. Tarkoituksena on löytää tasapaino ilmaisunvapauden sekä rasististen ja muukalaisvihamielisten tekojen rangaistavuuden välille.

Lisäpöytäkirja koskee pääosin julkisesti tietoverkoissa esitettäviä tekoja. Puitepäätös ei rajoitu tietoverkkoihin, mutta koskee vain julkisesti levitettävää rasistista propagandaa. Molempien instrumenttien keskeinen merkitys onkin julkisesti internetissä esitettävän rasistisen ja muukalaisvihamielisen propagandan kriminalisoinnissa.

Kaikkinaisen rotusyrjinnän poistamista koskevassa 1965 tehdyssä yleissopimuksessa (SopS 37/1970; jäljempänä *rotusyrjintäsopimus*) määritellään rotusyrjinnän perusteiksi rotu, ihonväri, syntyperä sekä kansallinen ja etninen alkuperä. Lisäpöytäkirjassa ja puitepäätöksessä rasistisina vaikuttimina mainitaan samat kriteerit kuin rotusyrjintää koskevassa yleissopimuksessa

Rasistisia rikoksia ei ole määritelty rikoslaissa. Rikoslaissa rasistisia vaikuttimia sisältyy toisaalta eräiden rikosten tunnusmerkistöihin ja toisaalta rangaistuksen koventamista koskeviin säännöksiin.

Keskeinen rasistisia vaikuttimia koskeva rangaistussäännös on kiihottaminen kansanryhmää vastaan (jäljempänä *kiihottamisrikos*). Kansanryhmän syrjintään kiihottamista ja syrjintää koskevat kriminalisoinnit otettiin mainitun rotusyrjintäsopimuksen täytäntöönpanon yhteydessä rikoslakiin vuonna 1970. Kiihottamisena kansanryhmän syrjintään kriminalisoitiin rodun, kansallisen tai etnisen alkuperän tai uskonnollisen ryhmän loukkaaminen. Myös vuonna 1966 hyväksytyn kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevaan YK:n yleissopimukseen sisältyi kansanryhmän syrjintää koskeva kielto.

Vuonna 1995 kiihottamisrikos sai nykymuotonsa ja nimekseen kiihottaminen kansanryhmää vastaan. Säännökseen lisättiin tuolloin siinä mainittuja perusteita koskeva rinnastuslauseke. Kiihottamisrikos soveltuu siten muihinkin kuin rasistisesta motiiveista tehtyihin viharikoksiin. Viharikoksista ei ole kansainvälisesti vakiintunutta määritelmää.

Nykyiselle paikalleen, rikoslain 11 luvun 10 §:ään, kiihottamisrikos siirrettiin vuonna 2008.

Rikoksen vaikutin on eräs rangaistuksen mittaamisessa huomioon otettava seikka. Rasistiset vaikuttimet voidaan siten ottaa huomioon rangaistusta mitattaessa. Rasistinen vaikutin säädettiin rangaistuksen koventamisperusteeksi rikoslain yleistä osaa uudistettaessa vuonna 2002. Tätä ennen rikoksen

motiiveista ainoastaan rikoksen tekeminen palkkiota vastaan tunnustettiin laissa rangaistuksen koventamisperusteeksi.

Myös Suomessa ollaan huolestuneita vaarasta, jonka lisääntynyt, erityisesti tietojärjestelmien välityksellä leviävä rasismi aiheuttaa. Tämän vaaran vähentämiseen tähtää nyt annettava hallituksen esitys, jolla muun muassa saatettaisiin rikoslainsäädäntö vastaamaan lisäpöytäkirjan ja puitepäätöksen vaatimuksia.

2 Nykytila

2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö

Rasistisessa rikoksessa kysymys on ennen kaikkea rikoksen vaikuttimista. Rasistisia vaikuttimia ovat lähinnä rotu, ihonväri, syntyperä sekä kansallinen ja etninen alkuperä. Tyypillisiä rasistisia rikoksia tehdään nykyisin tietojärjestelmän välityksellä. Rikoslain tunnusmerkistöjen soveltuvuus riippuu toisaalta levitetyn aineiston sisällöstä ja toisaalta siitä, kohdistuuko teko yksilöön vai ihmisryhmään. Rasistinen kiihotus ja materiaalin levittäminen on keskeiseltä osin kriminalisoitu rikoslain 11 luvun 10 §:ssä kiihottamisena kansanryhmää vastaan. Kiihottamisrikos kriminalisoi sisällöltään uhkaavan tai loukkaavan rasistisen aineiston levittämisen yleisön keskuuteen silloin, kun teon kohteena on tietty kansanryhmä. Säännös koskee lausuntojen ja muiden tiedonantojen levittämistä suullisessa, kirjallisessa tai kuvallisessa muodossa. Kiihottamisrikoksessa yleisön keskuuteen levitetään lausuntoja tai tiedonantoja, joissa uhataan, panetellaan tai solvataan jotakin kansallista, rodullista etnistä tai uskonnollista ryhmää taikka niihin rinnastettavaa kansanryhmää. Rangaistukseksi on säädetty sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta. Jos julkinen kiihottaminen tai rikokseen yllyttäminen kohdistuu kansanryhmän sijasta määrättyyn henkilöön tai määrättyihin henkilöihin, sovellettavaksi voi tietyin edellytyksin tulla rikoslain 17 luvun 1 §:ssä rangaistavaksi säädetty julkinen kehottaminen rikokseen, josta voi seurata sakkoa tai enintään kaksi vuotta vankeutta.

Jos teon kohteena ei ole ryhmä, vaan yksi tai useampi yksilöitävissä oleva henkilö, sovellettaviksi voivat kiihottamisrikoksen sijasta tulla rikoslain 11 luvun 11 §:n syrjintä, 47 luvun 3 tai 3 a §:n työsyrjintärikokset tai rikoslain 24 luvun 9—10 §:n kunnianloukkausrikokset. Yksilöitävään henkilöön tai henkilöihin kohdistettuna teko voi myös täyttää rikoslain 25 luvussa rangaistavaksi säädetyn laittoman uhkauksen, jonka enimmäisrangaistus on kaksi vuotta vankeutta tai – teon kohdistuessa todistajaan - oikeudenkäytössä kuultavan uhkaamisen (RL 15:9). Jos laiton uhkaus tai julkinen kehottaminen rikokseen on tehty terroristisessa tarkoituksessa, rangaistus laittomasta uhkauksesta voi olla neljästä kuukaudesta kolmeen vuoteen vankeutta ja julkisesta kehottamisesta rikokseen neljästä kuukaudesta neljään vuoteen vankeutta. Ainoastaan viimeksi mainituista terroristisessa tarkoituksessa tehdyistä rikoksista voidaan myös oikeushenkilö saattaa rangaistusvastuuseen.

Toisin kuin kiihottamisrikoksessa ja syrjintärikoksissa rasistista vaikutinta ei ole otettu huomioon kunnianloukkausrikosten ja laittoman uhkauksen tunnusmerkistöissä. Rasistinen vaikutin voidaan tällöin ottaa huomioon rikoslain 6 luvun 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettuna rangaistuksen koventamisperusteena. Koventamisperuste tulee sovellettavaksi, jos rikos kohdistetaan kansalliseen, rodulliseen, etniseen tai muuhun sellaiseen kansanryhmään kuuluvaan henkilöön tähän ryhmään kuulumisen perusteella. Säännöksen tarkoituksena on antaa suojaa juuri niitä rikoksia vastaan, joiden alkusyy ja tekijän motiivi liittyy uhrin ominaisuuteen tietyn kansanryhmän jäsenenä (HE 44/2002 vp).

Koventamisperuste voi siten tulla sovellettavaksi esimerkiksi pahoinpitelyrikoksissa, tuhotyössä, vahingonteossa, uskonrauhan rikkomisessa, sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan kuvan levittämisessä ja törkeässä sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan lasta esittävän kuvan levittämisessä. Sen sijaan esimerkiksi joukkotuhonnan tunnusmerkistöön sisältyy rasistinen vaikutin.

Kiihottamisesta kansanryhmää vastaan on tuomittu 2000 -luvun alkupuolella rangaistukseen keskimäärin yksi henkilö vuodessa. Tuomittujen henkilöiden määrä näyttää olevan lisääntymässä, sillä vuonna 2007 tuomittujen määrä oli kaksi ja vuonna 2008 neljä henkilöä. Yleensä rangaistus on ollut sakkoa.

Kiihottamisrikoksista ei ole korkeimman oikeuden ennakkoratkaisuja. Myös rasistista motiivia koventamisperusteena on sovellettu vähän. Viime vuosina rasistista vaikutinta on käytetty koventamisperusteena keskimäärin vajaassa kymmenessä tuomiossa. Vuonna 2007 koventamisperustetta käytettiin kuudessa tuomiossa ja vuonna 2008 kahdeksassa tuomiossa. Viimeksi mainituista tuomioista kolme oli törkeää pahoinpitelyä, kaksi tavallista pahoinpitelyä, kaksi vahingontekoa ja yksi henkirikoksen yritys. Syrjinnästä tuomittiin vuonna 2008 yhdeksän henkilöä, työsyrjinnästä kymmenen henkilöä ja kiskonnantapaisesta työsyrjinnästä kolme henkilöä. Rangaistus oli sakkoa. Tilastoista ei ilmene, kuinka monessa tapauksessa syrjintärikoksen perusteena oli rasistinen vaikutin. Rasistinen vaikutin voidaan ottaa huomioon myös rangaistusta mitattaessa. Tällaisten tapausten määriä ei ole tiedossa.

2.2 Perustuslaki ja kansainväliset sopimukset

Perustuslain 6 § sisältää yhdenvertaisuuden vaatimuksen. Pykälän 2 momentissa on yleinen syrjinnän kielto. Sen mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Perustuslain 17 §:n 3 momentti antaa suojaa kansallisten ja etnisten vähemmistöjen kulttuureille. Euroopan ihmisoikeussopimuksen (EIS; SopS 19/1990) 14 artiklassa kielletään muun muassa sukupuoleen, rotuun, ihonväriin, kieleen, uskontoon, poliittisiin tai muihin mielipiteisiin, kansalliseen tai yhteiskunnalliseen alkuperään perustuva syrjintä. Myös EU:n perusoikeuskirja takaa syrjimättömyyden. EU:n syrjinnänvastaiset direktiivit on pantu osaksi täytäntöön yhdenvertaisuuslailla (21/2004).

Kiihottaminen kansanryhmää vastaan loukkaa ihmisoikeuksia. Keskeinen rasismia koskeva ihmisoikeussopimus on *kaikkinaisen rotusyrjinnän poistamista koskeva kansainvälinen yleissopimus* (SopS 37/1970). Euroopan ihmisoikeustuomioistuin (EIT) on hyväksynyt, että mainittu sopimus otetaan huomioon tulkittaessa ihmisoikeussopimuksen sananvapautta koskevaa 10 artiklaa (ks. tuomio *Jersild v. Tanska* 23.9.1994, A 298). Tärkeä on myös YK:n kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva yleissopimus (KP-sopimus; SopS 8/1976), jonka 20 artiklassa kielletään kansallisen taikka rotu- tai uskonnollisen vihan puoltaminen. KP-sopimus turvaa useissa artikloissa tasa-arvoa: esimerkiksi 27 artiklassa suojataan vähemmistökulttuurien, -uskontojen ja - kielten asema. Kiihottamisrikoksen ja syrjintärikosten kriminalisointi perustui mainittuihin kansainvälisiin yleissopimuksiin, erityisesti rotusyrjintäsopimuksen 4a artiklan asettamien velvoitteiden täytäntöönpanoon.

Sananvapauden turvaavassa perustuslain 12 §:ssä kielletään ennakolta estämästä tietojen, viestien ja mielipiteiden ilmaiseminen, julkistaminen ja vastaanottaminen. Sisällöltään sama on Euroopan ihmisoikeussopimuksen (EIS) 10 artikla. Sopimuksen ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen (EIT) käytännön perusteella ennakolta puuttuminen vaatii erityisen painavia perusteita. Suomen liityttyä EIS:een EIT:n soveltamiskäytäntö on noussut tärkeäksi sananvapauden rajaamisessa. Perustuslaki ja EIS sallivat jälkikäteisen puuttumisen sananvapaudella suojattuihin ilmauksiin muiden oikeuksien turvaamiseksi (PeVM 14/2002 vp).

EIT:n kannalta oleellinen on EIS:n 17 artiklan oikeuksien väärinkäytön kielto. Jo 1970-luvulla ihmisoikeustoimikunta katsoi, että 10 artikla ei suojaa rotu- ja muukalaisvihan lietsomista.

Syy, miksi sananvapautta on tulkittava edellä esitetyllä tavalla, johtuu muun ohella mainitusta oikeuksien väärinkäyttöä koskevasta kiellosta. Artiklan mukaan "minkään tässä yleissopimuksessa ei saa tulkita suovan millekään valtiolle, ryhmälle tai henkilölle oikeutta ryhtyä sellaiseen toimintaan tai tehdä sellaista tekoa, jonka tarkoituksena on tehdä tyhjäksi jokin tässä yleissopimuksessa tunnustettu oikeus tai vapaus tai rajoittaa niitä enemmän kuin tässä yleissopimuksessa on sallittu". Näin ollen ihmisoikeussopimuksen oikeuksia ei saa käyttää siten, että toinen sopimuksessa turvattu oikeus vaarantuisi enemmän kuin sopimuksessa on sallittu. Täl-

lä perusteella on katsottu, että esimerkiksi uusnatsien toiminta on voitu kieltää ihmisoikeuksien vastaisena. KP -sopimuksen 5 artiklassa on määrätty samanlaisesta oikeuksien väärinkäyttämisen kiellosta.

2.3 Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännöstä

Klassikkotapauksessa *Lehideux ja Isorni v. Ranska* (1998) todetaan, ettei juutalaisten joukkotuhonnan puolustelu saa 10 artiklan suojaa. Tosin tapauksessa oli rikottu 10 artiklaa, koska tuomitut eivät olleet vähätelleet juutalaisten joukkotuhontaa, vaan esittäneet eriävän tulkinnan toisen maailmansodan tapahtumista ja erityisesti Petainin roolista. EIT tekee siis merkittävän erottelun historiasta keskustelemisen ja toteennäytettyjen tekojen kiistämisen välillä.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisuista merkittävin on *Jersild vastaan Tanska* (23.9.1994, A 298). Sanotussa tapauksessa valittaja (Jersild) oli tehnyt ajankohtaisohjelman nuorisoryhmästä, jonka jäsenet julkitoivat haastatteluissa karkean rasistisia ja ulkomaalaisvihamielisiä mielipiteitään. Valittaja tuomittiin sakkoihin avunannosta rikokseen, joka vastaa rikoslain 11 luvun 10 §:ssä säädettyä kiihottamista kansanryhmää vastaan.

Tapauksessa EIT katsoi, että rasistisesta järjestöstä ohjelman tehneen toimittajan tuomitseminen kiihottamisesta kansanryhmää vastaan oli ihmisoikeussopimuksen 10 artiklan tarkoittaman sananvapauden loukkaamista. Perusteluissaan tuomioistuin korosti, että valittajan tarkoitus ei ollut rasistinen, vaan että hän pyrki antamaan suurelle yleisölle tietoa erään ryhmän ulkomaalaisvastaisista asenteista.

Jersild-tapauksen perusteella on erotettava oikeus kirjoittaa ja raportoida esim. mediassa rasistisista ryhmistä ilman, että toimittajaa tai kirjailijaa tuomitaan rikoksesta. Poikkeuksena on tilanne, jossa uutisoinnin tarkoitus on selkeästi edistää rasistisen materiaalin levittämistä. Jersild-tapauksessa oli siis kysymys sellaisesta tiedonvälitykseen liittyvästä tarkoituksesta, joka teki ohjelman esittämisen sellaisenaan sallituksi, vaikka siihen liittyi kansanryhmää panettelevia ja solvaavia lausumia (ks. *Pellonpää, Matti*. Euroopan ihmisoikeussopimus. Talentum 2005 s. 486).

EIT on oikeuskäytännössään katsonut, että ns. poliittista puhetta ei saa rajoittaa ilman pakottavia syitä. Ihmisoikeustuomioistuin on toisaalta huomauttanut, että demokratian kulmakiviin kuului suvaitsevuus ja ihmisten tasa-arvo. Tämän vuoksi demokratiassa on tuomioistuimen mukaan välttämätöntä määrätä seuraamuksia tai ryhtyä ennalta estäviin toimenpiteisiin silloin, kun lausumilla yllytetään suvaitsemattomuuteen perustuvaan vihaan. Vihapuheet, jotka saattavat loukata henkilöitä tai henkilöryhmiä, eivät tuomioistuimen mukaan ansaitse ihmisoikeussopimuksen 10 artiklan suojaa. Näin on tuomioistuin linjannut esimerkiksi ratkaisussaan *Erbakan v. Turkki* 6.7.2006.

Vihapuheiden jääminen myös ns. poliittisen sananvapauden ulkopuolelle ilmenee selvästi Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisusta *Feret v. Belgia* 16.7.2009. Tapauksessa oli kysymys siitä, että Belgian oikeusviranomaiset olivat ryhtyneet toimiin erästä poliitikkoa vastaan hänen eräitä kansanryhmiä koskevien lausumien vuoksi. Ihmisoikeustuomioistuin päätyi pitämään poliitikon sananvapauden rajoittamista ihmisoikeussopimuksen kannalta sallittuna. Tuomioistuin tosin äänesti ratkaisusta. Tässä yhteydessä on poikkeuksellisesti syytä viitata vähemmistöön jääneiden tuomioistuimen jäsenten kantaan. Tämä johtuu siitä, että vähemmistö muun ohella perusteli näkemystään, ettei poliitikon sananvapautta olisi saanut rajoittaa sillä hän "...ei ollut vedonnut jonkin rodun ylemmyyteen tai pitänyt jotakin rotua muita alhaisempana sille luonteenomaisin biologisin seikoin"

Kannanottoa on tulkittava niin, että myös vähemmistöön jääneet tuomioistuimen jäsenet olisivat rajanneet sananvapauden ulkopuolelle sellaiset väitteet, joissa jotakin kansanryhmää pidetään muita alhaisempana sille luonteenomaisin biologisin seikoin. Tämä on varsin ymmärrettävää, koska esimerkiksi klassiseen kansallissosialistiseen vihapropagandaan liittyi juuri viittaaminen eräiden kansanryhmien biologiseen ala-arvoisuuteen. Edes poliittinen sananvapaus ei salli tällaisten vihapuheiden levittämistä

Nyt puheena olevassa asiassa vastaaja väittää esittäneensä syytteessä tarkoitetut lauseensa osana arvostelua, jota hän kohdisti viranomaistoimintaan. Huomionarvoista on, että vastaaja on halutessaan voinut esittää saman arvostelun sisällyttämättä siihen syytteessä tarkoitettuja somaleja panettelevia ja solvaavia lauseita. Tämän asian vastaajalla ei ole ollut sellaista erityistä tarkoitusta, joka ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan poikkeuksellisesti tekee tämän tyyppisten lausumien levittämisen sallituksi sananvapauden puitteissa.

2.4 Ulkomaiden lainsäädäntö

Ruotsi

Kiihottaminen kansanryhmää vastaan (Hets mot folkgrupp) on Ruotsissa säädetty rangaistavaksi rikoslain (Brottsbalken) 16 luvun 8 §:ssä. Säännöksen ensimmäisessä momentissa annetaan tunnusmerkistö, joka pitkälti vastaa vastaavaa tunnusmerkistöä Suomen voimassa olevassa laissa. Ruotsissa rangaistavuuden ala on kuitenkin tietyssä määrin laajempi. Tämä johtuu siitä, että säännös ei edellytä lausuntojen tai tiedonantojen levittämistä yleisön keskuuteen. Riittävää on, että lausuntoja tai tiedonantoja levitetään vähäistä suuremmalle vastaanottajajoukolle. Ruotsissa rangaistavaa on sellaisten lausumien levittäminen, joissa kansanryhmiä uhataan tai tuodaan esiin kansanryhmiin kohdistuvaa epäkunnioitusta (missaktning). Säännöksessä mainitaan myös seksuaalinen suuntautuminen suojelun kohteena. Enimmäisrangaistus ensimmäisessä momentissa tarkoitetusta teosta on kaksi vuotta vankeutta. Lieviä tapauksia varten on olemassa mahdollisuus sakkorangaistuksen määräämiseen.

BrB 16 luvun 8 §:n 2 momentissa on säädetty erityinen tunnusmerkistö törkeitä tekomuotoja varten. Momentissa todetaan, että rikoksen ollessa törkeä rangaistukseksi määrätään vankeutta vähintään kuusi kuukautta ja enintään neljä vuotta. Säännöksen mukaan arvioinnissa, onko tekoa pidettävä törkeänä, huomiota on kiinnitettävä siihen, onko lausuman sisältö ollut erityisen uhkaava tai loukkaava ja onko se levitetty suurelle vastaanottajakunnalle niin, että se on ollut omiaan aiheuttamaan suurta huomiota.

Myös Ruotsissa, rikoslain 16 luvun 5 §:ssä, on yleisempi julkista yllytystä rikokseen koskeva rangaistussäännös (uppvigling), jonka mukaan rangaistavaa on julkisuuteen levitettävässä kirjoituksessa kehottaa tai yrittää houkutella rikokseen (esim. kiihottamiseen kansanryhmää vastaan) kansalaisvelvollisuudesta kieltäytymiseen tai tottelemattomuuteen viranomaista kohtaan. Rangaistuksena on sakkoa tai enintään kuusi kuukautta vankeutta. Jos tekoa on pidettävä törkeänä ottaen huomioon sen, että tekijä on yrittänyt houkutella vakavaan rikokseen tai muusta syystä, rangaistus on enintään neljä vuotta vankeutta. Lievissä tapauksissa ei tuomita rangaistusta. Ruotsissa hallitus on ehdottanut erityistä lakia, jossa kriminalisoitaisiin julkinen yllyttäminen erityisen vakavaan rikollisuuteen (Prop. 2009/2010:78). Jos teko on törkeä, rangaistus voi olla vankeutta vähintään kuusi kuukautta ja enintään kuusi vuotta.

Rikoslain 29 luvun 2 §:n 7 kohdassa on säädetty rangaistuksen koventamisperusteesta. Säännöksen rangaistusta koventavana perusteena on otettava huomioon, että rikoksen motiivina on ollut henkilön, kansanryhmän tai muun sellaisen ihmisryhmän loukkaaminen rodun, ihonvärin, kansallisen tai etnisen alkuperän, uskonnon, seksuaalisen suuntautumisen tai muun vastaavan seikan johdosta. Kyseinen koventamisperuste tulee siten sovellettavaksi, kun rikoksella on rasistinen motiivi tai vastaava vihamotiivi. Säännös ei edellytä välttämättä, että rikoksen kohde kuuluu säännöksessä tarkoitettuun ryhmään. Säännös ei myöskään edellytä, että rasistinen motiivi tai vihamotiivi on ainoa rikosmotiivi yksittäisessä asiassa.

Ruotsi ei ole vielä ratifioinut lisäpöytäkirjaa. Ruotsissa on kuitenkin valmistunut ehdotus yleissopimuksen ja lisäpöytäkirjan täytäntöönpanon vaatimista toimenpiteistä (Brott och brottsutredning i IT-miljö; Ds 2005:6). Selvityksessä ehdotetaan, että Ruotsi tekisi sananvapauden periaatteiden turvaamiseksi varauman 3, 5 ja 6 artikloihin.

Norja

Rasististen ja muiden vihakäsitysten levittäminen (Hatefulle ytringer) on Norjassa säädetty rangaistavaksi rikoslain (Straffeloven) 135 a §:ssä. Säännöstä on uudistettu. Uusi säännös on tarkoitus sijoittaa rikoslain 185 §:ään. Muutos ei ole tullut voimaan vielä. Voimassa oleva tunnusmerkistö koskee syrjintää tai vihamielisyyttä ilmentävien lausuntojen tai tiedonantojen julkaisemista tai levittämistä laajalle vastaanottajakunnalle. Tunnusmerkistö täyttyy myös, milloin lausunto esitetään symbolin avulla. Tunnusmerkistö sisältää selityksen, että syrjintää tai vihamielisyyttä ilmentävillä lausunnoilla ja tiedonannoilla tarkoitetaan uhkaamista, solvaamista ja panettelua, kehottamista vihaan ja vainoon kohteena olevien ihonvärin, kansallisuuden tai etniseen ryhmään kuulumisen, uskonnon, elämänkatsomuksen perusteella ja homoseksuaalisen suuntautumisen perusteella. Puheena oleva säännös on kansainvälisesti vertaillen poikkeuksellinen siinä suhteessa, että se täyttyy myös tekijän toimiessa törkeällä huolimattomuudella. Kysymyksessä olevasta rikoksesta voidaan määrätä kolme vuotta vankeutta. Keskeinen muutos säännöstä uudistettaessa on, että suojelukohteena mainitaan myös vammaisuus (nedsatte funksjonsevne).

Norjan uudessa rikoslain 77 §:ssä säädetään ankaroittavista seikoista (skjerpende omstendigheter) rangaistuksen mittaamisessa. Uutena ankaroittavana seikkana i-kohdassa on säännökset vihaan perustustuvista motiiveista. Rangaistusta tulee koventaa, jos rikoksen syynä (lovbruddet har sin bakgrunn) on toisen uskonto, elämänkatsomus (livssyn), ihonväri, kansallinen tai etninen alkuperä, homoseksuaalinen (homofile) suuntautuminen, vammaisuus tai muu seikka, joka määrittää erityisen suojan tarpeessa olevaa ryhmää. Ankaroittamisperusteet ja viharikosta koskevat perusteet ovat Norjassa yhdenmukaiset. Ankaroittamisperusteet eivät myöskään vielä ole voimassa lukuun ottamatta 16 luvun rikoksia (joukkotuhonta, rikokset ihmisyyttä vastaan ja sotarikokset). Joka valmistelee jotakin viimeksi mainituista 16 luvun rikoksista tai välittömästi ja julkisesti yllyttää tällaiseen rikokseen, voidaan tuomita vankeuteen enintään kymmeneksi vuodeksi.

Norja on ratifioinut lisäpöytäkirjan huhtikuussa 2008 ja se on tullut voimaan 1.8.2008. Norja on tehnyt kriminalisointeja koskeviin artikloihin kolme varaumaa. Varaumat koskevat rasististen ja muukalaisvihamielisten aineistojen levittämistä (3 artikla), rasistiseen motiiviin ja muukalaisvihamielisyyteen perustuvaa loukkausta (5 artikla) sekä kansanmurhan tai ihmisyyttä vastaan tehdyn rikoksen kiistämistä, vakavaa vähättelemistä, puoltamista tai hyväksyttävänä esittämistä (6 artikla).

Tanska

Kiihottaminen kansanryhmää vastaan on Tanskassa säädetty rangaistavaksi rikoslain (Straffeloven) 266 b §:ssä. Tunnusmerkistö koskee lausuntoja ja tiedonantoja, joissa ihmisryhmää uhataan, solvataan ja panetellaan rodun, ihonvärin, kansallisen tai etnisen alkuperän, uskonnon tai seksuaalisen suuntautumisen vuoksi. Tunnusmerkistö edellyttää lausuntojen tai tiedonantojen julkistamista tai levittämistä tarkoituksin, että aineisto tulee laajan vastaanottajakunnan saataville. Säännöksen toisen momentin mukaan rangaistusta mitattaessa tulee koventamisperusteena ottaa huomioon teon toteuttaminen propagandatoiminnan muodossa.

Rikoslain 81 § sisältää luettelon rangaistuksen koventamisperusteista. Säännöksen mukaan rangaistusta voidaan koventaa sillä perusteella, että rikoksen taustana on uhrin etninen alkuperä, uskonto, seksuaalinen suuntautuminen tai muu vastaava syy.

Tanska on ratifioinut lisäpöytäkirjan kesällä 2005 ja se on tullut voimaan 1.3.2006. Tanska on tehnyt kriminalisointeja koskeviin artikloihin kolme varaumaa. Varaumat koskevat rasististen ja muukalaisvihamielisten aineistojen levittämistä (3 artikla), rasistiseen motiiviin ja muukalaisvihamielisyyteen perustuvaa loukkausta (5 artikla) sekä kansanmurhan tai ihmisyyttä vastaan tehdyn rikoksen kiistämistä, vakavaa vähättelemistä, puoltamista tai hyväksyttävänä esittämistä (6 artikla).

Saksa

Saksan liittotasavallan yleinen rikoslaki (Strafgesetzbuch, StGB) sisältää useita säännöksiä, joiden tarkoituksena on torjua erilaisen rasistisen ja vihapropagandan levittämistä. Keskeisin säännös on Volksverhetzung (StGB § 130). Säännöksen ensimmäisessä momentissa kielletään yllyttäminen vihaan kansanryhmää vastaan tai tällaisiin ryhmiin kohdistuvaan väkivaltaan tai muihin omavaltaisiin tekoihin. Sanotussa momentissa kielletään myös sellaisten lausumien levittäminen, joilla tunnusmerkistössä tarkoitetulla tavalla hyökätään toisten ihmisarvoa vastaan. Säännöksen ensimmäisessä momentissa tarkoitettujen tekojen tulee olla omiaan vaarantamaan yleistä järjestystä. Maksimirangaistus ensimmäisessä momentissa tarkoitetusta teosta on viisi vuotta vankeutta. Rangaistusminimi on kolme kuukautta vankeutta.

Säännöksen toinen momentti koskee sellaisten kirjallisten lausumien ja tiedonantojen levittämistä ja yleisön saataville asettamista, joiden sisältö vastaa säännöksen ensimmäisen momentissa säädettyjä kriteerejä. Kirjalliset lausunnot ja tiedonannot rinnastetaan säännöksessä lausuntoihin ja tiedonantoihin, joita levitetään tietoverkoissa ja muissa sähköisissä medioissa. Kysymyksessä oleva toinen momentti ei edellytä, että teko on omiaan vaarantamaan yleistä järjestystä (teko on siten tältä osin puhdas tekorikos). Rangaistusasteikko on sakko tai enintään kolme vuotta vankeutta.

StGB § 130:n kolmas momentti sisältää rangaistussäännöksen, jolla kriminalisoidaan kansallissosialistien toimeenpaneman joukkotuhonnan julkinen kieltäminen, puoltaminen ja vähätteleminen (Leugnung der Judenverfolgung). Säännöksessä asetetaan rangaistavuuden edellytykseksi, että teko on omiaan vaarantamaan yleistä järjestystä. Rangaistusasteikko on sakko tai enintään viisi vuotta vankeutta. Säännöksen neljäs momentti sisältää myös kriminalisoinnin, joka niin ikään koskee kansallissosialismin aikaisiin rikoksiin liittyviä lausumia.

StGB § 130:n viimeinen momentti sisältää viittauksen StGB § 86:n 3 momentissa säädettyyn vastuunrajoitussäännökseen. Viittaussäännöksen mukaan rajoitussäännös tulee huomioon otettavaksi § 130 momenttien 2—4 tarkoittamissa tilanteissa. Rajoitussäännöksen tarkoituksena on varmistaa, että rasismia, muukalaisvihaa ja esimerkiksi kansallissosialismia voidaan käsitellä julkisesti esimerkiksi normaalin uutisraportoinnin puitteissa tai yhteiskunnallisia asioita ja historiallisia tapahtumia koskevassa julkisessa keskustelussa. Nyt puheena olevan vastuunrajoitussäännöksen (jota Saksassa kutsutaan sosiaaliadekvanssiklausuuliksi) tarkoitus on siten varmistaa, että StGB § 130 Volkverhetzung – kriminalisointia ei yksittäisessä tapauksessa sovelleta sananvapautta liiallisesti rajoittavalla tavalla.

Volksverhetzung -kriminalisointia täydentää Saksan rikoslaissa muun ohella § 86, joka kieltää perustuslainvastaisiksi todettujen järjestöjen propaganda-aineiston levittämisen. Saksassa on perustuslainvastaisiksi todettu esimerkiksi sellaisia järjestöjä, joiden tavoitteena on kansallissosialismin palauttaminen valtaan. Rangaistusasteikko on sakko tai enintään kolme vuotta vankeutta. Perustuslainvastaisten järjestöjen symbolien julkinen käyttö on säädetty rangaistavaksi StGB § 86 a:ssa. Säännöksen perusteella esimerkiksi hakaristin julkinen käyttö on rangaistavaa Saksassa. Rangaistusasteikko on sakko tai enintään kolme vuotta vankeutta. Sekä § 86:ssä ja 86 a:ssä annettuja kieltoja modifioi edellä mainittu vastuunrajoitussäännös (StGB § 86 3 mom.).

Saksa ei ole ratifioinut lisäpöytäkirjaa.

2.5 Nykytilan arviointi

Rasistisesta motiivista tehdyt rikokset ovat rangaistavia joko omana rikostyyppinään tai rasistinen vaikutin voidaan ottaa huomioon rangaistuksen koventamisperusteena. Rikoslainsäädännössä voidaan siis kattavasti ottaa huomioon rasistinen vaikutin.

Keskeinen rangaistussäännös, kiihottaminen kansanryhmää vastaan, on kuitenkin jo osin vanhentunut ja sen soveltaminen tietoverkoissa tapahtuviin toimintoihin voi olla ongelmallista. On esimerkiksi epäselvää, millaisia toimia "levittäminen yleisön keskuuteen" verkkoympäristössä tarkoittaisi. Kii-

hottamisrikoksen soveltamista rajaavat sananvapauden periaatteet.

Kiihottamisrikos soveltuu rasististen perusteiden ohella myös eräisiin muihin piirteisiin, jotka voidaan lukea laajemmin viharikosperusteisiin, kuten esimerkiksi osaan seksuaalista suuntautuneisuutta. Rikoksen suhde seksuaaliseen suuntautumiseen ja vammaisuuteen on kuitenkin tulkinnanvarainen. Raja rangaistavan ja rankaisemattoman välillä kaipaa näiltä osin selventämistä.

Rasistista vaikutinta rangaistuksen koventamisperusteena koskeva säännös on vastaavalla tavoin viharikospiirteiden osalta tulkinnanvarainen. Lisäksi uskontoa ei ole perusteena nimenomaisesti mainittu. Koventamisperustetta sovelletaan oikeuskäytännössä varsin vähän kun otetaan huomioon poliisin kirjaamien rasististen vaikuttimien määrä. Soveltamisen vähäisyyteen lienee osittain syynä säännöksen tulkinnanvaraisuudet.

Myös rasistista motiivia koventamisperusteena koskevaa säännöstä olisi syytä täsmentää.

Kansainväliset sopimukset ja velvoitteet edellyttävät oikeushenkilön rangaistusvastuun ulottamista rasistisiin rikoksiin. Tältä osin rikoslainsäädäntö on puutteellinen.

3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

Esityksen tavoitteena on ensisijaisesti saattaa voimaan lisäpöytäkirja ja panna täytäntöön puitepäätös. Lisäpöytäkirja koskee eräiden tietojärjestelmien välityksellä tehtyjen rasististen ja muukalaisvihamielisten tekojen kriminalisointia. Puitepäätös koskee rasismin ja muukalaisvihan tiettyjen muotojen ja ilmaisujen torjumista rikosoikeudellisin keinoin.

Tarkoituksena on, että eduskunta hyväksyy lisäpöytäkirjan siltä osin kuin se kuuluu Suomen toimivaltaan ja antaa suostumuksensa eräiden varaumien tekemiseen. Rikoslakiin tehtäisiin lisäpöytäkirjan voimaansaattamisesta johtuvat muutokset. Samassa yhteydessä lainsäädäntö saatetaan vastaamaan neuvoston puitepäätöksen vaatimuksia.

Lisäpöytäkirja ja puitepäätös edellyttävät muun muassa rikoslain kiihottamista kansanryhmää vastaan ja rangaistuksen koventamisperusteisiin kuuluvaa rasistista motiivia koskevien säännösten tarkistamista sekä oikeushenkilön rangaistusvastuun ulottamista rasistisiin rikoksiin.

Esityksessä tavoitellaan myös säännösten selventämistä ja yhdenmukaistamista, jotta muun muassa vähennettäisiin säännösten soveltamisessa esiintyneitä tulkintaongelmia.

Lisäpöytäkirja ja puitepäätös

Yleissopimuksen tavoitteena on yhteiskunnan suojeleminen tietotekniikkarikollisuudelta ja sen aiheuttamilta vahingoilta. Lisäpöytäkirjalla pyritään erityisesti suojelemaan yhteiskuntaa rasistiselta ja muukalaisvihamieliseltä propagandalta ja siitä oikeusvaltiolle aiheutuvilta vahingoilta.

Lisäpöytäkirja ja puitepäätös sisältävät pääosin velvoitteita kriminalisoida tietyin edellytyksin rasistisista vaikuttimista tehtyjä rikoksia. Niiden tavoitteena on lisätä eurooppalaista ja kansainvälistä yhteistyötä rasististen ja muukalaisvihamielisten lausumien leviämisen torjumiseksi puuttumatta kuitenkaan kansallisissa oikeusjärjestelmissä oleviin periaatteisiin ilmaisun vapaudesta. Tarkoituksena on löytää tasapaino sananvapauden sekä rasististen ja muukalaisvihamielisten tekojen rangaistavuuden välille.

Lisäpöytäkirjan kriminalisoinnit koskevat tietojärjestelmän välityksellä tehtyjä rasistisia rikoksia. Näitä ovat rasistisen ja muukalaisvihamielisen aineiston levittäminen tietojärjestelmien avulla, rasismiin ja muukalaisvihaan perustuva uhkaus tai loukkaaminen sekä joukkotuhonnan tai ihmisyyttä vastaan tehtyjen rikosten kieltäminen, vakava vähätteleminen, hyväksyminen tai puolustelu. Kriminalisointivaatimukset koskevat julkisesti tehtyjä tekoja lukuun ottamatta vakavalla rikoksella uhkaamista.

Lisäpöytäkirjan kriminalisointivaatimuksia vastaavat säännökset sisältyvät pääosin myös puitepäätökseen. Puitepäätös ei rajoitu pelkästään tietojärjestelmien avulla tehtyihin tekoihin, vaan koskee millä tavoin tahansa julkisesti tehtäviä rasistisia rikoksia. Lisäpöytäkirjan rangaistusvaatimukset ulottuvat puitepäätöstä pitemmälle siltä osin, kuin siinä edellytetään myös rasistisen ja muukalaisvihamielisen uhkauksen ja loukkaamisen kri-

minalisoimista. Sen sijaan lisäpöytäkirjassa ei ole puitepäätökseen sisältyviä säännöksiä rasistisista ja muukalaisvihamielisistä vaikuttimista rangaistusta ankaroittavana seikkana.

Lisäpöytäkirjassa ei myöskään ole puitepäätökseen sisältyviä oikeushenkilön rangaistusvastuuta edellyttäviä säännöksiä. Tältä osin lisäpöytäkirja ei kuitenkaan ole puitepäätöstä suppeampi, sillä oikeushenkilön rangaistusvastuuta koskevat yleissopimuksen säännökset tulevat soveltuvin osin sovellettavaksi myös lisäpöytäkirjassa tarkoitettuihin rikoksiin.

Lisäpöytäkirjan kriminalisointivaatimukset ovat lähtökohtaisesti puitepäätöksen vastaavia laajemmat ja kattavat myös vähäisinä pidettäviä tekoja. Rikoslain kiihottamisrikoksen rangaistavuuden edellytyksenä on, että levitettävä rasistinen aineisto on uhkaava tai loukkaava. Vähäisimmät teot jäävät näin ollen rangaistavuuden ulkopuolelle, mikä on sananvapauden kannalta tärkeää. Lisäpöytäkirjassa ei rangaistavuudelle aseteta vastaavia edellytyksiä. Useimpiin lisäpöytäkirjan kriminalisointivelvoitteisiin sisältyy kuitenkin mahdollisuus eriasteisten varaumien tekemiseen. Esityksessä ehdotetaan sananvapauden periaatteiden soveltamisen varmistamiseksi varaumien tekemistä lisäpöytäkirjan kriminalisointivaatimuksiin lukuun ottamatta velvollisuutta kriminalisoida vakavalla rikoksella uhkaaminen.

Muutokset rikoslakiin

Kiihottamista kansanryhmää vastaan koskevaan säännökseen ehdotetaan tekotapana lisättäväksi ”levittämisen” rinnalle ”asettaminen yleisön saataville”. Muutoksella varmistettaisiin kiihottamispykälän soveltuminen muun muassa tahalliseen linkkien perustamiseen rasistista ynnä muuta kiihottamista sisältäville internetsivuille, silloin kun linkittäminen täyttää kiihottamissäännöksen elementit. Tekotapana ehdotetaan mainittavaksi myös ”pitää yleisön saatavilla”. Tällä halutaan varmistaa rikolliseen levittämiseen kuuluvan myös saatavilla pitämisen. Lisäksi vanhahtava ilmaisu ”lausuntoja tai muita tiedonantoja” ehdotetaan korvattavaksi perustuslaissa ja laissa sananvapauden käyttämisestä joukkoviestimissä (460/2003; sananvapauslaki) käytetyllä nykyaikaisemmalla käsitteistöllä ”tiedon, mielipiteen tai muun viestin”. Tällä selvennyksellä painotettaisiin kiihottamisrikoksen laajaa soveltuvuutta mihin tahansa sisällöltään rasistiseen ilmaisuun riippumatta siitä, missä muodossa rasistinen kiihottaminen esitetään.

Kiihottamisrikos soveltuu jo nykyisin rasististen perusteiden ohella eräisiin muihin piirteisiin, jotka voidaan lukea laajemmin viharikosperusteisiin, kuten esimerkiksi osaan seksuaalista suuntautuneisuutta. Vastaavasti rasistisia vaikuttimia koskevan rangaistuksen koventamissäännöksen katsotaan soveltuvan eräisiin muihinkin rikoksen vaikuttimiin. Kyseisiä säännöksiä ehdotetaan yhdenmukaisesti selvennettäväksi, ja osin laajennettavaksi. Uskonto mainittaisiin nimenomaisesti myös koventamisperusteena ja uskonnon rinnalla molemmissa säännöksissä mainittaisiin vakaumus. Lisäksi kiihottamisrikoksessa ja koventamissäännöksessä mainittaisiin nimenomaisesti ihonväri, syntyperä, seksuaalinen suuntautuminen ja vammaisuus. Kyseiset perusteet vahvistavat näiden säännösten soveltumista paitsi rasistisin perustein tehtyihin rikoksiin myös laajemmin ns. viharikoksiin.

Rikoslakiin ehdotetaan lisättäväksi erityinen törkeää kiihottamista kansanryhmää vastaan koskeva tunnusmerkistö. Se voisi tulla sovellettavaksi tapauksiin, joissa kehotetaan tai houkutellaan joukkotuhontaan tai muihin vakaviin ihmisoikeusrikoksiin, murhaan tai terroristisessa tarkoituksessa tehtyyn tappoon tai muuhun yleistä järjestystä ja turvallisuutta selvästi vaarantavaan väkivaltaan. Teon tulisi olla kokonaisuutena arvostellen törkeä. Uuden törkeän rikoksen enimmäisrangaistus olisi neljä vuotta vankeutta.

Rangaistuksen koventamissäännöksessä rikoksen rasistinen tai muu sellainen vaikutin olisi ehdotuksen mukaan rangaistusta koventava riippumatta siitä, keneen tai mihin rikos kohdistuu.

Oikeushenkilön rangaistusvastuu ehdotetaan laajennettavaksi kiihottamisrikoksiin kansanryhmää vastaan ja, jos rikoksella on vihamotiivi, laittomaan uhkaukseen ja törkeään kunnianloukkaukseen. Oikeushenkilön rangaistusvastuuta koskevia säännöksiä voitaisiin soveltaa myös julkiseen kehottamiseen rikokseen, jos rikos, johon kehotetaan tai

houkutellaan, on jokin kiihottamisrikoksista. Jos rikos, johon kehotetaan tai houkutellaan, on törkeä kunnialoukkaus tai laiton uhkaus, julkiseen kehottamiseen rikokseen voitaisiin soveltaa oikeushenkilön rangaistusvastuuta silloin, kun teon vaikuttimena on koventamisperusteessa tarkoitettu vaikutin.

Oikeushenkilön rangaistusvastuun käyttöön otolla pannaan täytäntöön lisäpöytäkirjan ja puitepäätöksen velvoitteet. Oikeushenkilön rangaistusvastuu on omiaan korostamaan yhteisöjen vastuuta valvoa ja estää rikoksia toimintansa piirissä.

Jotta oikeushenkilö voitaisiin saattaa vastuuseen rasistisesta motiivista tehdystä rikoksesta, vaaditaan yhteisöltä, jonka piirissä rikos tehdään, järjestäytynyttä ja systemaattista toimintaa. Rasistiset rikokset ovat kuitenkin yleensä sellaisia yksilön taikka järjestäytymättömän joukon tekemiä rikoksia, joissa oikeushenkilön rangaistusvastuu ei ole ajateltavissa. Oikeushenkilön rangaistusvastuu voi siten tulla Suomen oloissa kysymykseen vain varsin harvoissa poikkeustapauksissa.

Ehdotettujen säännösten soveltamisessa ja rangaistavuuden rajaamisessa on tärkeää ottaa huomioon säännösten suhde perustuslain ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen suojaamaan sananvapauteen. Viestintään ei sananvapauslain 1 §:n 2 momentin tapaan saa puuttua enempää kuin on välttämätöntä ottaen huomioon sananvapauden merkitys kansanvaltaisessa oikeusvaltiossa. Niinpä esimerkiksi maahanmuutto- ja ulkomaalaispolitiikan tai siitä vastuussa olevien ankarakaan arvostelu ei sellaisenaan täytä rikoksen tunnusmerkistöä.

4 Esityksen vaikutukset

Esityksellä uskotaan olevan rasistisia ja viharikoksia jossain määrin ehkäisevä vaikutus. Rikoksia estävän vaikutuksen uskotaan seuraavan kiihottamisrikokseen ehdotetuista selvennyksistä ja laajennuksista, uudesta törkeästä kiihottamisrikoksesta ja oikeushenkilön rangaistusvastuun ulottamisesta rasistisiin rikoksiin.

Sama ehkäisevä vaikutus odotetaan olevan myös rasistista motiivia koventamisperusteena koskevilla selvennyksillä ja laajennuksilla. Poliisi kirjaa vuosittain huomattavan määrän rasistisista motiivista tai muusta vihamotiivista tehdyksi epäiltyjä rikoksia, mutta samanaikaisesti käräjäoikeudet soveltavat rasistista koventamisperustetta varsin harvoin. Ehdotetuilla koventamisperustetta koskevilla selvennyksillä ja laajennuksilla uskotaan olevan rasistisen koventamisperusteen käyttöä jonkin verran lisäävä vaikutus.

Kiihottamisrikokseen ja rangaistuksen koventamisperusteeseen ehdotettujen selvennysten uskotaan myös jossain määrin helpottavan rasististen rikosten tutkintaa ja syyteharkintaa.

Esityksellä ei katsota olevan mainittavia taloudellisia vaikutuksia.

5 Asian valmistelu

Oikeusministeriö asetti 22.5.2009 työryhmän, jonka tehtävänä oli valmistella rasistisia ja muukalaisvihamielisiä tietoverkkorikoksia koskevan lisäpöytäkirjan sekä vuonna 2008 tehdyn rasismia ja muukalaisvihaa koskevan neuvoston puitepäätöksen voimaan saattamista.

Työryhmän oli tarvittaessa tehtävä ehdotus lainsäädännön muuttamiseksi. Lainmuutostarpeen arvioinnissa työryhmän oli otettava huomioon Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen soveltamiskäytäntö rasistisiksi epäiltyjen ilmaisujen suhteesta Euroopan ihmisoikeussopimuksessa turvattuun sananvapauteen. Oikeusministeriön lisäksi työryhmässä oli edustus poliisista, Valtakunnansyyttäjänvirastosta, Suomen Asianajajaliitosta ja alan tieteellisestä tutkimuksesta.

Työryhmän mietintö valmistui 12.1.2010 (OMTR 2010:3). Rasistiset rikokset työryhmän mietinnöstä pyydettiin lausuntoa 31 viranomaiselta, järjestöltä ja asiantuntijalta. Lausuntoja vastaanotettiin 20. Lausunnon antaneet edustivat ministeriöitä, oikeuslaitosta, poliisia, syyttäjiä, yhdistyksiä ja kansainvälisiä järjestöjä ja rikosoikeuden professoreita. Ehdotukseen suhtauduttiin pääosin myönteisesti, mutta sen yksityiskohdista esitettiin huomautuksia.

Eniten ongelmia nähtiin ehdotettujen säännösten suhteessa sananvapauteen ja laillisuusperiaatteeseen. Kritiikin johdosta sään-

nöksiä on jatkovalmistelussa täsmennetty ja kiihottamista kansanryhmää vastaan koskevasta rangaistussäännöksestä on poistettu säännöksen suhdetta eräisiin keskeisiin sananvapauden alueisiin koskeva 2 momentti.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Lisäpöytäkirjan sisältö ja sen suhde Suomen lainsäädäntöön

Lisäpöytäkirja on jaettu neljään jaksoon. Ensimmäinen luku (1—2 artiklat) sisältää yhteisiä määräyksiä. Toisessa luvussa (3—7 artiklat) käsitellään toimenpiteitä, joihin sopimuspuolten tulee ryhtyä kansallisella tasolla. Kolmannessa luvussa (8 artikla) määritellään yleissopimuksen ja lisäpöytäkirjan välinen suhde ja neljännessä luvussa (9—16 artiklat) annetaan loppumääräyksiä.

I luku Yhteiset määräykset

1 Artikla. *Lisäpöytäkirjan tarkoitus.* Artiklan mukaan lisäpöytäkirjan tarkoituksena on täydentää yleissopimuksessa annettuja määräyksiä. Lisäpöytäkirja sisältää määräyksiä tietojärjestelmien välityksellä tehtävien rasististen rikosten ja muukalaisvihamielisyyttä osoittavien rikosten rangaistavaksi säätämisestä.

2 Artikla. *Määritelmät.* Artikla sisältää lisäpöytäkirjassa käytettyjä määritelmiä koskevat määräykset. *Rasistisella ja muukalaisvihamielisellä aineistolla* tarkoitetaan kirjoitettua aineistoa, kuvaa tai muuta sellaisten ideoiden tai teorioiden esittämistä, jotka puolustavat tai kannattavat vihaa, syrjintää tai väkivaltaa taikka sellaiseen yllyttävät sellaista yksilöä tai yksilöistä koostuvaa ryhmää vastaan, joka perustuu rotuun, ihonväriin, syntyperään tai kansalliseen tai etniseen alkuperään taikka uskontoon, jos sitä käytetään tekosyynä jonkin tällaisen piirteen sijasta.

2 Artikla ei muodollisesti edellytä siinä annetun määritelmän sisällyttämistä kansalliseen lainsäädäntöön, jos sopimuspuolen oma lainsäädäntö jo sisältää vastaavia säännöksiä. Tällainen määritelmä sisältyy jäljempänä yksityiskohtaisemman tarkastelun kohteeksi tulevaan rikoslain 11 luvun 10 §:ssä rangaistavaksi säädettyyn kiihottamisrikokseen. Joissakin tapauksissa voidaan myös soveltaa rikoslain 17 luvun 1 §:ssä säädettyä julkista kehottamista rikokseen. Vaikka kaikkia 2 artiklan määritelmään sisältyviä perusteita ei nimenomaisesti mainita rikoslain kiihottamissäännöksessä (ihonväri, syntyperä ja alkuperä), kattaa se asiallisesti ottaen riittävällä tavalla artiklassa annetun määritelmän. Määritelmässä ei mainita, että levitettävän aineiston tulisi olla uhkaavaa, panettelevaa tai solvaavaa, jota sen sijaan kiihottamisrikoksessa edellytetään. Asiallisesti ottaen kiihottamisrikoksen on kuitenkin katsottava kattavan määritelmän. Kysymystä käsitellään 3 artiklan yhteydessä.

Artiklassa annetulla määritelmällä on läheinen liittymä 3 artiklaan, koska 3 artiklan 1 kappaleeseen sisältyvässä kriminalisointivelvoitteessa viitataan kysymyksessä olevaan määritelmään. Vastaavanlaisia viittauksia ei sisälly lisäpöytäkirjan muissa artikloissa annettuihin kriminalisointivelvoitteisiin. Niissä on kuitenkin samankaltaiset rasistiset kriteerit.

Suomen lainsäädäntö vastannee artiklan määritelmää. Rasistisen aineiston määritelmä on kuitenkin melko yksityiskohtainen: esimerkiksi kuva mainitaan erikseen, minkä vuoksi kiihottamisrikoksen tunnusmerkistöön on syytä harkita sellaisia täsmennyksiä, joilla varmistetaan säännöksen kattavuus lisäpöytäkirjan vaatimuksiin nähden.

Artiklan 2 kappaleen mukaan lisäpöytäkirjassa käytettyä käsitteistöä on tulkittava samoin kuin yleissopimuksessa. Tämä tarkoittaa erityisesti yleissopimuksen 1 artiklassa määriteltyjä käsitteitä ("tietojärjestelmä", "data", "palveluntarjoaja" ja "liikennetiedot"). Lisäksi tämä tarkoittaa yleissopimuksen aineellista rikosoikeutta käsittelevissä artikloissa käytettyä käsitettä ”oikeudettomasti” (”without right”). Oikeudettomasti -käsitteellä on yleissopimuksessa haluttu tuoda esiin, että teko, joka muodollisesti täyttää rangaistavaksi säädetyn menettelyn tunnusmerkistön, saattaa yksittäistapauksessa olla oikeutettua sen vuoksi, että jokin kansalliseen oikeusjärjestykseen perustuva oikeutta-

misperuste tulee sovellettavaksi. Yleissopimuksessa tarkoitettujen luvattoman tunkeutumisen ja viestintäsalaisuuden loukkaamisen yhteydessä on lausuttu, että teon oikeutus voi perustua esimerkiksi toisen osapuolen suostumukseen tai viranomaisen oikeuteen tutkia rikoksia. Rasistisen aineiston levittämisen yhteydessä teon oikeutus ei voine perustua edellä esimerkkeinä mainittuihin oikeuttamisperusteisiin. Lisäpöytäkirjan tarkoittamien tekotyyppien osalta lienee yleensäkin varsin harvinaista, että niiden osalta tulee sovellettavaksi jokin oikeuttamisperuste. Huomattavasti tavallisempaa tullee olemaan se, että tuomioistuimissa arvioidaan se, onko aineiston levittäminen sanotussa yksittäistapauksessa ollut sallittua sananvapauden nojalla. Tämä on tunnusmerkistön laajuutta eikä oikeuttamisperustetta koskeva kysymys.

II luku **Kansalliset toimenpiteet**

Lisäpöytäkirjassa annetut varsinaiset kriminalisointivelvoitteet on lueteltu sen toisessa luvussa (3—7 artiklat).

Lisäpöytäkirja käsittää ainoastaan sellaisia tekoja, joita tehdään tietojärjestelmän avulla. Muulla tavoin toteutetut teot jäävät lisäpöytäkirjan ulkopuolelle. Kuten yleissopimuksessa, määrätään lisäpöytäkirjassa ainoastaan tahallisista rikoksista. Lisäpöytäkirjassa ei sitä vastoin aseteta vaatimuksia, että tekojen tulee olla rangaistavia myös yritysasteella. Tältä osin lisäpöytäkirja poikkeaa yleissopimuksessa noudatetusta linjasta.

Lisäpöytäkirjan johdannon mukaan lisäpöytäkirjan tarkoituksena ei ole muuttaa sananvapautta koskevia vakiintuneita kansallisia periaatteita.

3 Artikla. *Rasistisen ja muukalaisvihamielisen aineiston levittäminen tietojärjestelmän avulla.* Artiklan 1 kappale sisältää kriminalisointivelvoitteen. Siihen liittyvä määritelmä on 2 artiklassa. 3 artiklan 2 ja 3 kappaleessa määrätään mahdollisuudesta poiketa kriminalisointivelvoitteesta.

Artiklan 1 kappaleen mukaan sopimuspuolen tulee saattaa rangaistavaksi tietojärjestelmän välityksellä tapahtuvan rasistisen ja muukalaisvihamielisen aineiston tahallinen ja oikeudeton levittäminen tai muu toimittaminen yleisön saataville.

Artiklan 2 kappaleen mukaan sopimuspuolella on oikeus jättää rangaistavaksi säätämättä sellainen 2 artiklan 1 kappaleessa tarkoitetun aineiston levittäminen ja esille saattaminen, jossa puolletaan, edistetään tai kehotetaan syrjintään ilman, että siihen kuitenkaan liittyy vihaa tai väkivaltaa. Edellytykseksi rangaistavaksi säätämättä jättämiselle asetetaan, että on olemassa muita tehokkaita keinoja tällaisen menettelyn torjumiseksi.

Artiklan 3 kappaleen mukaan sopimuspuoli voi 2 kappaleen estämättä pidättää itselleen oikeuden jättää 1 kappale soveltamatta niissä 2 kappaleen tarkoittamissa syrjintätapauksissa, joiden osalta sopimuspuolella ei ole käytössään siinä kappaleessa tarkoitettuja tehokkaita keinoja, kun tämä johtuu sopimuspuolen oikeusjärjestyksessä noudatettavista vakiintuneista sananvapautta koskevista periaatteista.

Artiklan 1 kappaleen ilmaisulla ”muun toimittamisen yleisön saataville” tarkoitetaan muun muassa aineiston yleisön saataville toimittamista ”on line”. Termillä tarkoitetaan myös linkkien perustamista ja kokoamista, jotta rasistinen aineisto olisi helpommin toisten saatavilla.

Rikoslain tunnusmerkistöjen soveltuminen 2 artiklan määritelmässä tarkoitetun aineiston 3 artiklan 1 kappaleen mukaiseen levittämiseen riippuu yhtäältä aineiston sisällöstä ja toisaalta siitä, kohdistuuko teko yksilöön vai ihmisryhmään. Rikoslain 11 luvun 10 §:n kiihottamisrikos soveltuu artiklassa tarkoitettujen käsitysten ja teorioiden levittämiseen, kun teon kohteena on artiklassa tarkoitettu ryhmä. Kiihottamisrikoksen soveltaminen edellyttää, että levitettävä lausuma on uhkaava, panetteleva tai loukkaava. Artiklan määritelmässä lausuma, jossa kannatetaan johonkin ryhmään kohdistuvaa syrjintää, vihaa tai väkivaltaa, tai yllytetään sellaiseen toimintaan, voidaan samalla pitää ryhmää solvaavana tai panettelevana, koska tällainen lausuma ilmentää aina käsityksiä, että kysymyksessä oleva ryhmä on vähempiarvoinen ja että on oikeutettua kohdistaa siihen lausumassa tarkoitettuja toimenpiteitä. Tällaista lausumaa voidaan usein myös pitää ryhmään kohdistuneena uhkauksena. Siksi on perusteltua

katsoa, että kiihottamisrikos, joka siis nimenomaisesti koskee lausumia, joissa uhataan, panetellaan tai solvataan jotakin siinä tarkoitettua ryhmää, asiallisesti ottaen kattaa myös nyt puheena olevan kriminalisointivelvoitteen, kun lausumien kohteena on ryhmä. Tarvetta varaumaan turvautumiseen tapauksissa, joissa lausunnoissa kannatetaan tai puolustellaan syrjintää ilman, että siihen liittyisi vihan tai väkivallan puolustamista, käsitellään jäljempänä.

Rikoslain 11 luvun 10 §:ssä säädetty tunnusmerkistö koskee nimenomaan aineiston levittämistä. Tämän vuoksi jää jonkun verran tulkinnanvaraiseksi, kattaako se myös artiklassa tarkoitetun aineiston ”muun toimittamisen yleisön saataville”. Tällä kysymyksellä on käytännöllistä merkitystä, koska mahdollisuus aineiston levittämiseen esimerkiksi linkkien avulla on erikoispiirre, joka liittyy nimenomaan tietojärjestelmien käyttöön. Selitysmuistion mukaan ”muu toimittaminen yleisön saataville” koskisi muun muassa linkkien avulla tapahtuvaa yhteyden avaamista tietyille sivuille. On jonkin verran epäselvää, kattaako nykyinen levittämistä koskeva tunnusmerkistö myös tällaisen linkkien avulla tehdyn aineiston saataville toimittamisen. Kysymykseen ei ole suoranaisesti otettu kantaa tuomioistuimissa. Kiihottamisrikoksen tunnusmerkistöä ehdotetaan tämän vuoksi muutettavaksi jäljempänä selostettavin tavoin.

Mikäli teossa on kysymys kehottamisesta rangaistavaan syrjintään tai väkivaltaan, sovellettavaksi voi myös tulla rikoslain 17 luvun 1 §:ssä rangaistavaksi säädetty julkinen kehottaminen rikokseen.

Jos teon kohteena ei ole ryhmä, vaan yksi tai useampi yksilöitävissä oleva henkilö, sovellettaviksi voivat tulla rikoslain 24 luvun 9—10 §:ssä tarkoitetut kunnianloukkausrikokset kiihottamisrikoksen sijasta. Yksilöitävään henkilöön tai henkilöihin kohdistettuna teko voi myös täyttää rikoslain 25 luvussa rangaistavaksi säädetyn laittoman uhkauksen.

Suomella saattaa kuitenkin olla aihetta turvautua artiklan 2 tai 3 kappaleessa tarkoitettuun varaumaan. Varaumat koskevat kriminalisoinnin rajoittamista koskien syrjintää. Kiihottamisrikoksessa edellytetään, että teko on kansanryhmää uhkaava tai solvaava. Lähtökohtaisesti kansanryhmän syrjinnän puoltaminen, edistäminen tai siihen kehottaminen, vaikkei siihen sisältyisikään vihan tai väkivallan puolustamista tms., voi olla kiihottamisrikoksen tunnusmerkistössä tarkoitetulla tavalla uhkaava tai solvaava.

Aivan kaikkia tapauksia, joissa syrjintää puolletaan tai edistetään, kiihottamisrikos ei kuitenkaan kata kun ottaa huomioon sananvapauden turvaamisen vaatimukset. Suomalaisen yhteiskunnan vahvat avoimuuden ja ilmaisuvapauden traditiot merkitsevät sitä, että sananvapauden merkitystä painotetaan arvioitaessa kiihottamisrikoksen soveltuvuutta esimerkiksi kansanryhmän syrjintää puoltaviin lausumiin.

2 kappaleen mukaisen varauman käyttö edellyttää, että Suomella on käytettävissä muita tehokkaita keinoja. Nämä voisivat olla siviilioikeudellisia tai hallinto-oikeudellisia, joita Suomen lainsäädäntöön sisältyykin. Sananvapauden periaatteiden huomioon ottaminen saattaa kuitenkin joissakin tapauksissa estää näidenkin seuraamusten käytön.

3 kappaleessa sallitaan syrjintätapauksia koskeva varauman käyttö laajemmin kuin 2 kappaleessa. 3 kappaleen varaumaa voidaan käyttää niihin syrjintätapauksiin, joihin ilmaisunvapautta koskevien periaatteiden vuoksi ei ole käytettävissä 2 kappaleessa tarkoitettuja keinoja. On ilmeistä, että Suomessa kansanryhmän syrjintää puolustavien tai kannattavien lausumien levittäminen joissakin tapauksissa voi olla sallittua ilmaisuvapauden käyttöä, vaikka sellainen voisi loukata jotakin kansanryhmää.

Sanavapauden periaatteen soveltaminen merkitsee joissakin tapauksissa, ettei syrjintää julkisuudessa edistävään tai puoltavaan tekoon voida käyttää rikosoikeudellisia eikä muitakaan sanktioita. Kiihottamissäännöksen soveltamisalan laajentamiseen siten, että 3 artiklan 1 kappaleen kriminalisointivelvoite tulisi syrjinnän osalta kokonaisuudessaan täytetyksi, ei myöskään ole tarvetta, koska se johtaisi joissakin tapauksissa ristiriitaan perustuslain turvaaman sananvapauden periaatteen kanssa. Tämän vuoksi Suomen tulisi käyttää hyväkseen 3 artiklan 3 kappaleessa tarkoitettua mahdollisuutta poiketa 1 kappaleen vaatimuksista.

Esityksessä ehdotetaan, että *eduskunta antaisi suostumuksensa siihen että Suomi tekee lisäpöytäkirjan 3 artiklan 3 kappaleessa tarkoitetun varauman, jonka mukaan Suomi pidättää itselleen oikeuden olla soveltamatta 3 artiklan 1 kappaleessa määriteltyä kriminalisointivelvoitetta niihin syrjintätapauksiin, joihin sananvapauden periaatteista johtuen ei voi käyttää 2 kappaleessa tarkoitettuja tehokkaita keinoja.*

Kriminalisointivelvoitteesta poikkeaminen on tältä osin perusteltua, koska puheena olevien lausumien levittäminen on olennaisilta osin jo voimassaolevan lain perusteella rangaistavaa ja tämänkaltaisten lausumien levittämisen täydellinen kieltäminen voisi olla joissakin tapauksissa ristiriidassa Suomessa noudatettujen sananvapausperiaatteiden kanssa.

4 Artikla. *Rasistiseen motiiviin ja muukalaisvihamielisyyteen perustuva uhkaus.* Artiklan 1 kappaleen mukaan sopijapuolen tulee ryhtyä tarvittaviin lainsäädännöllisiin tai muihin toimenpiteisiin säätääkseen lainsäädäntönsä mukaisesti rangaistavaksi tahallisen ja oikeudettoman uhkaamisen tehdä tietojärjestelmien välityksellä kansallisessa lainsäädännössä määritelty vakava rikos (i) henkilöitä vastaan sen vuoksi, että he kuuluvat johonkin rodun, ihonvärin, syntyperän tai kansallisen tai etnisen alkuperän perusteella erotettavaan ryhmään taikka uskonnon perusteella erotettavaan ryhmään, jos sitä käytetään tekosyynä jonkin tällaisen piirteen sijasta tai (ii) sellaista ihmisryhmää vastaan, joka voidaan määritellä jonkin tällaisen piirteen perusteella.

Artiklassa säädetystä kriminalisointivelvoitteesta ei sopimuspuolella ole mahdollisuutta poiketa tai muuten rajoittaa sen soveltamisalaa. Artiklassa tarkoitetun uhkaamisen ei tarvitse tapahtua julkisesti, vaan sen voi tehdä myös yksityisen, tietojärjestelmän välityksellä tapahtuvan viestinnän yhteydessä. Artikla ei myöskään edellytä, että rasistinen uhkaus olisi säädettävä rangaistavaksi omana rikostyyppinään tai että rasistista motiivia tulisi näissä tapauksissa voida soveltaa rangaistuksen koventamisperusteena. Riittää, että artiklassa tarkoitettu rasistisesta motiivista tapahtuva uhkaaminen on rangaistavaa.

Teon kohdistuessa yksilöitävissä olevaan henkilöön tai henkilöihin artiklan määritelmän mukainen menettely on Suomen lainsäädännössä rangaistavaa lähinnä laittomasta uhkauksesta säädetyn tunnusmerkistön perusteella. Teon kohdistuessa ryhmään sovellettavaksi tulee kiihottamisrikos. Laittomana uhkaamisena rangaistavaa on henkilökohtaiseen turvallisuuteen tai omaisuuteen kohdistuvalla rikoksella uhkaaminen, jos uhatulla on perusteltu syy omasta tai toisen puolesta pelätä henkilökohtaisen turvallisuuden tai omaisuuden olevan vakavassa vaarassa. Luontevaa on katsoa, että artiklassa tarkoitetulla vakavalla rikoksella tarkoitetaan samoja rikoksia, joilla uhkaaminen toteuttaa laittoman uhkauksen. Tällaisia rikoksia olisivat siten ennen kaikkea henkirikokset, kidutus, pahoinpitelyrikokset, tuhotyö sekä vakavat varkaus- ja vahingontekorikokset. Kiihottamisrikos voi toteutua myös muulla rikoksella uhkaamisella. Näin ollen molemmissa tunnusmerkistöissä tarkoitettu uhkaus kattaa artiklassa tarkoitetun vakavalla rikoksella uhkaamisen. Myös julkinen kehottaminen rikokseen voi olosuhteista riippuen tulla sovellettavaksi. Laittoman uhkauksen tai julkisen kehottamisen rikokseen kohdistaminen kansalliseen, rodulliseen, etniseen tai muuhun sellaiseen kansanryhmään kuuluvaan henkilöön tähän ryhmään kuulumisen perusteella tekee mahdolliseksi rikoslain 6 luvun 5 §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitetun koventamisperusteen soveltamisen. Mutta tällä seikalla ei ole tämän artiklan yhteydessä merkitystä.

Perätön uhkaus, jolla uhataan esimerkiksi kirkon tai pakolaiskeskuksen räjäyttämisellä, voi täyttää rikoslain 34 luvun 10 §:ssä perättömästä vaarailmoituksesta säädetyn tunnusmerkistön.

Suomen lainsäädäntö täyttää artiklan vaatimukset.

5 Artikla. *Rasistiseen motiiviin ja muukalaisvihamielisyyteen perustuva loukkaus.* Artiklan 1 kappaleen mukaan sopimuspuolen tulee kriminalisoida tahallinen ja oikeudeton tietojärjestelmän avulla julkisesti tehty (i) henkilöiden loukkaaminen sen vuoksi, että he kuuluvat johonkin rodun, ihonvärin, syntyperän tai kansallisen tai etnisen alkuperän perusteella erotettavaan ryhmään taikka uskon-

non perusteella erotettavaan ryhmään, jos sitä käytetään tekosyynä jonkin tällaisen piirteen sijasta taikka (ii) sellaisen ihmisryhmän loukkaaminen, joka voidaan määritellä jonkin tällaisen piirteen perusteella.

Artiklan 2 kappaleen mukaan sopijapuoli voi joko: a) edellyttää, että tämän artiklan 1 kappaleessa tarkoitetulla rikoksella on sellainen vaikutus, että 1 kappaleessa mainittu henkilö tai ihmisryhmä joutuu alttiiksi vihalle, halveksunnalle tai pilkalle; tai b) varata oikeuden olla soveltamatta tämän artiklan 1 kappaletta joko kokonaan tai osittain.

Teon kohdistuessa yksilöitävissä olevaan henkilöön tai henkilöihin artiklan määritelmän mukainen menettely on Suomen lainsäädännössä rangaistavaa lähinnä rikoslain 24 luvun 9—10 §:ssä kunnianloukkauksesta ja törkeästä kunnianloukkauksesta säädettyjen tunnusmerkistöjen perusteella. Kun lisäpöytäkirjan kriminalisointivaatimus koskee tietojärjestelmien avulla tehtävää julkista loukkaamista, tulee tällöin törkeä kunnianloukkaus sovellettavaksi, jos tekoa kokonaisuutena arvostellen on pidettävä törkeänä.

Perustuslain sananvapautta koskevien periaatteiden vuoksi kunnianloukkausta koskevan rikoslain 24 luvun 9 §:n 2 momenttiin on otettu säännöksen soveltamisalaa rajoittavat, arvostelun vapautta koskevat poikkeussäännökset. Niiden mukaan kunnianloukkauksena ei pidetä arvostelua, joka kohdistuu toisen menettelyyn politiikassa, elinkeinoelämässä, julkisessa virassa tai tehtävässä, tieteessä, taiteessa taikka näihin rinnastettavassa julkisessa toiminnassa ja joka ei selvästi ylitä sitä, mitä voidaan pitää hyväksyttävänä. Poikkeussäännökset eivät koske valheellisten väitteiden esittämistä, vaan muuta kunnian loukkaamista. Vastaavaa poikkeusta ei ole määritelty lisäpöytäkirjan 5 artiklassa.

Teon kohdistuessa ryhmään sovellettavaksi tulee kiihottamisrikos. Teon kohdistuessa siihen, mitä uskonnonvapauslaissa tarkoitettu uskonnollinen yhdyskunta pitää pyhänä, sovellettavaksi saattaa tulla rikoslain 17 luvun 10 §:ssä säädetty uskonrauhan rikkominen. Jos teolla kuitenkin samalla loukataan kiihottamisrikoksessa tarkoitettua kansanryhmää, tulee kiihottamisrikos sovellettavaksi.

Lisäpöytäkirjan johtolauseessa painotetaan tarvetta varmistaa tasapaino sananvapauden ja rasististen sekä muukalaisvihamielisten tekojen vastaisen tehokkaan taistelun välillä sekä ilmaistaan, ettei pöytäkirjalla ole tarkoitus vaikuttaa vakiintuneisiin kansallisissa oikeusjärjestelmissä oleviin ilmaisuvapautta koskeviin periaatteisiin. On kuitenkin syytä varmistaa perustuslain turvaaman sananvapauden periaatteen kansallinen soveltamiskäytäntö kiihottamisrikoksessa ja kunnianloukkausrikoksessa erityisesti rikoslain 24 luvun 9 §:n 2 momentissa tarkoitetuilla alueilla jatkossakin käyttämällä 5 artiklan 2 kappaleen b kohdassa tarkoitettua varaumaa. Kriminalisoinnin alan laajentamiseen siten, että 5 artiklan 1 kappaleen vaatimukset tulisivat kokonaisuudessaan täytetyksi, ei ole tarvetta, sillä se voisi johtaa joissakin tapauksissa ristiriitaan perustuslain turvaaman sananvapauden kanssa.

Esityksessä ehdotetaan, että *eduskunta antaisi suostumuksensa siihen että Suomi tekee lisäpöytäkirjan 5 artiklan 2 kappaleen b kohdassa tarkoitetun varauman, jonka mukaan Suomi sananvapauden periaatteista johtuen pidättää itselleen oikeuden olla kokonaan tai osittain soveltamatta 5 artiklan 1 kappaleessa määriteltyä kriminalisointivelvoitetta tapauksissa, joissa kunnianloukkausta tai kiihottamista kansanryhmää vastaan koskevat säännökset eivät ole sovellettavissa.*

6 Artikla. *Joukkotuhonnan tai ihmisyyttä vastaan tehdyn rikoksen kiistäminen, vakava vähätteleminen, puoltaminen tai hyväksyttävänä esittäminen.* Artiklan 1 kappaleen mukaan kunkin sopijapuolen on kriminalisoitava tietojärjestelmän välityksellä tapahtuvan tahallisen ja oikeudettoman sellaisen aineiston levittämisen tai muun toimittamisen yleisön saataville, joka kieltää, vakavasti vähättelee, hyväksyy tai puolustaa tekoja, jotka täyttävät joukkotuhonnan tai ihmisyyttä vastaan tehdyn rikoksen tunnusmerkistön sellaisina kuin ne on määritelty kansainvälisessä oikeudessa ja todettu 8. elokuuta 1945 tehdyn Lontoon sopimuksella perustetun kansainvälisen sotarikostuomioistuimen tai minkä tahansa muun asianmukaisella kansainvälisellä sopimuksella perustetun sellaisen kansainvälisen tuomioistuimen lopullisella ja sitovalla päätöksellä, jonka tuomiovallan kyseinen sopijapuoli tunnustaa.

Artiklan 2 kappaleen mukaan sopijapuoli voi joko a) edellyttää, että tämän artiklan 1 kappaleessa tarkoitettu kieltäminen tai vakava vähätteleminen on tehty tarkoituksena yllyttää vihaan, syrjintään tai väkivaltaan yksilöä tai yksilöistä koostuvaa ryhmää vastaan rodun, ihonvärin, syntyperän tai kansallisen tai etnisen alkuperän perusteella taikka uskonnon perusteella, jos sitä käytetään tekosyynä jonkin tällaisen piirteen sijasta taikka muutoin b) varata oikeuden olla soveltamatta tämän artiklan 1 kappaletta joko kokonaan tai osittain.

Artikla käsittelee ilmiötä, josta kansanvälisesti usein käytetään termiä ”Holocaust denial”. Toinen usein käytetty termi on historiarevisionismi. Tällaisessa toiminnassa on tyypillisesti kysymys esimerkiksi sen julkisesta kiistämisestä, että Kolmannessa valtakunnassa syyllistyttiin juutalaisiin ja eräisiin muihin kansanryhmiin kohdistuneeseen joukkotuhontaan. Toisinaan väitteiden sisältönä on, että toisen maailmansodan voittajavaltiot ovat huomattavasti liioitelleet joukkotuhonnassa menehtyneiden uhrien lukumäärä.

Suomen voimassaoleva lainsäädäntö ei sisällä rangaistussäännöksiä, joissa nimenomaisesti kiellettäisiin tämäntyyppisten väitteiden esittäminen julkisuudessa tai ylipäätänsä. Lainsäädännöllisesti tilanne on sama muissa Pohjoismaissa. Artiklan tarkoittamia rangaistussäännöksiä esiintyy Euroopassa lähinnä Saksan ja sellaisten muiden maiden lainsäädännöissä, jotka joutuivat Kolmannen valtakunnan alaisuuteen toisen maailmansodan aikana. Kansainvälisten ihmisoikeuselinten oikeuskäytännössä on johdonmukaisesti katsottu, ettei joukkotuhontaa selvästi kiistävien väitteiden julkinen esittäminen nauti sananvapauden suojaa. Esimerkkeinä voidaan mainita Euroopan ihmisoikeuskomission ratkaisu asiassa *Remer v. Saksa* (25096/94) ja YK:n ihmisoikeuskomitean ratkaisu asiassa *Faurisson v. Ranska* (CCPR/C/58/D/550/1993). Sanotussa ratkaisussaan YK:n ihmisoikeuskomitea toisaalta myös totesi, että rangaistussäännös, joka kategorisesti kieltää esimerkiksi Nürnbergin sotilastuomioistuimen ratkaisujen oikeellisuuden kyseenalaistamisen, ei ole sananvapauden kannalta täysin ongelmaton.

Vaikka Suomen lainsäädäntö ei nykyisellään sisällä rangaistussäännöstä, joka nimenomaisesti kieltää artiklan 1 kappaleessa tarkoitettujen lausumien levittämisen, voidaan perustellusti katsoa, että kiihottamisrikoksen tunnusmerkistö voi täyttyä tämän tekotyypin ollessa kysymyksessä. Tämä koskee varsinkin sellaisia rasistisia ja muukalaisvihamielisiä tekoja, joissa hyväksytään tai puolustetaan joukkotuhontaa tai rikoksia ihmisyyttä vastaan. Tällainen vastoin historiallisia tosiasioita tehty perusteeton vähättely voi loukata tai uhata sitä kansanryhmää, joka on aikanaan joutunut hirmuteon kohteeksi. Tähän viittaava lainvoimainen tuomioistuinratkaisu on olemassa (Helsingin hovioikeuden tuomio 25.5.2007 nro 1662).

Joukkotuhonnan tai ihmisyyttä vastaan tehdyn rikoksen julkisesti esitetty puolustaminen voi myös olosuhteista riippuen toteuttaa julkisen kehottamisen rikokseen tai kunnianloukkausrikoksen. Näin saattaa olla, mikäli lausumissa asiallisesti ottaen houkutellaan julmuuksien uusimiseen tai jos se kohdistuu tiettyyn henkilöön.

Selvää toisaalta on, etteivät voimassaolevassa rikoslaissa säädetyt tunnusmerkistöt kokonaisuudessaan kata sitä menettelyä, jota sopijapuolten tulee artiklan 1 kohdan mukaan säätää rangaistavaksi. On hyviä perusteita siihen käsitykseen, että ne kieltämiset ja vähättelyt, jotka eivät nykyisin ole rangaistavia, voisivat kriminalisoituina joutua ristiriitaan sananvapauden periaatteiden kanssa. Perusteltuna voidaan pitää sitä, että kriminalisointivelvoitetta ei tulisi noudattaa silloin, kun joukkotuhontaa tai ihmisyyttä vastaan tehtyä rikosta käsitellään journalistisin periaattein toteutetussa viestinnässä tai tieteelliset kriteerit täyttävässä historian tutkimuksessa ja keskustelussa. Esimerkiksi historiantutkimus voi tuoda esiin seikkoja, joiden vuoksi on aiheellista herättää keskustelua siitä, onko vakiintuneet käsitykset jostakin historiaan liittyvästä tapahtumasta syytä tarkistaa. Tämä voi koskea myös tapahtumia, joita vakiintuneesti on arvioitu artiklassa tarkoitetuiksi rikoksiksi. On selvää, että tällainen asiallisiin syihin perustuva keskustelu on sallittava. Toisaalta täysin kiistattomat historialliset tapahtumat kuten Kolmannen valtakunnan juutalaisiin kohdistama joukkotuhonta ei ole asiallisin

perustein kyseenalaistettavissa. Tällaisten tapahtumien kiistäminen voi täyttää kiihottamisrikoksen tunnusmerkistön.

Tässä yhteydessä voidaan viitata paitsi sananvapauteen myös siihen, että Suomen perustuslain mukaan tieteen, taiteen ja ylimmän opetuksen vapaus on turvattu. Suomen historialliset traditiot avoimuuden ja sananvapauden korostamisessa ja turvaamisessa edellyttävät, että nykyisiä rangaistussäännöksiä ei ole myöskään syytä laajentaa siten, että 1 kappaleen vaatimukset tulisivat kokonaisuudessaan täytetyksi. Suomen tulisi edelleen soveltaa kriminalisointivelvoitetta vain sellaisiin artiklan 1 kappaleessa tarkoitettuihin lausumiin, jotka ovat uhkaavia tai loukkaavia tai on tehty kiihottamistarkoituksessa. Näiden syiden vuoksi ehdotetaan, että Suomi käyttäisi hyväkseen 6 artiklan 2 kappaleen b kohdassa annettua mahdollisuutta jättää artiklan 1 kappaleessa tarkoitettu kriminalisointivelvoite osittain tai kokonaan soveltamatta.

Esityksessä ehdotetaan, että *eduskunta antaisi suostumuksensa siihen että Suomi tekee lisäpöytäkirjan 6 artiklan 2 kappaleen b kohdassa tarkoitetun varauman, jonka mukaan Suomi sananvapauden periaatteesta johtuen pidättää itselleen oikeuden olla kokonaan tai osittain soveltamatta 5 artiklan 1 kappaleessa määriteltyä kriminalisointivelvoitetta tapauksissa, joissa kiihottamista kansanryhmää vastaan koskevat säännökset eivät ole sovellettavissa.*

7 Artikla. *Avunanto.* Artiklan mukaan kukin sopijapuoli ryhtyy tarvittaviin lainsäädännöllisiin tai muihin toimenpiteisiin säätääkseen lainsäädäntönsä mukaisesti rangaistavaksi tahallisen ja oikeudettoman avunannon mihin tahansa tämän pöytäkirjan mukaiseen rikokseen silloin, kun teon tarkoituksena on aikaansaada rikoksen täyttyminen.

Rikoslain 5 luvun 6 §:n 1 momentin mukaan avunanto rikokseen on rangaistava. 7 artiklassa todetaan avunannon kohteena olevasta päärikoksesta, että sen tulee olla ”tämän pöytäkirjan” mukainen rikos. Koska lisäpöytäkirjassa tarkoitetut kriminalisointivelvoitteet koskevat vain tahallisia tekoja, koskee 7 artiklassa annettu velvoite vain avunantoa tahallisiin päätekoihin. Säännös rikoslain 5 luvun 6 §:ssä vastaa siten artiklassa asetettua velvoitetta.

III luku Yleissopimuksen ja lisäpöytäkirjan välinen suhde

8 Artikla. Yleissopimuksen ja tämän lisäpöytäkirjan suhde. Artiklan 1 kappaleen mukaan yleissopimuksen 1, 12, 13, 22, 41, 44, 45 ja 46 artikloita sovelletaan soveltuvin osin tähän pöytäkirjaan. Artiklan 2 kappaleen mukaan sopijapuolet laajentavat yleissopimuksen 14—21 ja 23—35 artikloissa määriteltyjen keinojen soveltamisalaa koskemaan tämän pöytäkirjan 2—7 artikloja.

Soveltuvin osin sovellettavaksi tulevista artikloista yleissopimuksen 1 artikla koskee käsitteitä, 12 artikla yhteisövastuuta, 13 artikla sanktioita ja muita seuraamuksia, 22 artikla lainkäyttövaltaa, 41 artikla liitovaltioita koskevaa varaumamahdollisuutta, 44 artikla sopimuksen muuttamista, 45 artikla riitojen ratkaisemista ja 46 artikla sopimuspuolten välisiä neuvotteluita.

Lisäksi sopimuspuolten tulee huolehtia siitä, että yleissopimuksen prosessuaaliset määräykset artikloissa 14—21 ja kansainvälistä yhteistyötä koskevat artiklat 23—35 koskevat myös lisäpöytäkirjan 2—7 artikloja.

Artiklan 1 kappaleessa mainittujen artiklojen saattaminen koskemaan lisäpöytäkirjan 2—7 artikloissa mainittuja rangaistusvaatimuksia ei pääsääntöisesti aiheuta erityisiä ongelmia. Tältä osin viitataan yleissopimuksen voimaansaattamista koskevan hallituksen esityksen perusteluihin (HE 156/2006 vp, s. 10—48). Esimerkiksi Suomen rikoslain 1 luvun säännökset vastaavat yleissopimuksen lainkäyttövaltaa koskevan 22 artiklan määräyksiä. Määritelmiä on käsitelty myös edellä 2 artiklan yhteydessä.

Yhteisövastuuta koskevien yleissopimuksen 12 ja 13 artiklan määräysten soveltaminen lisäpöytäkirjan 2—7 artikloihin vaatii kuitenkin lisätarkastelua.

Yleissopimuksen 12 artiklan 1 kappaleen mukaan oikeushenkilö on voitava asettaa vastuuseen sopimuksen mukaan rangaistavaksi säädetyistä teoista, jonka luonnollinen henkilö on tehnyt oikeushenkilön hyväksi joko itsenäisesti tai oikeushenkilön nimissä,

silloin kun asianomainen henkilö on oikeushenkilössä johtavassa asemassa, joka perustuu valtuutukseen edustaa kyseistä oikeushenkilöä, valtuutukseen tehdä päätöksiä kyseisen oikeushenkilön puolesta tai valtuutukseen harjoittaa oikeushenkilön sisäistä valvontaa. Artiklan 2 kappaleen mukaan oikeushenkilö on voitava asettaa vastuuseen sopimuksen mukaan rangaistavaksi säädetyistä teoista myös silloin, kun 1 kappaleessa tarkoitettu luonnollinen henkilö on laiminlyönyt valvonnan, ja kyseisen oikeushenkilön valtuuttaman luonnollisen henkilön on sen vuoksi ollut mahdollista tehdä tämän yleissopimuksen mukaisesti rangaistavaksi säädetty rikos kyseisen oikeushenkilön hyödyksi. Artiklan 4 kappaleessa todetaan selvyyden vuoksi, että oikeushenkilön vastuu ei vaikuta rikoksen tehneen luonnollisen henkilön rikosvastuuseen.

Yleissopimuksen 12 artiklaa on käsitelty yleissopimukseen liittyvän selitysmuistion kohdissa 123—127. Selitysmuistion mukaan sääntely on sopusoinnussa nykyisin vallitsevan yhteisöjen rikosoikeudellista vastuuta korostavan yleisemmän suuntauksen kanssa. Artikla kattaa aktiivisten tekojen lisäksi myös valvontavelvollisuuden laiminlyönnin.

Seuraavien neljän ehdon pitää täyttyä 1 kappaleessa tarkoitetun yhteisövastuun edellytyksenä: i) yleissopimuksessa tarkoitettu rikos on tehty, ii) rikos on tehty oikeushenkilön hyväksi, iii) tekijä on oikeushenkilössä johtavassa asemassa ja iv) tekijä on tehnyt teon johtavan asemansa luomin valtuutuksin.

Artiklan 2 kappale kattaa myös tilanteen, jossa teon tekee oikeushenkilön lukuun muu kuin johtavassa asemassa oleva henkilö, jos johtavassa asemassa olevan henkilön voidaan katsoa laiminlyöneen valvontavelvollisuutensa. Oikeushenkilön lukuun toimivana henkilönä tulee tällöin kyseeseen tyypillisesti esimerkiksi yrityksen työtekijä. Johtavassa asemassa olevan henkilön valvontavelvollisuuden laajuutta on tulkittava siten, että se rajoittuu ainoastaan tavanomaisiin ja normaalilaajuisiin valvontatoimenpiteisiin. Se, mitä tämä käytännössä tarkoittaa, on ratkaistava tapauskohtaisesti ottaen huomioon esimerkiksi harjoitetun liiketoiminnan laatu ja laajuus.

Suomessa voimassa olevat yleiset säännökset oikeushenkilön rangaistusvastuusta sisältyvät rikoslain 9 lukuun. Yksittäisen rikossäännöksen osalta oikeushenkilön rangaistusvastuun soveltuminen edellyttää sitä, että rikoslain asianomaisessa luvussa oikeushenkilön rangaistusvastuu on todettu koskevan kyseistä rikosta.

Rikoslain 9 luvun 2 §:n 1 momentin mukaan oikeushenkilö tuomitaan yhteisösakkoon, jos sen lakisääteiseen toimielimeen tai muuhun johtoon kuuluva taikka oikeushenkilössä tosiasiallista päätösvaltaa käyttävä on ollut osallinen rikokseen tai sallinut rikoksen tekemisen taikka jos sen toiminnassa ei ole noudatettu vaadittavaa huolellisuutta ja varovaisuutta rikoksen ehkäisemiseksi. Rikokseen osallisen käsitettä käytetään pykälässä laajassa merkityksessä siten, että se kattaa myös varsinaisen tekijän vastuun. Saman pykälän 2 momentin mukaan yhteisösakkoon tuomitaan, vaikkei rikoksentekijää saada selville tai muusta syystä tuomita rangaistukseen. Luvun 3 §:n mukaan rikos katsotaan oikeushenkilön toiminnassa tehdyksi, jos sen tekijä on toiminut oikeushenkilön puolesta tai hyväksi ja hän kuuluu oikeushenkilön johtoon tai on virka- tai työsuhteessa oikeushenkilöön taikka on toiminut oikeushenkilön edustajalta saamansa toimeksiannon perusteella.

Yleissopimuksen hyväksymistä koskevassa hallituksen esityksessä (153/2006 vp, s. 25) on todettu, että oikeushenkilön rangaistusvastuusta annettu yleinen sääntely rikoslain 9 luvussa täyttää sisällöltään artiklan vaatimukset. Hallituksen esityksessä huomautettiin kuitenkin, että yhteisövastuu ei tuolloin voimassa olleiden säännösten mukaan soveltunut kaikkiin artiklassa tarkoitettuihin rikoksiin. Esityksessä todettiin artiklan siten edellyttävän muutoksia silloin voimassa olleeseen lainsäädäntöön ainakin siltä osin kuin rikokset on tehty tietojärjestelmän avustuksella.

Tässä yhteydessä on vastaavasti todettava, että rikoslain 9 luvussa säädettyjä yhteisövastuuta koskevia säännöksiä ei nykyisin voida soveltaa kiihottamisrikokseen muutoin kuin liittyen järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistumiseen. Yleissopimuksen 12 artiklan 3 kappaleen mukaan oikeushenkilön

vastuu voi olla rikos-, yksityis- tai hallinto-oikeudellista, jollei sopimuspuolen soveltamista oikeusperiaatteista muuta johdu. Vastuun ei siten artiklan mukaan välttämättä tarvitse olla rikosoikeudellista, vaan esimerkiksi yksityisoikeudellinen vahingonkorvausvastuu riittää täyttämään artiklan vaatimukset. Kysymykseen, voiko artiklan yhteisövastuuta koskevat velvoitteet täyttyä jo sen vuoksi, että yhteisö, jonka toiminnassa lisäpöytäkirjassa tarkoitettu rikos on tapahtunut, voitaisiin saattaa vahingonkorvausvastuuseen, lienee vastattava kielteisesti.

Tämä johtuu siitä, että vahingonkorvausvelvollisuuden syntymien edellyttää sellaista loukattua tahoa, jolla on mahdollisuus vahingonkorvauskanteen nostamiseen. Lisäpöytäkirjan sisältämien kriminalisointivelvoitteiden kannalta keskeisessä asemassa olevaan kiihottamista kansanryhmää vastaan ei liity tällaista asianomistaja-asemassa olevaa tahoa. Julkiseen kehottamiseen rikokseen voi tietyissä tapauksissa liittyä asianomistaja, mutta varsinaisesti vain kunnianloukkausrikoksiin liittyy järjestäen asianomistaja, joka voi kohdistaa vaateen yhteisöön, jonka toiminnassa rikos on tehty. Vahingonkorvaussääntely ei näin ollen riitä kattamaan yleissopimuksen 12 artiklan asettamia vaatimuksia yhteisövastuusta lisäpöytäkirjan tarkoittamien rikosten ollessa kysymyksessä. Lisäksi 13 artiklan 2 kappaleessa edellytetään, että yhteisövastuun seurauksena täytyy olla muun muassa sakko.

Lisäksi jäljempänä selostettu puitepäätöksen 6 artikla edellyttää, että oikeushenkilöä on voitava rangaista rikosoikeudellisilla tai muilla sakoilla. Puitepäätöksen velvoitteiden täyttämiseen ei riitä vahingonkorvausvastuun syntyminen. Näiden syiden vuoksi hallituksen esitykseen sisältyy ehdotus, jonka mukaan oikeushenkilön rangaistusvastuu ulotetaan tietyin rajoituksin koskemaan seuraavia rikoksia:

kiihottaminen kansanryhmää vastaan (RL 11:10) ja törkeä kiihottaminen kansanryhmää vastaan (ehd. RL 11:10 a),

julkinen kehottaminen rikokseen (RL 17:1)

törkeä kunnianloukkaus (RL 24:10) ja

laiton uhkaus (RL 25:8).

Syrjintärikoksiin ja kunnianloukkaukseen ei ehdoteta liitettäväksi oikeushenkilön rangaistusvastuuta. Oikeushenkilön rangaistusvastuuta ei liitettäisi julkiseen kehottamiseen rikokseen silloin, kun rikos, johon kehotetaan tai houkutellaan on syrjintärikos tai kunnianloukkaus

Lukuun ottamatta kiihottamisrikoksia oikeushenkilön rangaistusvastuun lisäedellytykseksi asetettaisiin se, että teko on tehty lisäpöytäkirjassa tarkoitetulla tavalla rasistisesta vaikuttimesta tai muista rikoslain koventamisperusteessa mainituista vihan motiiveista sellaisina kuin ne olisivat ehdotettujen muutosten jälkeen. Lisäedellytystä ei ole tarpeen asettaa, milloin kysymyksessä on kiihottamisrikos, koska sen tunnusmerkistön täyttyminen edellyttää jo sellaisenaan rikoksen tekemistä mainitusta perusteesta. Esityksessä ei pidetä tarkoituksenmukaisena rajoittaa oikeushenkilön rangaistusvastuuta kiihottamisrikoksissa vain rasistisista perusteista tehtyihin tekoihin.

Julkiseen kehottamiseen tietyn henkilön syrjintään tämän kuulumisen perusteella tiettyyn kansanryhmään, ei ehdoteta liitettäväksi lisäpöytäkirjan edellyttämää oikeushenkilön rangaistusvastuuta. Monissa tapauksissa ja etenkin silloin, kun syrjintään kehottaminen ei ole uhkaava tai loukkaava, teko on niin vähäinen, että se jää sanavapauden sallimiin rajoihin tai julkisen kehottamisen rikokseen edellytykset eivät muutoin täyty. Vähäiset teot jätetään muutoinkin vakiintuneen käytännön mukaisesti oikeushenkilön rangaistusvastuun ulkopuolelle. Teon vähäisyyden perusteella ei myöskään ehdoteta oikeushenkilön rangaistusvastuun liittämistä julkiseen kehottamiseen rikokseen silloin, kun rikos, johon kehotetaan tai houkutellaan, on kunnianloukkaus.

Vakavampiin julkisiin syrjintään kehottamisiin ei ole tarpeen liittää oikeushenkilön rangaistusvastuuta muun muassa sen vuoksi, että ne ovat usein loukkaavia ja voivat tulla rangaistavaksi julkisena kehottamisena törkeään kunnianloukkaukseen ja siten oikeushenkilön rangaistusvastuun piiriin.

Jos julkinen kehottaminen syrjintään johtaa rikolliseen syrjintätekoon, sovelletaan osallisuutta rikokseen koskevia rikoslain säännöksiä. Oikeushenkilön rangaistusvastuuta ei kuitenkaan ehdoteta ulotettavaksi syrjintärikoksiin, koska osa teoista on vähäisiä ja

osaan teoista voidaan soveltaa yhdenvertaisuuslain (21/2004) 9 §:n mukaista hyvitysmaksua, joka määrätään syrjinnästä (lain 6 §). Hyvitysmaksun voidaan katsoa täyttävän lisäpöytäkirjan vaatimukset.

Myöskään kunnianloukkaukseen ei ehdoteta liitettäväksi oikeushenkilön rangaistusvastuuta, koska vähäiset teot on vakiintuneesti jätetty oikeushenkilön rangaistusvastuun ulkopuolelle.

Pakkokeinoista on syytä kiinnittää huomiota 20 artiklassa tarkoitettuun velvollisuuteen, joka koskee tiedon hankkimista liikennetiedoista reaaliajassa. Velvollisuus koskee myös palvelujen tarjoajaa. Suomi on tehnyt yleissopimukseen varauman, joka rajoittaa 20 artiklan soveltamisen pakkokeinolain televalvonnassa säädettyihin edellytyksiin. Pakkokeinolain 5 a luvun 3 §:n mukaan televalvontaa voidaan käyttää pykälässä mainittujen rikosten lisäksi sellaiseen rikokseen, josta säädetty enimmäisrangaistus on 4 vuotta vankeutta. Kiihottamisrikokseen ei voida soveltaa televalvontaa. Esityksessä ehdotetaan uutta törkeää kiihottamisrikosta, jonka enimmäisrangaistus olisi neljä vuotta vankeutta. Epäillyn törkeään kiihottamisrikoksen selvittämisessä voitaisiin siten käyttää televalvontaa. Televalvonnan käyttöä on ehdotettu laajennettavaksi teleosoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen tehtyihin rikoksiin, jolloin julkisesti tietojärjestelmien avulla tehtyjen rasististen rikosten selvittämisessä tulee mahdolliseksi käyttää televalvontaa (HE 222/2010 vp, pakkokeinolain 10 luvun 6 §). Myös sananvapauslain 17 §:ssä säädetty verkkoviestin tunnistamistietojen luovuttaminen voi tulla sovellettavaksi.

IV luku **Loppumääräykset.**

Lisäpöytäkirjan neljännessä luvussa on muun muassa määräykset sitovan suostumuksen ilmoittamisesta (9 artikla), voimaantulosta (10 artikla), pöytäkirjaan liittymisestä (11 artikla) varaumista ja selityksistä (12 artikla), varaumien asemasta ja peruuttamisesta (13 artikla), alueellisesta soveltamisesta (14 artikla), irtisanomisesta (15 artikla) ja ilmoittamisesta (16 artikla). Loppumääräykset ovat tavanomaisia Euroopan neuvoston yleissopimuksiin sisältyviä määräyksiä.

Lisäpöytäkirja tulee 10 artiklan mukaan voimaan sen kuukauden ensimmäisenä päivänä, joka on kolmen kuukauden kuluttua siitä päivästä, kun viisi valtiota on ilmoittanut sitovasti noudattavansa sitä pöytäkirjan 9 artiklan mukaisesti. Niiden valtioiden osalta, jotka myöhemmin ilmoittavat sitoutuvansa noudattamaan sitä, pöytäkirja tulee voimaan sen kuukauden ensimmäisenä päivänä, joka on kolmen kuukauden kuluttua siitä päivästä, kun allekirjoitus ilman ratifiointia tai hyväksymistä koskevaa varaumaa on tehty tai kun ratifiointia tai hyväksymistä koskeva asiakirja on talletettu.

Lisäpöytäkirjan 12 artiklan 1 kappaleen mukaan sopijapuolten yleissopimukseen tekemiä varaumia ja selityksiä sovelletaan myös tähän pöytäkirjaan, ellei sopijapuoli toisin ilmoita allekirjoittaessaan tai tallettaessaan ratifiointia, hyväksymistä tai liittymistä koskevat asiakirjat.

Suomi on antanut yleissopimukseen selityksen ja tehnyt siihen kolme varaumaa. Selitys koskee tietojärjestelmiin murtautumisen rangaistavuuden rajaamista. Yleissopimukseen tehdyistä varaumista rikoksen yritystä koskevalla ei ole merkitystä lisäpöytäkirjan kriminalisointivaatimuksiin, jotka eivät koske rikoksen yritystä. Muut kaksi varaumaa koskevat tiedon hankkimista liikennetiedoista ja tietojärjestelmän sisäisen viestinnän rajaamista tietyin edellytyksin määrättyjen pakkokeinojen käytön piiristä. Annettua selitystä ja tehtyjä varaumia ei ole syytä arvioida lisäpöytäkirjan kriminalisointien osalta eri tavalla kuin yleissopimuksen yhteydessä. Selityksen ja varaumien sisältöä on selostettu tarkemmin yleissopimuksen voimaan saattamista koskevan hallituksen esityksen perusteluissa (HE 153/2006 vp, s. 12—13, 24—25, 28, 34—38).

Artiklan 2 kappaleen mukaan Euroopan neuvoston pääsihteerille tehdyllä kirjallisella ilmoituksella sopijapuoli voi allekirjoittaessaan tai tallettaessaan ratifiointia, hyväksymistä tai liittymistä koskevaa asiakirjaa selittää, että se käyttää mahdollisuutta tehdä varauma tämän pöytäkirjan 3, 5 ja 6 artikloiden mukaisesti. Samaan aikaan sopijapuoli voi tämän pöytäkirjan osalta tehdä yleissopimuk-

sen 22 artiklan 2 kappaleessa ja 41 artiklassa tarkoitetun varauman huolimatta sopijapuolen yleissopimuksen implementoinnista. Muita varaumia ei voi tehdä. Artiklan 3 kappaleen mukaan Euroopan neuvoston pääsihteerille osoitetulla kirjallisella ilmoituksella mikä tahansa valtio voi allekirjoittaessaan tai tallettaessaan ratifiointia, hyväksymistä tai liittymistä koskevia asiakirjoja ilmoittaa, että se käyttää mahdollisuutta käyttää tämän pöytäkirjan 5 artiklan 2 kappaleessa ja 6 artiklan 2(a) kappaleessa tarkoitettuja lisätunnusmerkistötekijöitä.

Lisäpöytäkirjan 22 artikla koskee lainkäyttövaltaa. Suomen lainsäädäntö vastaa 22 artiklan vaatimuksia eikä varaumaa tarvita yleissopimuksen voimaansaattamista koskevan hallituksen esityksen perustelujen mukaan (HE 153/2006 vp, s. 38—39). Vastaavilla perusteilla ei varaumaa ole syytä tehdä lisäpöytäkirjassa tarkoitettujen rikostenkaan osalta.

Ehdotuksen mukaan Suomi tekee 12 artiklan 2 kappaleen mukaiset varaumat lisäpöytäkirjan 3, 5 ja 6 artikloihin. Varaumien sisältöä on tarkemmin selostettu kyseisten artikloiden perusteluissa.

2 Puitepäätös ja voimassaoleva lainsäädäntö

Neuvoston puitepäätös rasismin ja muukalaisvihan tiettyjen muotojen ja ilmaisujen torjumisesta rikosoikeudellisin keinoin koostuu johdanto-osasta ja varsinaisesta puitepäätösosasta, johon sen sisältämät kriminalisointi- ja muut lainsäätämisvaatimukset on koottu.

Puitepäätöksen johdanto

Johdannon 1—6 kohdissa käsitellään puitepäätöksen tarkoitusta ja sitä yhteisöoikeudellista kehitystä, jonka tuloksena puitepäätös on syntynyt. Johdanto-osassa painotetaan sitä, että jäsenvaltioiden rikoslainsäädäntöä on lähennettävä toisiinsa, jotta kattavan ja selkeän lainsäädännön tehokas täytäntöönpano rasismin ja muukalaisvihan torjumiseksi voidaan varmistaa unionin alueella. Rasismin ja muukalaisvihan osalta on määritettävä yhteinen rikoslainsäädännöllinen lähestymistapa Euroopan unionissa sen varmistamiseksi, että tietyntyyppinen käyttäytyminen säädetään rangaistavaksi kaikissa jäsenvaltioissa ja että näihin rikoksiin syyllistyneille tai niistä vastuussa oleville luonnollisille henkilöille ja oikeushenkilöille määrätään tehokkaita, oikeasuhteisia ja varoittavia seuraamuksia. Puitepäätöksen todetaan kuitenkin rajoittuvan rasismin ja muukalaisvihan erityisen vakavien muotojen torjumiseen rikosoikeudellisin keinoin. Johdannon 6 kohdassa huomautetaan, että jäsenvaltioiden kulttuuriset ja oikeudelliset perinteet eroavat jossain määrin erityisesti tällä alalla, minkä vuoksi rikoslainsäädännön täydellinen yhdenmukaistaminen ei ole tällä hetkellä mahdollista.

Jäsenvaltioiden rikoslainsäädännön lähentämisen tärkeyttä puitepäätöksen tarkoittamien rikostyyppien osalta käsitellään myös johdannon kohdissa 12 ja 13.

Johdannon 7—9 kohdat sisältävät eräitä kriminalisointivelvoitteisiin sisältyvien käsitteiden määritelmiä. Johdannon 7 kohdan mukaan "syntyperällä" olisi ymmärrettävä viittausta pääosin henkilöihin tai henkilöryhmiin, jotka polveutuvat henkilöistä, jotka voitaisiin tunnistaa tietyistä piirteistä (kuten ihonväri), vaikka kaikkia näitä piirteitä ei välttämättä enää ole olemassa. Sanotussa kohdassa todetaan, että tällaiset henkilöt tai henkilöryhmät voivat siitä huolimatta joutua vihan tai väkivallan kohteeksi syntyperänsä vuoksi. Johdannon 8 kohdan mukaan "uskonnolla" olisi ymmärrettävä viittausta yleisesti henkilöihin, jotka määritellään heidän uskonnollisen vakaumuksensa tai maailmankatsomuksensa perusteella. Johdannon 9 kohdan mukaan "vihalla" olisi ymmärrettävä viittausta rotuun, ihonväriin, uskontoon, syntyperään taikka kansalliseen tai etniseen alkuperään perustuvaan vihaan.

Johdannon 11 kohta koskee esitutkinnan toimittamista ja syytetoimiin ryhtymistä. Sanotun kohdan mukaan olisi varmistettava, että rikoksia, joihin liittyy rasismia ja muukalaisvihaa, koskeva tutkinta ja syytetoimet eivät edellytä tekojen uhrien tekemää rikosilmoitusta tai heidän vireille panemaansa syytettä, sillä he ovat usein erityisen haavoittuvaisia ja haluttomia oikeustoimiin. Jäljempä-

nä käsiteltävässä puitepäätöksen artiklassa 8 annetaan määräyksiä tutkinnan ja syytetoimien aloittamisesta.

Johdannon 14—15 kohdissa käsitellään puitepäätöksen suhdetta perus- ja ihmisoikeuksiin. Näillä kohdilla on erityinen liityntä puitepäätöksen 7 artiklan sisältöön, joka koskee valtiosääntöön sisältyviä säännöksiä ja periaatteita. Johdannon viimeisessä kohdassa (16 kohta) todetaan, että yhteinen toiminta 96/443/YOS olisi vanhentuneena kumottava.

Kriminalisointivelvoitteet

1 Artikla. *Rasismia ja muukalaisvihaa koskevat rikokset.* Puitepäätöksen 1 artikla sisältää kriminalisointivelvoitteen, joka on jaettu neljään kohtaan. Artiklassa tarkoitetuissa teoissa on kysymys erityyppisten rasististen ja muukalaisvihamielisten kirjoitusten ja muun aineiston levittämisestä.

Artiklan 1 kohdan mukaan on varmistettava, että seuraavat tahalliset teot säädetään rangaistaviksi:

a) julkinen yllyttäminen väkivaltaan tai vihaan, joka kohdistuu rodun, ihonvärin, uskonnon, syntyperän taikka kansallisen tai etnisen alkuperän mukaan määräytyvään ihmisryhmään tai tällaisen ryhmän jäseneen;

b) edellä a alakohdassa tarkoitetun teon suorittaminen levittämällä tai jakamalla julkisesti kirjoituksia, kuvia tai muuta aineistoa;

c) sellainen kansainvälisen rikostuomioistuimen perussäännön 6, 7 ja 8 artiklassa määriteltyjen joukkotuhonnan, ihmisyyttä vastaan kohdistuvien rikosten ja sotarikosten julkinen puolustelu, kieltäminen tai vakava vähätteleminen, joka kohdistuu rodun, ihonvärin, uskonnon, syntyperän taikka kansallisen tai etnisen alkuperän mukaan määriteltyyn ihmisryhmään tai tällaisen ryhmän jäseneen, jos teko on suoritettu tavalla, joka on omiaan yllyttämään väkivaltaan tai vihaan tällaista ryhmää tai tällaisen ryhmän jäsentä kohtaan;

d) sellainen 8 päivänä elokuuta 1945 tehdyn Lontoon sopimuksen liitteenä olevan kansainvälisen sotarikostuomioistuimen perussäännön 6 artiklassa määriteltyjen rikosten julkinen puolustelu, kieltäminen tai vakava vähätteleminen, joka kohdistuu rodun, ihonvärin, uskonnon, syntyperän taikka kansallisen tai etnisen alkuperän mukaan määriteltyyn ihmisryhmään tai tällaisen ryhmän jäseneen, jos teko suoritetaan tavalla, joka on omiaan yllyttämään väkivaltaan tai vihaan tällaista ryhmää tai tällaisen ryhmän jäsentä kohtaan.

Artiklan 2—4 kohdat sisältävät jäsenmaille sallittuja rajoituksia 1 kohdassa määritellyille kriminalisointivelvoitteille. Artiklan 2 ja 3 kohdat eivät edellytä jäsenvaltioilta erillisiä ilmoituksia, mutta 4 kohta edellyttää erillisen lausuman antamista, mikäli jäsenvaltio haluaa vedota kohdan sisältöön. Sanottu 4 kohta antaa jäsenvaltiolle mahdollisuuden antaa lausuman koskien sellaisia tekoja, joita tarkoitetaan kriminalisointivelvoitteen 1 kohdan c alakohdassa ja/tai d alakohdassa.

Artiklan 2 kohdan mukaan edellä olevan 1 kohdan soveltamiseksi jäsenvaltiot voivat säätää, että rangaistavaa on ainoastaan teko, joka joko suoritetaan tavalla, joka on omiaan häiritsemään yleistä järjestystä, tai on uhkaavaa, alentavaa tai loukkaavaa.

Artiklan 3 kohdan mukaan edellä olevan 1 kohdan soveltamiseksi viittauksen uskontoon tarkoitetaan kattavan ainakin menettelyn, jota käytetään tekosyynä tällaisten tekojen kohdistamiseen rodun, ihonvärin, syntyperän taikka kansallisen tai etnisen alkuperän mukaan määriteltyyn ihmisryhmään tai tällaisen ryhmän jäseneen.

Artiklan 4 kohdan mukaan tätä puitepäätöstä tehtäessä tai myöhemmin jäsenvaltio voi antaa lausuman siitä, että se säätää 1 kohdan c alakohdassa ja/tai d alakohdassa mainittujen rikosten kieltämisen ja vakavan vähättelemisen rangaistavaksi vain siinä tapauksessa, että näissä kohdissa tarkoitetut rikokset on todettu kyseisen jäsenvaltion kansallisen tuomioistuimen ja/tai kansainvälisen tuomioistuimen tai yksinomaan kansainvälisen tuomioistuimen lopullisella päätöksellä.

Puitepäätöksen johdannossa on annettu selityksiä siitä, mitä puitepäätöksessä tarkoitetaan "syntyperällä", "uskonnolla" ja "vihalla" (johdannon kohdat 7—10). Johdannossa on myös korostettu yhdistymisvapauden ja sananvapauden sekä erityisesti lehdistönvapauden ja muiden tiedotusvälineiden sananvapauden merkitystä (kohdat 14 ja 15). Näiden ihmis- ja perusoikeuksien valtiosääntöoikeu-

dellista merkitystä on niin ikään käsitelty puitepäätöksen 7 artiklassa. Näillä seikoilla on luonnollisesti merkitystä arvioitaessa, miten 1 artiklan asettamat kriminalisointivelvoitteet on tulkittava.

Arvioitaessa, kattavatko rikoslain voimassaolevat säännökset puitepäätöksen 1 artiklassa tarkoitetut teot, voidaan pitkälti viitata siihen, mitä edellä lausutaan Euroopan neuvoston tietoverkkorikollisuutta koskevan yleissopimuksen lisäpöytäkirjan arvioinnin yhteydessä.

Puitepäätöksen 1 artiklan tarkoittamat teot ovat Suomen lainsäädännössä rangaistavia lähinnä rikoslain 11 luvun 10 §:n (kiihottaminen kansanryhmää vastaan), 17 luvun 1 §:n (julkinen kehottaminen rikokseen), 24 luvun 9 ja 10 §:n (kunnianloukkaus ja törkeä kunnianloukkaus) ja 25 luvun 8 §:n (laiton uhkaus) perusteella. Tunnusmerkistöjen soveltuvuus riippuu yhtäältä levitettyjen lausumien ja tiedonantojen sisällöstä ja toisaalta siitä, kohdistuuko teko yksilöön vai ihmisryhmään. Rikoslain 17 luvun 10 §:n 1 momentin 1 kohdassa säädetty uskonrauhan rikkominen voinee tulla täydentävästi sovellettavaksi joissakin tilanteissa.

Artiklan 1 kohdassa mainitut kriminalisointivelvoitteet koskevat ainoastaan tahallisia tekoja. Vastaavasti kaikki edellä mainitut rangaistussäännökset edellyttävät myös tahallisuutta.

Kansanryhmään kohdistuvaan vihaan yllyttäminen merkitsee käytännössä puheena olevia ryhmiä koskevien erilaisten uhkaavien tai perättömien ja loukkaavien lausumien ja tiedonantojen esittämistä julkisuudessa. Artiklassa tarkoitettu julkinen yllyttäminen vihaan kansanryhmää vastaan merkitsee siten tyypillisesti sellaisten lausumien ja tiedonantojen levittämistä, joissa kansanryhmää uhataan, panetellaan tai solvataan. Sama koskee julkista yllyttämistä väkivaltaan kansanryhmää vastaan. Kiihottamisrikos kattaa näin ollen selvästi artiklan 1 kohdan a ja b alakohdassa tarkoitetut teot, kun tekojen kohteena on kansanryhmä. Julkiseen yllyttämiseen väkivaltaan voidaan myös soveltaa julkista kehottamista rikokseen siltä osin kuin kiihottamisrikos ei sovellu.

Teon kohdistuessa artiklassa tarkoitetun kansanryhmän jäseneen, sovellettaviksi voivat tulla rikoslain 24 luvun 9—10 §:ssä tarkoitetut kunnianloukkausrikokset kiihottamisrikoksen sijasta. Yksilöitävään henkilöön tai henkilöihin kohdistettuna teko voi myös täyttää rikoslain 25 luvussa rangaistavaksi säädetyn laittoman uhkauksen tunnusmerkistön.

Kiihottamisrikos kattaa artiklan 1 kohdan alakohtien c ja d kriminalisointivelvoitteen tarkoittamien tekojen vakavimmat tekomuodot. Tältä osin voidaan viitata siihen, mitä on lausuttu Euroopan neuvoston tietoverkkorikollisuutta koskevan yleissopimuksen lisäpöytäkirjan 6 artiklan yhteydessä. Puitepäätöksen c ja d kohtien kriminalisointivaatimukset ovat kuitenkin lisäpöytäkirjan vastaavia lievempiä, koska puitepäätöksen mukaan kyseisten tekojen rangaistavuuden edellytyksenä on, että teko on omiaan yllyttämään väkivaltaan tai vihaan siinä mainittua ryhmää tai ryhmän jäsentä kohtaan. Lievimmät teot on jätetty puitepäätöksen rangaistusvaatimuksen ulkopuolelle. Puitepäätös on kuitenkin siltä osinlisäpöytäkirjaa laajempi, että se koskee myös sotarikosten kieltämistä yms.

Lievimpien 1 kohdan c ja d alakohdissa tarkoitettujen tekomuotojen osalta merkittävä on artiklan 2 kohta, jonka mukaan 1 kohdan soveltamiseksi jäsenvaltiot voivat säätää, että rangaistavaa on ainoastaan teko, joka joko suoritetaan tavalla, joka on omiaan häiritsemään yleistä järjestystä, tai on uhkaavaa, alentavaa tai loukkaavaa. Tämän mukaan 1 kohdassa tarkoitettujen tekojen lievimpiä muotoja ei tarvitse kriminalisoida. Artiklan 2 kohta huomioon ottaen on varsin perusteltua katsoa, että rikoslain kiihottamisrikos riittää kattamaan myös artiklan 1 kohdan alakohtien c:n ja d:n sisältämät kriminalisointivelvoitteet. Tämä johtuu siitä, että kyseinen rangaistussäännös kattaa kriminalisointivelvoitteen tarkoittamien tekojen vakavimmat tekomuodot, jollaisina voidaan pitää niitä tekotapoja, joita 2 kohdassa tarkoitetaan. Kiihottamisrikoksessa edellytetään, että teon on oltava uhkaava tai loukkaava. Vakavien kansainrikosten vähättelyn tms. kohdistuessa tiettyihin henkilöihin, voivat lisäksi tulla sovellettavaksi kunnianloukkausrikosta koskevat säännökset.

Kiihottamissäännöksen kattavuus 1 artiklan 1 kohdan vaatimuksin nähden 2 kohdan osoittamissa rajoissa varmistuu viimeistään viittaamalla 7 artiklaan, jonka mukaan puitepäätös ei vaikuta velvollisuuteen kunnioittaa perusoikeuksia kuten muun muassa sananvapauden periaatteita. Tältä osin voidaan viitata myös siihen, mitä on lausuttu lisäpöytäkirjan 6 artiklan yhteydessä, joka koskee myös joukkotuhonnan ja rikoksen ihmisyyttä vastaan julkista kiistämistä, vakavaa vähättelyä, puolustamista ja hyväksyttävänä esittämistä.

Sananvapauden turvaamiseen liittyvät näkökohdat puhuvat sitä vastaan, että voimassa olevan kiihottamisrikoksen soveltamisala tulisi laajentaa kattamaan täysimääräisesti myös artiklan 1 kohdan alakohdissa c ja d tarkoitetut lievimmät tekomuodot. Sen, että tällaisten tekomuotojen kriminalisointi on sananvapauden kannalta ongelmallista, osoittaa muun ohella Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tapaus *Lehideux ja Isorni vastaan Ranska* 23.9.1998.

Artiklan 3 kohdassa on annettu selitys siitä, miten sanotun artiklan 1 kohdassa tarkoitettua viittausta uskontoon tulee vähintäänkin ymmärtää kriminalisointivelvoitetta arvioitaessa. Selityksen mukaan viittauksen uskontoon tarkoitetaan kattavan ainakin menettelyn, jota käytetään tekosyynä tällaisten tekojen kohdistamiseen rodun, ihonvärin, syntyperän taikka kansallisen tai etnisen alkuperän mukaan määriteltyyn ihmisryhmään tai tällaisen ryhmän jäseneen. Kiihottamisrikoksen tunnusmerkistön mukaan rangaistavaa on kohdistaa säännöksessä tarkoitettuja lausumia ja tiedonantoja muun ohella uskonnolliseen ryhmään tai sellaiseen rinnastettavaan muuhun kansanryhmään. Tämän vuoksi on selvää, että kiihottamissäännös on uskonnon osalta puitepäätöksen 1 artiklan asettamien vaatimusten mukainen jo artiklan 1 kohdan perusteella eikä 3 kohdan rajoitusmahdollisuutta ole tarpeen käyttää.

Artiklan 4 kohta ei aiheuta tarvetta voimassa olevien säännösten muuttamiseen. Kyseinen kohta antaa mahdollisuuden rajata 1 artiklan alakohdissa c ja d annettua kriminalisointivelvoitetta siten, että kohtien soveltamisen edellytykseksi tietyssä tapauksessa voitaisiin asettaa jonkin tuomioistuimen lainvoimainen päätös. Tällainen rajaus on lisäpöytäkirjassa. Edellä on jo todettu, että kiihottamissäännös täyttää kysymyksessä olevan kriminalisointivelvoitteen. Kyseisen rajoituksen käyttäminen vähentäisi tarpeettomasti kiihottamisrikoksen sovellettavuutta ajankohtaisten, vakavien kansainvälisten rikosten kiistämiseen, vakavaan vähättelyyn tai puolustamiseen.

Suomen rikoslainsäädäntö täyttää puitepäätöksen 1 artiklan vaatimukset.

2 artikla. *Yllytys ja avunanto.* Puitepäätöksen 2 artikla sisältää kriminalisointivelvoitteen, joka koskee yllytystä ja avunantoa.

Artiklan 1 kohdan mukaan yllytys 1 artiklan 1 kohdan c ja d alakohdassa tarkoitettuihin tekoihin on säädettävä rangaistavaksi. Artiklan 2 kohdan mukaan avunanto 1 artiklassa tarkoitettuihin tekoihin on säädettävä rangaistavaksi.

Artiklan 1 kohta koskee yllytystä puitepäätöksen 1 artiklan 1 kohdan alakohtien c ja d tarkoittamiin rikoksiin, eli muun ohella joukkotuhonnan, ihmisyyttä vastaan kohdistuvien rikosten ja sotarikosten julkiseen puolusteluun, kieltämiseen tai vakavaan vähättelemiseen. Puitepäätös menee lisäpöytäkirjaa pitemmälle edellyttäessään yllytyksen kriminalisointia.

Rikoslain säännös kiihottamisesta kansanryhmää vastaan täyttää 1 artiklan 1 kohdan c ja d alakohdassa asetetut vaatimukset. Säännökset rikokseen osallisuudesta on sisällytetty rikoslain 5 lukuun. Sanotun luvun 5 §:ssä säädetään yllytyksestä seuraavasti: "joka tahallaan taivuttaa toisen tahalliseen rikokseen tai sen rangaistavaan yritykseen, tuomitaan yllytyksestä rikokseen kuten tekijä". Voimassa oleva yllytystä koskeva sääntely koskee yleisesti rikoksia, jotka edellyttävät tahallisuutta. Puitepäätöksen 1 artiklassa tarkoitetaan nimenomaan vain tahallisia tekoja. Rikoslain 5 luvun 5 §:stä johtuu muun ohella, että yllytys kiihottamisrikokseen on rangaistavaa. Tämä koskee myös muita edellä käsiteltyjä tahallisuutta edellyttäviä rikoksia. Lisäksi julkiseen yllytykseen kiihottamisrikoksen tekemiseen voidaan tietyin edellytyksin soveltaa julkista kehottamista rikokseen, jos yllytettyä kiihottamisrikosta ei tehtäisi. Näin ollen voimassa oleva rikoslain sääntely kattaa tarkastelun kohteena olevan 2 artiklan 1 kohdan asettamat vaatimukset.

Artiklan 2 kohdassa edellytetään avunannon kriminalisoimista kaikkiin 1 artiklassa tarkoitettuihin rikoksiin. Rikoslain 5 luvun 6 §:n 1 momentissa säädetään avunannosta seuraavasti: "joka ennen rikosta tai sen aikana neuvoin, toimin tai muilla tavoin tahallaan auttaa toista tahallisen rikoksen tai sen rangaistavan yrityksen tekemisessä, tuomitaan avunannosta rikokseen saman lainkohdan mukaan kuin tekijä. Rangaistusta määrättäessä sovelletaan kuitenkin, mitä 6 luvun 8 §:n 1 momentin 3 kohdassa sekä 2 ja 4 momentissa säädetään". Säännöksen toisessa momentissa säädetään, että yllytyksestä rangaistavaan avunantoon rangaistaan avunantona.

Puitepäätöksen 1 artiklan sisältämä kriminalisointivaatimus koskee vain tahallisia tekoja. Edellä 1 artiklaa käsiteltäessä on myös todettu, että voimassa olevat rikoslain säännökset kattavat sen, mitä 1 artiklan mukaan jäsenvaltioiden on säädettävä rangaistavaksi. Tästä seuraa, että rikoslain avunantoa koskevaa säännöstä voidaan soveltaa kaikkiin niihin tekoihin, joita 1 artiklassa tarkoitetaan.

Näin ollen on selvää, että puitepäätöksen 2 artikla ei edellytä lainsäädäntötoimiin ryhtymistä.

3 artikla. *Rikosoikeudelliset seuraamukset.* 3 artikla koskee puitepäätöksen artikloissa 1 ja 2 tarkoitetuista teoista määrättäviä rangaistuksia.

Artiklan 1 kohdan mukaan 1 ja 2 artiklassa tarkoitetuista teoista on määrättävä tehokkaita, oikeasuhteisia ja varoittavia rikosoikeudellisia seuraamuksia. Artiklan 2 kohdan mukaan on varmistettava, että 1 artiklassa tarkoitetuista teoista määrätään rikosoikeudellisia seuraamuksia, joiden enimmäispituus on vähintään yhdestä kolmeen vuotta vankeutta

Artiklaa on tulkittava niin, että jäsenvaltioiden tulee säätää ja ylläpitää sellaisia säännöksiä, jotka mahdollistavat riittävien seuraamusten määräämisen yksittäisissä tapauksissa ja joissa tuomioistuimia ohjataan tietynlaisen riittävän ankaran rangaistuskäytännön noudattamiseen. Käytännössä tämä merkitsee, että arvioinnin kohteeksi on tässä yhteydessä otettava ennen muuta kysymykseen tulevien rikosten rangaistusasteikot. Vankeutta edellyttävä 2 kohta ei koske yllytystä tai avunantoa.

Edellä on todettu, että 1 artiklan tarkoittamat teot ovat voimassa olevan sääntelyn mukaan rangaistavia lähinnä kiihottamisrikoksena, julkisena kehottamisena rikokseen, kunnianloukkauksena, törkeänä kunnianloukkauksena tai laittomana uhkauksena. Näistä rikoksista on enimmäisrangaistukseksi säädetty kaksi vuotta vankeutta lukuun ottamatta kunnianloukkausta, joissa enimmäisrangaistus on kuusi kuukautta. Kunnianloukkausrikosten enimmäisrangaistus on kuitenkin törkeästä kunnianloukkauksesta säädetty kaksi vuotta vankeutta. Kaikista puheena olevista rikoksista voidaan myös tuomita sakkorangaistus.

Yllyttäjää voidaan voimassa olevan lain mukaan rangaista yhtä ankarasti kuin tekijää. Avunantajaa rangaistaan lievennetyn asteikon mukaan niin, että rangaistuksen määrä on yleensä kolme neljännestä rikoksesta säädetyn vankeus- tai sakkorangaistuksen enimmäismäärästä.

Arvioitaessa täyttääkö voimassa oleva lainsäädäntö 3 artiklan 1 kohdassa asetetut vaatimukset, huomioon on myös otettava rikoslain 6 luvussa annetut yleiset säännökset rangaistuksen määräämisestä, joiden mukaan rasistinen yms. motiivi on rangaistuksen koventamisperuste. Kysymykseen siitä, onko artikloissa 1 ja 2 tarkoitetuista teoista mahdollista tuomita tehokkaita, oikeasuhtaisia ja varoittavia rikosoikeudellisia seuraamuksia, vaikuttaa myös se, liittyykö niihin tekoihin mahdollisuus määrätä oikeushenkilö rikosoikeudelliseen vastuuseen teoista ja voiko tällainen rikos johtaa rikosoikeudelliseen menettämisseuraamukseen.

Rikosoikeudellisesta menettämisseuraamuksesta on säädetty rikoslain 10 luvussa. Sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä annetun lain 22 §:ssä on säädetty julkaistun viestin sisältöön perustuvaan rikokseen liittyvästä menettämisvaatimuksesta. Mainitun pykälän toisen momentin mukaan julkaisun kaikki levitykseen tarkoitetut kappaleet voidaan niiden omistusoikeudesta riippumatta tuomita menetetyiksi, jos on tehty kyseisen julkaisun sisältöön perustuva rikos ja jos tällainen seuraamus on tarpeen viestin levittämisen ehkäisemiseksi. Pykälän

kolmannen momentin mukaan tuomioistuin voi määrätä sisällöltään lainvastaiseksi todetun verkkoviestin poistettavaksi yleisön saatavilta ja hävitettäväksi. Asian käsittelyssä noudatetaan soveltuvin osin, mitä menettämisvaatimuksen käsittelystä säädetään. Rikoslain 10 luvun 2 §:n mukaan rikoksen tuottama taloudellinen hyöty on tuomittava valtiolle menetetyksi. Säännöksen mukaan menettämiseen tuomitaan rikoksesta hyötynyt tekijä, osallinen tai se, jonka puolesta tai hyväksi rikos on tehty.

Kun huomioon otetaan, että edellä luetelluista rikoslaissa tarkoitetuista rikoksista on säädetty enimmäisrangaistukseksi kaksi vuotta vankeutta ja että rasistinen motiivi on rangaistuksen koventamisperuste ja se, että sanotuista rikoksista on mahdollista määrätä menettämisseuraamus, on arvioinnissa päädyttävä siihen, että voimassa oleva laki täyttää 3 artiklan 1 kohdassa asetetut vaatimukset.

Kyseisistä rikoksista säädetyt enimmäisrangaistukset täyttävät 3 artiklan 2 kohdassa asetetut vaatimukset. Sanotussa kohdassa edellytetään, että jäsenvaltioissa säädetään ja ylläpidetään säännöksiä, joiden nojalla voidaan määrätä rikosoikeudellisia seuraamuksia, joiden enimmäispituus on vähintään yhdestä kolmeen vuotta vankeutta.

Voimassa oleva laki täyttää artiklan vaatimukset.

4 Artikla. *Rasistiset ja muukalaisvihamieliset vaikuttimet.* Artikla koskee rasististen ja muukalaisvihamielisten vaikuttimien huomioon ottamista rangaistuksen määräämisessä. Artiklan mukaan jäsenvaltioiden on muiden kuin 1 ja 2 artiklassa tarkoitettujen tekojen osalta varmistettava, että rasistisia ja muukalaisvihamielisiä vaikuttimia pidetään raskauttavina asianhaaroina, tai vaihtoehtoisesti, että tuomioistuimet ottavat tällaiset vaikuttimet huomioon määrätessään rangaistuksia.

Artiklassa on kyse rasistisen tai muun vihamotiivin huomioon ottamisesta rangaistuksen määräämisessä. Arvioitaessa kattaako voimassa oleva lainsäädäntö artiklassa asetetut vaatimukset, on ensisijaisesti syytä viitata rikoslain 6 luvun 5 §:ään. Siinä säädetään rangaistuksen mittaamisessa huomioon otettavista koventamisperusteista. Sen mukaan yksi rangaistuksen koventamisperusteista on rikoksen kohdistaminen kansalliseen, rodulliseen, etniseen tai muuhun sellaiseen kansanryhmään kuuluvaan henkilöön tähän ryhmään kuulumisen perusteella.

Oikeuskäytännössä tätä koventamisperustetta on sovellettu hyvin säästeliäästi. Säännöstä koskevassa keskustelussa on myös huomautettu, että sen soveltamiseen liittyy eräiltä osin tulkinnanvaraisuutta. Oikeuskäytännössä on esiintynyt eriäviä näkemyksiä esimerkiksi siitä, edellyttääkö voimassaolevan koventamisperusteen soveltaminen sitä, että rasistinen motiivi on rikoksen ainoa motiivi, ts. estääkö toisen motiivin esiintyminen koventamisperusteen soveltamisen? Rikosoikeudellinen laillisuusperiaate antaa myös aiheen kysyä, rajoittuuko koventamisperusteen soveltaminen yksinomaan henkilöihin kohdistuviin rikoksiin, vaikka sen esitöissä on pidetty mahdollisena koventamisperusteen soveltamista myös vahingonteko- ja tuhotyörikoksien yhteydessä (HE 44/2002 vp).

Huomionarvoista on myös, että voimassa olevassa laissa oleva koventamisperuste edellyttää teon kohdistumista henkilöön hänen "ryhmään kuulumisen vuoksi". Arvioinnin kohteena olevan 4 artiklan ensimmäisessä lauseessa edellytetään kuitenkin, että "rasistisia ja muukalaisvihamielisiä vaikuttimia pidetään raskauttavina". Suomen voimassaoleva lainsäädäntö ei siten täysin täytä kysymyksessä olevan artiklan ensimmäisessä lauseessa asetettuja vaatimuksia.

Kokonaisarvioinnissa voidaan kuitenkin ottaa huomioon myös 4 artiklan loppuvirke. Sen mukaan riittävää on jo se, että tuomioistuimet ottavat tällaiset vaikuttimet huomioon määrätessään rangaistuksia. Tämä merkitsee, että artiklan vaatimukset täyttyvät, vaikka jäsenvaltion laissa ei ole rasistisiin ja muita vihamotiiveihin soveltuvaa nimenomaista rangaistuksen koventamissäännöstä, jos tämänkaltaisia motiiveja voidaan kuitenkin ottaa huomioon rangaistusta koventavina olosuhteina rangaistuksen määräämisestä annettujen yleisten säännösten tai sitä koskevan oikeuskäytännön nojalla.

Tältä osin voidaan viitata rikoslain 6 luvun 4 §:ään, jossa on säädetty rangaistuksen määräämisessä noudatettavasta yleisperiaatteesta. Lainkohdan mukaan rangaistus on mitattava niin, että se on oikeudenmukaisessa suhtees-

sa rikoksen vahingollisuuteen ja vaarallisuuteen, teon vaikuttimiin sekä rikoksesta ilmenevään muuhun tekijän syyllisyyteen. Lainkohta ilmentää niin sanottua normaalirangaistusperiaatetta, johon meillä noudatettava rangaistuksen määrääminen keskeisesti perustuu.

Rikoksen rasistista tai muuta vihamotiivia voidaan perustellusti pitää sellaisena yksittäiseen tekoon liittyvänä erityispiirteenä, joka oikeuttaa poikkeamaan vakiintuneesta rangaistuslinjasta tietyn rikostyypin osalta. Rikoslain 6 luvun 5 §:n 4 kohdan mukaisen rangaistuksen koventamisperusteen säätämiseen johtaneessa hallituksen esityksessä (HE 44/2002 vp) korostetaan sitä, että rasistisesta tai vastaavasta rikosmotiivista tehdyt rikokset ovat usein keskimääräistä moitittavampia, koska ne kohdistuvat erityistä suojaa kaipaaviin vähemmistöryhmiin. Rasistisesta tai vastaavasta rikosmotiivista tehty rikos saattaa kysymyksessä olevien esitöiden mukaan muun muassa ”herättää uhrissaan vakavia pelkotiloja, koska hän ei ole joutunut rikoksen uhriksi sattumalta, vaan sellaisen yleensä näkyvän ominaisuutensa vuoksi, joka altistaa hänet mahdollisesti jatkossakin rikoksen kohteeksi”.

Sinänsä on siten mahdollista katsoa, että voimassa olevat rikoslain säännökset rangaistuksen määräämisestä täyttävät puitepäätöksen 4 artiklassa asetetut vaatimukset. Tästä lopputuloksesta huolimatta on perusteltua esittää rikoslain 6 luvun 5 §:n 1 momentin 4 kohdassa säädetyn koventamisperusteen muuttamista vastaamaan artiklan ensimmäisen virkkeen vaatimuksia. Tämä johtuu siitä, että puitepäätöksen 4 artiklassa asetetut vaatimukset täyttyvät nimenomaan vain artiklan loppuvirkkeessä sanotun vuoksi. Kyseinen lisäys sisällytettiin puitepäätökseen sellaisten valtioiden vaatimuksesta, jotka katsoivat artiklan muun sisällön olevan vastoin kyseisissä valtioissa noudatettuja periaatteita tuomioistuinten riippumattomuudesta. Suomen lainsäädäntöön sisältyy muitakin erityisiä rangaistuksen koventamisperusteita, eikä tällaisten laissa säädettyjen rangaistuksen määräämiseen vaikuttavien koventamisperusteiden katsota olevan ristiriidassa tuomioistuinten riippumattomuuden kanssa. Näin ollen Suomen kannalta ei ole suotavaa, että voimassa olevan lainsäädäntömme yhdenmukaisuus 4 artiklan vaatimusten kanssa täyttyy yksinomaan sanotun artiklan loppuvirkkeen johdosta.

Suomen lainsäädäntö kattaa artiklan vaatimukset, mutta ei kaikilta osin kata artiklan ensimmäisen virkkeen vaatimuksia. Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi rasistista vaikutinta koventamisperusteena koskevaa säännöstä siten, että se vastaa artiklan ensimmäisen virkkeen vaatimuksia.

5 artikla. *Oikeushenkilöiden vastuu.* Puitepäätöksen 5 artiklassa on annettu määräyksiä oikeushenkilöiden vastuusta. Artiklan 1 kohdan mukaan on varmistettava, että oikeushenkilöt saatetaan vastuuseen sellaisesta 1 ja 2 artiklassa tarkoitetusta teosta, jonka on oikeushenkilön hyväksi suorittanut joko yksin tai oikeushenkilön toimielimen osana henkilö, jonka johtava asema oikeushenkilössä perustuu

a) toimivaltaan edustaa oikeushenkilöä;

b) valtuuksiin tehdä päätöksiä oikeushenkilön puolesta; tai

c) valtuuksiin harjoittaa oikeushenkilön sisäistä valvontaa.

Artiklan 1 kohta vastaa asiallisesti yleissopimuksen 12 artiklan 1 kappaletta, jota käsitellään edellä 8 artiklan yhteydessä.

Artiklan 2 kohdan mukaan artiklan 1 kohdassa säädettyjen tapausten lisäksi on tarvittavin toimin varmistettava, että oikeushenkilö voidaan saattaa vastuuseen, jos tämän artiklan 1 kohdassa tarkoitetun henkilön harjoittaman ohjauksen tai valvonnan puutteellisuus on mahdollistanut sen, että oikeushenkilön alaisena toimiva henkilö on voinut suorittaa kyseisen oikeushenkilön hyväksi 1 ja 2 artiklassa tarkoitettuja tekoja.

Artiklan 2 kohta vastaa asiallisesti yleissopimuksen 12 artiklan 2 kappaletta, jota käsitellään edellä 8 artiklan yhteydessä.

Artiklan 3 kohdan mukaan se, mitä tämän artiklan 1 ja 2 kohdassa säädetään oikeushenkilön vastuusta, ei estä rikosoikeudenkäyntiä sellaisia luonnollisia henkilöitä vastaan, jotka ovat tekijöinä tai osallisina 1 ja 2 artiklassa tarkoitetuissa teoissa.

Artiklan 3 kohta vastaa asiallisesti yleissopimuksen 12 artiklan 4 kappaletta, jota käsitellään edellä 8 artiklan yhteydessä.

Artiklan 4 kohdassa määritellään ”oikeushenkilö”. Oikeushenkilöllä tarkoitetaan oikeussubjektia, jolla on oikeushenkilön asema sovellettavan kansallisen lainsäädännön mukaan, lukuun ottamatta valtioita tai muita julkisia elimiä niiden käyttäessä julkiseen valtaan liittyviä oikeuksia ja julkisoikeudellisia kansainvälisiä järjestöjä.

Rikoslain 9 luku koskee oikeushenkilön rangaistusvastuuta. Luvun 1 §:n 1 momentin mukaan määritellään oikeushenkilö laajasti. Pykälän 2 momentin mukaan oikeushenkilön rangaistusvastuuta koskevia säännöksiä ei sovelleta julkisen vallan käytössä tehtyyn rikokseen. Jotta 1 §:ssä mainittu oikeushenkilö voitaisiin tuomita yhteisösakkoon, on 9 luvun edellytykset täytyttävä ja siitä on lisäksi säädettävä rikoslaissa erikseen kunkin rikoslajin osalta.

Arvioitaessa kysymyksessä olevan oikeushenkilön vastuuta koskevaa artiklaa voidaan pitkälti viitata siihen, mitä oikeushenkilön vastuusta on lausuttu lisäpöytäkirjan arvioinnin yhteydessä (lisäpöytäkirjan 8 artikla ja yleissopimuksen 12 artikla).

Määräykset oikeushenkilön vastuusta sanotussa tietoverkkorikollisuutta koskevassa yleissopimuksessa eroavat kuitenkin merkittävästi eräässä ratkaisevassa merkityksessä puitepäätöksen asettamista vaatimuksista. Yleissopimuksen 12 artiklan 3 kappaleen mukaan oikeushenkilön vastuu voi nimittäin olla rikos-, yksityis- tai hallinto-oikeudellista, jollei sopimuspuolen soveltamista oikeusperiaatteista muuta johdu. Vastuun ei siten yleissopimuksen 12 artiklan mukaan välttämättä tarvitse olla rikosoikeudellista, vaan esimerkiksi yksityisoikeudellinen vahingonkorvausvastuu riittää täyttämään artiklan vaatimukset. Puitepäätöksen 6 artiklassa todetaan sitä vastoin, että nyt tarkastelun kohteena olevan 5 artiklan 1 kohdan mukaisesti vastuulliseksi todettua oikeushenkilöä tulee voida rangaista tehokkain, oikeasuhteisin ja varoittavin seuraamuksin, joihin kuuluu rikosoikeudellisia tai muita sakkoja. Vahingonkorvausoikeudellinen vastuu ei näin ollen riitä täyttämään puitepäätöksen 5 ja 6 artiklassa asetettuja vaatimuksia.

Oikeushenkilön rangaistusvastuuta ei ole rikoslaissa ulotettu kiihottamisrikokseen eikä muihin puitepäätöksen kriminalisointivaatimusten kannalta keskeisiin rikoksiin. Suomen lainsäädäntö ei tämän vuoksi täytä puitepäätöksen 5 artiklan vaatimuksia. Esityksessä ehdotetaan lainsäädännön muuttamista siten, että oikeushenkilön rangaistusvastuu ulotettaisiin määrättyihin puitepäätöksessä tarkoitettuihin, rasistisista vaikuttimista tehtyihin vakaviin rikoksiin.

6 artikla. *Oikeushenkilöihin kohdistuvat seuraamukset.* Puitepäätöksen 6 artiklassa on annettu määräyksiä oikeushenkilöihin kohdistuvista seuraamuksista.

Artiklan 1 kohdan mukaan on varmistettava, että 5 artiklan 1 kohdan mukaisesti vastuulliseksi todettua oikeushenkilöä rangaistaan tehokkain, oikeasuhteisin ja varoittavin seuraamuksin, joihin kuuluu rikosoikeudellisia tai muita sakkoja ja joihin voi kuulua muita seuraamuksia, kuten

a) oikeuden menettäminen julkisista varoista myönnettyjen etuisuuksien tai tuen saamiseen;

b) väliaikainen tai pysyvä liiketoimintakielto;

c) oikeudelliseen valvontaan asettaminen;

d) oikeudellinen määräys lopettaa toiminta.

Artiklan 2 kohdan mukaan on varmistettava, että 5 artiklan 2 kohdan mukaisesti vastuulliseksi todettua oikeushenkilöä rangaistaan tehokkain, oikeasuhteisin ja varoittavin seuraamuksin tai toimenpitein.

Edellä 5 artiklaa käsiteltäessä todettu merkitsee, että 6 artiklan 1 kohdan sisältämän vaatimuksen kannalta mahdollisuus oikeushenkilön määräämisestä yksityisoikeudelliseen vahingonkorvausvastuuseen ei ole riittävä. Artiklan 1 kohdasta ilmenee, että tietyntyyppiset hallinnolliset maksut voivat tulla kysymykseen. Suomen lainsäädännössä on lisäksi katsottu, että oikeushenkilön vastuu sen toiminnassa tehdystä rikoksesta voi olla joko vahingonkorvausoikeudellista tai rikosoikeudellista. Nykyisin ei ole mahdollista määrätä oikeushenkilöä rikosoikeudelliseen vastuuseen sen toiminnassa tehdyistä puitepäätöksen 1 ja 2 artikloissa mainituista rikoksista, koska siitä ei ole erikseen säädetty. Puitepäätöksen asettamat vaatimukset voidaan kuitenkin täyttää laajentamalla oikeushenkilön rangaistusvastuuta koskemaan myös puitepäätöksen mainituissa artikloissa tarkoitettuja tekoja. Rikoslain 9 luvun 5 §:ssä säädе-

tään, että alin yhteisösakon rahamäärä on 850 ja ylin 850 000 euroa. Tämä täyttää artiklan 1 kohdassa asetetun vaatimuksen siitä, että seuraamusten tulee olla tehokkaita, oikeasuhtaisia ja varoittavia.

Voimassa oleva lainsäädäntö ei täytä 6 artiklassa asetettuja vaatimuksia. Esityksessä ehdotetaan lainsäädännön muuttamista siten, että oikeushenkilön rangaistusvastuu ulotettaisiin määrättyihin puitepäätöksessä tarkoitettuihin, rasistisista vaikuttimista tehtyihin rikoksiin. Näitä ovat kiihottamisrikokset, julkinen kehottaminen rikokseen, törkeä kunnianloukkaus ja laiton uhkaus. Rikokset, joihin oikeushenkilön rangaistusvastuu ehdotetaan ulotettavaksi, määritellään tarkemmin edellä lisäpöytäkirjan 8 artiklan arvioinnin yhteydessä.

7 artikla. *Valtiosääntöön sisältyvät säännökset ja perusperiaatteet.* Artiklan 1 kohdan mukaan puitepäätös ei vaikuta velvollisuuteen kunnioittaa perusoikeuksia ja noudattaa oikeudellisia perusperiaatteita, sananvapaus ja yhdistymisvapaus mukaan lukien, sellaisina kuin ne on vahvistettu Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 6 artiklassa.

Artiklan 2 kohdan mukaan puitepäätös ei velvoita toimenpiteisiin, jotka ovat ristiriidassa jäsenvaltioiden yhdistymisvapautta ja sananvapautta, erityisesti lehdistönvapautta ja muiden tiedotusvälineiden sananvapautta koskevien perusperiaatteiden kanssa sellaisina kuin ne ilmenevät valtiosääntöperinteessä tai lehdistön ja muiden tiedotusvälineiden oikeuksia ja vastuuta sekä menettelyyn liittyviä takeita koskevissa säännöissä, jos nämä säännöt koskevat vastuun määrittämistä tai rajaamista.

Puitepäätöksen johdannon 14 kohdassa todetaan, että puitepäätöksessä "kunnioitetaan perusoikeuksia ja otetaan huomioon Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 6 artiklassa ja ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyn Euroopan ihmisoikeussopimuksen 10 ja 11 artiklassa tunnustetut sekä Euroopan unionin perusoikeuskirjan II ja VI luvussa huomioon otetut periaatteet". Myös johdannon 15 kohtaan sisältyy selitys, jolla on liityntä 7 artiklaan. Selityksen mukaan "yhdistymisvapauden ja sananvapauden, erityisesti lehdistönvapauden ja muiden tiedotusvälineiden sananvapauden kunnioittamiseen liittyvät näkökohdat ovat johtaneet useissa jäsenvaltioissa menettelyyn liittyviin takeisiin sekä vastuun määrittämistä tai rajaamista koskevien erityissääntöjen antamiseen kansallisessa lainsäädännössä".

Artiklan 1 kohta viittaa nimenomaan kansainvälisiin ihmisoikeuksiin. Kysymyksessä olevan artiklan 1 kohta edellyttää, että jäsenvaltiot sovittavat puitepäätöksen edellyttämät lainsäädäntötoimet yhteen sananvapauden, yhdistymisvapauden ja muiden ihmis- ja perusoikeuksien asettamien vaatimusten kanssa. Artiklan 1 kohdan sisältö korostaa sitä periaatteellisesti merkittävä vaatimusta, että jäsenvaltioilla ei ole oikeutta ryhtyä niin pitkälle meneviin lainsäädäntötoimiin puitepäätöksen asettamien vaatimusten täyttämiseksi, että toimenpiteet joutuvat ristiriitaan sanottujen kansainvälisten ihmisoikeuksien kanssa.

Kansainvälisten ihmisoikeusmääräysten tarkoituksena on määritellä yksilön oikeuksien kansainvälisesti noudatettava vähimmäistaso. Tämän vuoksi on mahdollista, että kansallisissa perustuslaeissa on säädetty yksilön suojalle taso, joka ylittää sen, mitä kansainvälinen ihmisoikeusjärjestelmä edellyttää. Tämän vuoksi on artiklan 2 kohtaan sisällytetty viittaus jäsenmaiden kansallisiin perusoikeuksiin. Kohdan mukaan jäsenvaltio ei ole velvollinen ryhtymään sellaisiin lainsäädäntötoimiin puitepäätöksen täyttämiseksi, jotka olisivat ristiriidassa jäsenvaltion valtiosäännössä taattua sananvapautta ja yhdistymisvapautta koskevien säännösten kanssa, jos kyseiset säännökset koskevat vastuun määrittämistä tai rajaamista. Tällaisena vastuuta määrittävänä säännöksenä voidaan pitää muun muassa sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä annetun lain 15 §:ssä vastaavalle toimittajalle säädettyä erityistä rikosoikeudellista vastuuta (päätoimittajarikkomus). Kohdassa mainitaan myös erikseen lehdistönvapaus ja tiedostusvälineiden sananvapaus.

Suomessa on yleisesti katsottu, että aineellisesti vastaavia perusoikeuksia rajoitettaessa tulee rajoitusperusteiden olla palautettavissa myös johonkin asianomaisen ihmisoikeusmääräyksen sallimaan rajoitusperusteeseen. (*Viljanen, Veli-Pekka*. Perusoikeuksien rajoitusedellytykset WSOY 2001 s. 192). Toisaalta esimerkiksi sananvapauden osalta myös on

katsottu, että Euroopan ihmisoikeussopimuksen 10 artiklan luettelo sananvapauden hyväksyttävistä rajoituksista on siinä määrin avoin, ettei se sellaisenaan ja kaikilta osin voi toimia luettelona perusteista, joiden nojalla on hyväksyttävää myös rajoittaa sananvapautta sellaisena kuin se turvataan perustuslain 12 §:ssä. (*Viljanen* s. 194).

Nimenomaan rasististen loukkausten levittämisen ollessa kysymyksessä voidaan kuitenkin perustellusti katsoa, että kysymyksessä olevaan ihmisoikeussopimukseen perustuvat ja ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännössä täsmentyneet käsitykset hyväksyttävistä sananvapauden rajoituksista muodostavat hyväksyttäviä perusteita myös perustuslaissa turvatun sananvapauden rajoittamiseksi. Tämän näkemys on perusteltu ennen muuta sen takia, että Suomi on liittynyt Yhdistyneiden kansakuntien piirissä laadittuun rotusyrjintäsopimukseen. Sen 4 artiklan mukaisesti Suomi on sitoutunut selittämään "lain mukaan rangaistaviksi teoiksi kaiken rodulliseen ylemmyyteen tai vihaan perustuvien aatteiden levittämisen, rotusyrjintään kiihottamisen samoin kuin kaikki väkivaltaiset teot tai yllyttämisen sellaisiin tekoihin toista rotua tai toista ihonväriä tahi etnistä alkuperää olevaa henkilöryhmää vastaan, samoin kuin myös kaiken rotusortotoiminnan avustamisen, sen rahoittamisen mukaan lukien". Sanotun kriminalisointivelvoitteen johdosta Suomi sisällytti kiihottamista kansanryhmää vastan tarkoittavan rangaistussäännöksen rikoslakiin vuonna 1970.

Euroopan ihmisoikeussopimuksessa on nimenomaan todettu, että ihmisoikeussopimuksen 10 artiklan velvoitteita on tulkittava mahdollisimman pitkälle niin, että ne ovat sopusoinnussa sanotusta yleissopimuksesta johtuvien velvoitteiden kanssa (*Jersild v. Tanska* 23.9.1994). Kysymyksessä oleva ihmisoikeustuomioistuin on edelleen todennut, että vihapuheet, jotka saattavat loukata henkilöitä tai henkilöryhmiä, eivät ansaitse ihmisoikeussopimuksen 10 artiklan suojaa (*Erbakan v. Turkki* 6.7.2006).

Näiden syiden vuoksi on syytä todeta, että puitepäätöksen asettamat vaatimukset eivät ole ristiriidassa Suomen perusoikeusjärjestelmän kanssa.

8 artikla *Tutkinnan tai syytetoimien aloittaminen.* Puitepäätöksen 8 artikla koskee tutkinnan aloittamisen ja syytteeseen panon edellytyksiä niiden tekojen osalta, joita puitepäätöksen kriminalisointivaatimukset tarkoittavat. Artiklan sisältö on seuraava:

Kunkin jäsenvaltion on toteutettava tarvittavat toimenpiteet varmistaakseen, että 1 ja 2 artiklassa tarkoitettua tekoa koskeva tutkinta tai syytetoimet eivät edellytä tekojen uhrien tekemää rikosilmoitusta tai heidän nostamaansa syytettä ainakaan kaikkein vakavimmissa tapauksissa, joissa teot on suoritettu kyseisen jäsenvaltion alueella.

Puitepäätöksen johdannon 11 kohtaan on sisällytetty kannanotto, jonka mukaan jäsenvaltioiden olisi varmistettava, että rikoksia, joihin liittyy rasismia ja muukalaisvihaa, koskeva tutkinta ja syytetoimet eivät edellytä tekojen uhrien tekemää rikosilmoitusta tai heidän vireille panemaansa syytettä, sillä he ovat usein erityisen haavoittuvaisia ja haluttomia oikeustoimiin.

Artikla 8 edellyttää ensinnäkin, että 1 ja 2 artikloissa tarkoitettujen tekojen tutkittavaksi ottaminen ei ole riippuvainen asianomistajan rikosilmoituksesta. Artikla edellyttää edelleen, että näiden tekojen saattaminen tuomioistuimen tutkittavaksi ei saa olla sen varassa, että asianomistaja itse nostaa syytteen. Artiklan loppuosa merkitsee lievennystä sanottuihin vaatimuksiin, koska se mahdollistaa sen, että asianomistajan rikosilmoitus tai syytetoimiin ryhtyminen voidaan asettaa edellytykseksi vakavaa lievempien tekojen osalta.

Arvioitaessa täyttääkö voimassaoleva laki artiklan asettamat vaatimukset, on merkityksellistä todeta, että kaikissa artiklojen 1 ja 2 tarkoittamissa teoissa ei ole asianomistajaa ylipäätänsä. Tämä on tilanne, milloin teko kohdistuu kansanryhmään kollektiivina. Teolla on asianomistaja vain niissä tapauksissa, milloin teon voidaan katsoa loukanneen yksilöitävissä olevia henkilöitä. Näiden syiden vuoksi esimerkiksi kiihottaminen kansanryhmä vastaan (rikoslaki 11 luku 10 §) ja julkinen kehottaminen rikokseen (rikoslaki 17 luku 1 §) ovat Suomen lain mukaan viralllisen syytteen alaisia rikoksia.

Esitutkintalain 2 §:n 1 momentissa on säädetty esitutkinnan toimittamisvelvollisuudes-

ta. Säännöksen mukaan poliisin tai muun esitutkintaviranomaisen on toimitettava esitutkinta, kun sille tehdyn ilmoituksen perusteella tai muutoin on syytä epäillä, että rikos on tehty. Virallisen syytteen alaisten rikosten osalta lähtökohta on, että esitutkintaviranomaisilla on velvollisuus toimittaa esitutkinta, mikäli asiassa ilmi tulleiden seikkojen vuoksi tällaisia rikoksia on syytä epäillä tapahtuneen.

Pääsääntönä pidetyn laillisuusperiaatteen eli syytepakkoperiaatteen mukaisesti virallisen syyttäjän on nostettava syyte niin pian kuin on ilmennyt todennäköisiä syitä rikoksesta epäillyn syyllisyyden tueksi. Virallisen syytteen alaisten rikosten osalta syyttäjä ei ole riippuvainen siitä, onko asianomistaja pyytänyt syytteen nostamista.

Puitepäätöksen 1 artiklan tarkoittaman teon kohdistuessa yksilöitävissä olevaan henkilöön, tekoon sovellettaisiin Suomen lain mukaan sen laadusta riippuen joko rikoslain 24 luvussa säädettyjä kunnianloukkaussäännöksiä tai 25 luvussa säädetyn laittoman uhkauksen tunnusmerkistöä. Nämä rikokset ovat pääsääntöisesti asianomistajarikoksen asemassa. Tämä merkitsee, että esitutkinta toimitetaan pääsääntöisesti vain, mikäli asianomistaja on esittänyt syyttämispyynnön (rangaistusvaatimuksen) teon johdosta.

Esitutkinnan toimittaminen ja syytteen nostaminen voi kuitenkin poikkeuksellisesti tulla mahdolliseksi, vaikkei asianomistaja esittäisikään syyttämispyyntöä. Kunnianloukkausrikosten osalta valtakunnansyyttäjä voi rikoslain 24 luvun 12 §:n 2 momentin nojalla antaa määräyksen syytteen nostamisesta, jos rikos on tapahtunut joukkotiedotusvälinettä käyttäen ja erittäin tärkeä yleinen etu vaatii syytteen nostamista. Laittoman uhkauksen osalta syytetoimiin voidaan ryhtyä ilman asianomistajan syyttämispyyntöä, jos erittäin tärkeä yleinen etu vaatii syytteen nostamista. Milloin syyttäjällä on toimivalta syytteen nostamiseen näissä tilanteissa ilman asianomistajan syyttämispyyntöäkin, toimitetaan esitutkinta syyttäjän pyynnöstä esitutkintalain 3 §:n 3 momentin nojalla.

Suomen voimassaoleva lainsäädäntö täyttää 8 artiklassa asetetut vaatimukset.

9 Artikla *Lainkäyttövalta*. Puitepäätöksen 9 artiklassa on annettu määräyksiä lainkäyttövallasta. Artiklan sisältö on seuraava:

1. Kunkin jäsenvaltion on toteutettava tarvittavat toimenpiteet ulottaakseen lainkäyttövaltansa 1 ja 2 artiklassa tarkoitettuihin tekoihin, jos

a) rikos on tehty kokonaan tai osittain sen alueella;

b) rikoksen on tehnyt sen kansalainen; tai

c) rikos on tehty sellaisen oikeushenkilön hyväksi, jonka päätoimipaikka on kyseisen jäsenvaltion alueella.

2. Vahvistaessaan, että sillä on 1 kohdan a alakohdan mukainen lainkäyttövalta, kunkin jäsenvaltion on toteutettava tarvittavat toimenpiteet varmistaakseen, että sen lainkäyttövaltaan kuuluvat myös tapaukset, joissa teot suoritetaan tietojärjestelmän avulla ja

a) rikoksentekijä suorittaa teon ollessaan fyysisesti sen alueella, jolloin asiaan ei vaikuta se, liittyykö tekoon sen alueella sijaitsevan tietojärjestelmän sisältämää aineistoa,

b) tekoon liittyy sen alueella sijaitsevan tietojärjestelmän sisältämää aineistoa, jolloin asiaan ei vaikuta se, suorittaako rikoksentekijä teon ollessaan fyysisesti kyseisen jäsenvaltion alueella.

3. Jäsenvaltio voi päättää, ettei se sovella 1 kohdan b ja c alakohdassa vahvistettua lainkäyttövaltasääntöä tai että se soveltaa sitä vain tietyissä tapauksissa tai tilanteissa.

Artiklan asettamiin vaatimuksiin liittyvät säännökset Suomen laissa on sijoitettu rikoslain 1 lukuun. Artiklan 1 kohdan a alakohdan tarkoittamassa tilanteessa Suomen viranomaiset ovat toimivaltaisia rikoslain 1 luvun 1 §:n 1 momentin ojalla (Suomessa tehty rikos). B alakohdan tarkoittamassa tilanteessa toimivaltaisuus perustuu rikoslain 1 luvun 6 §:ään (suomalaisen tekemä rikos).

Artiklan 1 kohdan c alakohdan tarkoittamaa tilannetta koskeva säännös on rikoslain 1 luvun 9 §:ssä. Sen mukaan, mikäli rikokseen tämän luvun mukaan sovelletaan Suomen lakia, myös oikeushenkilön rangaistusvastuu määräytyy Suomen lain mukaan. Tämä tarkoittaa, että alakohdan asettama vaatimus täyttyy, milloin teon tekijä on suomalainen tai henkilö, joka rinnastetaan suomalaiseen tai milloin teko on tehty Suomessa. Jos tällainen rikos on tehty ulkomailla, mutta se

on esimerkiksi kohdistettu Suomen kansalaiseen tai Suomessa pysyvästi asuvaan ulkomaalaiseen ja siitä voi seurata yli kuuden kuukauden vankeusrangaistus, sovelletaan siihen Suomen lakia rikoslain 1 luvun 5 §:n nojalla.

Edellä sanottu tarkoittaa, että oikeushenkilön rangaistusvastuu voi täyttyä 9 artiklan 1 kohdan c alakohdan tarkoittamalla tavalla myös näissä tilanteissa. Myös rikoslain 1 luvun 8 §:ään (muu Suomen ulkopuolella tehty rikos) voidaan tässä yhteydessä viitata. Näin ollen on katsottava, että voimassaoleva laki täyttää alakohdan c asettamat vaatimukset.

Artiklan 2 kohdassa viitataan tekotyyppeihin, joihin liittyy tietotekniikan hyödyntämistä aineiston levittämiseen. Tältä osin voidaan viitata rikoslain 1 luvun 1 §:n (Suomessa tehty rikos) ja sanotun luvun 10 §:ään, jossa määritellä rikoksen tekopaikka. Säännöksen mukaan rikos katsotaan tehdyksi sekä siellä, missä rikollinen teko suoritettiin, että siellä, missä rikoksen tunnusmerkistön mukainen seuraus ilmeni. Esimerkiksi kiihottaminen kansanryhmää vastaan -rikos, jossa on levitetty tunnusmerkistön mukaista aineistoa internetissä, katsotaan oikeuskirjallisuudessa ja -käytännössä yleensä tehdyksi siellä, missä aineisto on laadittu tai toimitettu yleisön saataville. Näin ollen on todettava, että voimassa oleva laki täyttää kysymyksessä olevan a alakohdan asettamat vaatimukset.

Artiklan 2 kohdan b alakohdassa on kysymys siitä, että tekijä ei fyysisesti toimi jäsenvaltiossa mutta hänen levittämänsä aineisto on jäsenvaltiossa yleisön saatavilla. Tältä osin on todettava, että Suomen viranomaisilla on toimivalta, jos voidaan osoittaa, että aineisto on tarkoitettu suomalaiselle yleisölle.

Helsingin hovioikeus on tuomiossaan 22.9.2009 nro 2370 (dnro R 08/1382; ei lainvoimainen) kiinnittänyt huomiota siihen, että tekijän voitiin katsoa tarkoittaneen erityisesti saattaa kirjoituksensa Suomessa olevan yleisön saataville, koska hän oli laatinut kirjoitukset suomeksi. Näin ollen ja kun kirjoitukset olivat olleet maailmanlaajuisesti saatavilla, mukaan lukien Suomessa, oli levittäminen tapahtunut Suomessa. Hovioikeus piti merkityksettömänä sitä, missä internetsivua ylläpitävä palvelin sijaitsi ja totesi, että joissakin tilanteissa edes aineiston "laatimispaikkakunta" ei ole määräävä seikka lainkäyttövaltaa koskevan kysymyksen osalta.

Edellä sanotun johdosta on perusteltua katsoa, että voimassa oleva laki täyttää tarkastelun kohteena olevan artiklan 2 kohdan b alakohdan asettamat vaatimukset. Artiklan 3 kohta ei anna aihetta lainsäädäntötoimenpiteisiin.

Voimassaoleva rikoslain sääntely kattaa 9 artiklan asettamat vaatimukset.

3 Lakiehdotusten perustelut

3.1 Laki Euroopan neuvoston tietoverkkorikollisuutta koskevan yleissopimuksen lisäpöytäkirjan, joka koskee tietojärjestelmien välityksellä tehtyjen luonteeltaan rasististen ja muukalaisvihamielisten tekojen kriminalisointia, lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta

1 §. Pykälä sisältää säännöksen siitä, että lisäpöytäkirjan lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset olisivat lakina voimassa sellaisina kuin Suomi on niihin sitoutunut.

2 §. Pykälä sisältää tavanomaisen voimaantulosäännöksen, jonka mukaan lain voimaantulosta säädettäisiin tasavallan presidentin asetuksella. Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan samanaikaisesti kuin lisäpöytäkirja.

3.2 Rikoslaki

6 luku **Rangaistuksen määräämisestä**

5 § *Koventamisperusteet.* Rasistinen ja vastaava muu motiivi on rangaistuksen koventamisperuste rikoslain 6 luvun 5 §:n 4 kohdan mukaan. Lisäksi rikoksen vaikutin tulee rikoslain 6 luvun 4 §:n mukaan muutoinkin ottaa huomioon rangaistuksen mittaamisessa.

Koventamisperuste on säädetty ennen kaikkea erilaisten vähemmistöryhmien suojaksi. Voimassa oleva koventamissäännös voisi kuitenkin poikkeuksellisesti soveltua myös enemmistöryhmään kuuluvaan henkilöön kohdistuvaan rikokseen, jos rikos on tehty jostakin lainkohdassa tarkoitetuista vai-

kuttimista (HE 44/2002 vp, s. 192/II). Voimassa olevassa koventamisperustetta koskevassa lainkohdassa rasistinen motiivi tulee koventamisperusteena kysymykseen ainoastaan silloin, kun rikos kohdistetaan sellaiseen henkilöön, jolla on ne tiettyyn ryhmään kuuluvat ominaisuudet, joiden vuoksi rikos tehdään. Puitepäätös edellyttää ensisijaisesti, että rasistisia vaikuttimia on pidettävä raskauttavana asianhaarana rikoksen laatuun katsomatta ja riippumatta siitä, keneen tai mihin rikos kohdistuu. Rasistisesta vaikuttimesta tehty rikos voikin olla yhtä moitittavaa kohdistuessaan johonkin muuhun henkilöön kuten esimerkiksi rasistista kiihottamista ja väkivaltaa vastustavaan henkilöön tai rasistiseksi epäiltyä rikosta selvittävään viranomaiseen. Tämän vuoksi ehdotetaan, että rasistinen motiivi olisi rikoksen koventamisperuste riippumatta siitä, keneen tai mihin rikos kohdistuu. Kohdehenkilö voisi näin ollen olla aidosti tiettyyn rikoksentekijän tietämään tai olettamaan rotuun, kansalliseen tai etniseen alkuperään tms. perustuvaan ryhmään kuuluva henkilö. Mutta koventamisperustetta voitaisiin soveltaa myös esimerkiksi silloin, kun rikoksen kohteena on tehtäviään suorittava pakolaiskeskuksen henkilökuntaan kuuluva henkilö tai valtaväestöön kuuluva epäillyn rikoksen uhrin asiaa ajava asianajaja tai henkilö, joka ryhtyy puolustamaan väkivaltaisen rasistisen hyökkäyksen kohteena olevaa henkilöä.

Voimassa olevaan säännökseen johtaneen hallituksen esityksen perustelujen mukaan lainkohdassa ei rajata sen soveltamisalaan kuuluvia rikoksia. (HE 44/2002 vp, s. 193/I). Tällöin koventamisperusteena voitaneen huomioida esimerkiksi kunnianloukkauksen kohdistaminen kansalliseen, rodulliseen, etniseen tai muuhun sellaiseen kansanryhmään kuuluvaan henkilöön tähän ryhmään kuulumisen perusteella. Oikeuskäytännössä tällainen tulkinta esiintyy ainakin yhdessä tuomioistuinratkaisussa (Turun hovioikeus 26.6.2009 nro 1613). Kun kuitenkin säännöksessä edellytetään rikoksen kohdistuvan tiettyyn henkilöön, on käytännössä ollut jossain määrin epäselvää, voidaanko lainkohtaa soveltaa silloin, kun rikoksen kohteena on omaisuus. Ehdotus poistaisi myös tämän epäselvyyden: Rasistinen vaikutin olisi rikoksen koventamisperuste riippumatta siitä, millaisen rikoksen tekemisen se on motivoinut. Poikkeuksena ovat ainoastaan sellaiset rikokset, joiden tunnusmerkistössä on jo otettu huomioon kyseinen rasistinen tms. vaikutin. Tällaisia rikoksia ovat esimerkiksi joukkotuhontarikokset, rikokset ihmisyyttä vastaan, kidutus, kiihottamisrikos ja syrjintärikokset.

Vaikka rasistinen motiivi ei olisi rikoksen ainoa motiivi, se voidaan ottaa huomioon rangaistuksen koventamisperusteena. Jos rasistisia tms. vaikuttimia on useita, voidaan tämä tarvittaessa ottaa huomioon rangaistusta mitattaessa.

Rasistisiin perusteisiin luetaan lisäpöytäkirjassa ja puitepäätöksessä ihonväri ja syntyperä. Niitä ei sen sijaan mainita rangaistuksen koventamisperustetta koskevassa säännöksessä. Ihonvärin on katsottu sisältyvän rotuun ja etnisen alkuperään, mutta syntyperään ei ole otettu erikseen kantaa säännöksen voimaan saattamiseen johtaneessa hallituksen esityksessä. Lisäpöytäkirjassa ja puitepäätöksessä syntyperällä viitataan pääosin henkilöihin tai henkilöryhmiin, jotka polveutuvat henkilöistä, jotka voitaisiin tunnistaa tietyistä piirteistä (kuten ihonväri), vaikka kaikkia näitä piirteitä ei välttämättä enää ole olemassa. Tällaiset henkilöryhmät voivat siitä huolimatta joutua vihan tai väkivallan kohteeksi syntyperänsä vuoksi. Vaikka rasistista yms. vaikutinta koskeva koventamisperuste nykyisinkin soveltunee ihonvärin ja syntyperän perusteella määräytyvään kansanryhmään, esityksessä ehdotetaan, että laissa selvyyden vuoksi mainittaisiin erikseen ihonväri ja syntyperä. Myös kiihottamisrikoksen tunnusmerkistöön ehdotetaan lisättäväksi ihonväri ja syntyperä.

Rasistisiin perusteisiin voidaan lukea tai rinnastaa sekä lisäpöytäkirjassa että puitepäätöksessä uskonto ainakin silloin, kun uskonto on verukkeena jollekin varsinaiselle rasistiselle vaikuttimelle. Uskontoa ei rikoslaissa mainita nimenomaisesti koventamisperusteena, joskin koventamissäännöksen on katsottu soveltuvan, jos teko kohdistetaan henkilöön tämän tunnustaman uskonnon vuoksi (HE 44/2002 vp, s. 193/I). Uskonto on nimenomaisesti mainittu kiihottamisrikoksessa. Koventamisperustetta koskevan pykälän 4 kohdan selventämiseksi ja sen yhdenmu-

kaistamiseksi kiihottamisrikoksen kanssa, uskonto ehdotetaan mainittavaksi myös koventamisperusteena.

Koventamisperusteena voisi siten kiistatta olla myös muu kuin varsinainen rasistinen vaikutin. On kuitenkin tulkinnanvaraista, missä laajuudessa voimassa oleva lainkohta soveltuu muihin perusteisiin kuten ideologisiin perusteisiin. Uskonto jäisi tarpeettoman korostettuun asemaan muiden ideologioiden ja elämänkatsomusten joukossa, jos siihen ei rinnastettaisi vakaumusta. Säännöksen selkeyttämiseksi ehdotetaan, että uskonnon rinnalla mainittaisiin myös vakaumus. Tällöin esimerkiksi ateistisetkin ryhmät saataisiin riidattomasti vastaavan suojan piiriin. Myös kiihottamiseen kansanryhmää vastaan ehdotetaan samaa lisäystä.

Koventamisperusteen säätämiseen johtaneen hallituksen esityksen mukaan säännöstä voitaisiin soveltaa myös rikoksiin, joiden perustana on viha seksuaalisia vähemmistöjä kohtaan (HE 44/2002 vp, s. 193/I). Käytännössä on kuitenkin epäselvää, missä laajuudessa koventamisperustetta voitaisiin soveltaa seksuaalisiin vähemmistöihin, kuten homo- tai biseksuaalisesti suuntautuneisiin henkilöihin. Sama tulkinnanvaraisuus koskee lisäksi vammaisia, jotka ovat myös suojaa tarvitseva vähemmistöryhmä. Vammaisuus voi olla ruumiillinen, henkinen tai aistiin liittyvä ominaisuus, joka vaikeuttaa vammaisen henkilön selviytymistä. Lainkohdan selventämiseksi ehdotetaan, että siinä vaikuttimina mainittaisiin myös seksuaalinen suuntautuminen ja vammaisuus. Samoja lisäyksiä ehdotetaan myös kiihottamiseen kansanryhmää vastaan.

Koska säännöksessä olevan luettelon ei ole tarkoitettu olevan tyhjentävä, jätetään säännökseen siinä jo nykyisin oleva rinnastuslauseke. Säännöksessä mainittuihin ryhmiin rinnastettavia muita, erityistä suojaa tarvitsevia ryhmiä voidaan ajatella olevan esimerkiksi sukupuolivähemmistöt, kuten transihmiset ja intersukupuoliset henkilöt sekä tiettyyn sairauteen sairastuneet henkilöt. Säännöstä selvennettäisiin siten, että sana ”vaikutin” mainittaisiin lakitekstissä.

11 luku **Sotarikoksista ja rikoksista ihmisyyttä vastaan**

10 §. *Kiihottaminen kansanryhmää vastaan.* Kiihottamista kansanryhmää vastaan koskevaa 11 luvun 10 §:ää ehdotetaan muutettavaksi. Muutokset koskisivat rikoksen tekotapaa ja suojelun kohteena olevan ryhmän määrittelyn perustetta. Muutokset ovat luonteeltaan nykyistä pykälää täsmentäviä, mutta ne saattavat merkitä joiltakin osin myös pykälän soveltamisalan vähäistä laajennusta. Muutoksilla varmistettaisiin, että kiihottamisrikos täyttää lisäpöytäkirjan ja puitepäätöksen vaatimukset. Samalla kiihottamisrikosta täsmennettäisiin tavalla, joka varmistaisi sen sovellettavuutta, ei pelkästään rasistista motiivia edellyttävänä, vaan laajemmin ns. viharikoksia koskevana säännöksenä.

Rikoslain 11 luvun 10 §:n tunnusmerkistö koskee aineiston ”levittämistä”. Säännöstä on käytännössä katsottu voitavan soveltaa myös aineiston saataville asettamiseen. Tulkinnasta ei kuitenkaan ole kaikissa tapauksissa ehdotonta varmuutta. Tällä kysymyksellä on merkitystä, koska aineiston levittäminen esimerkiksi linkkien avulla on tavanomaista tietojärjestelmien käyttöä.

Pykälän selventämiseksi ehdotetaan, että tekotapana mainittaisiin levittämisen ohella myös ”asettaminen yleisön saataville”. Ilmaisulla tarkoitetaan muun muassa aineiston yleisön saataville toimittamista ”on line”. Lauseke kattaa siten paitsi aineiston saattamisen esimerkiksi internetin keskustelupalstalle tai muulle sivustolle myös linkkien perustamisen ja kokoamisen, jotta kyseinen aineisto olisi helpommin toisten saatavilla. Tekijänvastuuseen voivat siten joutua tekstin kirjoittajan ja hänen kirjoituksensa yleisön saataville asettaneen lisäksi myös joku muu henkilö.

Muutos varmistaisi sen, että kiihottamisrikos soveltuisi sekä rasistisen kirjoituksen asettamiseen internetiin yleisön saataville että myös tahalliseen internet -sivun linkittämiseen sellaiselle sivustolle, jossa on rasistista kirjoitusta silloin, kun kiihottamissäännöksen edellyttämät elementit täyttyvät. Muutoksella varmistettaisiin, että pykälä kattaa lisäpöytäkirjan 3 artiklassa tarkoitetun aineiston ”muun toimittamisen yleisön saataville”. Li-

säpöytäkirjan perustelujen mukaan ilmaisu kattaa myös linkkien perustamisen.

Vastaavalla tavoin perusteltiin linkittämisen sisältymistä ilmaisuun ”asettaa saatavilla” rikoslain 34 luvun 9 a §:n 2 kohdan säätämisen yhteydessä (HE 153/2006 vp, s. 55). Viimeksi mainittu lainmuutos perustui yleissopimukseen.

Kiihottamisrikos edellyttää tahallisuutta. Jotta linkittäminen olisi rangaistavaa, tekijän olisi teon hetkellä oltava selvillä siitä, että niillä sivuilla, joihin yhteys avataan, on rasistista tai muuta vastaavaa kiihottamista sisältävää aineistoa.

Nykyisen säännöksen soveltamisessa on myös epäselvyyttä siitä, olisiko levittämisenä pidettävä myös aineiston pitämistä yleisön saatavilla. Tämän vuoksi ehdotetaan, että säännöksessä mainittaisiin nimenomaisesti ”tai pitää yleisön saatavilla”. Kiihottamisrikos olisi siten selkeästi jatkuvaluonteinen rikos. Tällä olisi merkitystä osallisuuden ja rikoksen vanhentumisen kannalta.

Yleisöllä tarkoitetaan saataville toimittamisen ja saatavilla pitämisen yhteydessä samaa kuin yleisöllä voimassa olevassa laissa aineiston levittämisen yhteydessä. On selvää, että yksityinen viestintä suppean muutaman henkilön käsittävän tuttavapiirin keskuudessa jää säännöksen soveltamisalan ulkopuolelle. Toisaalta säännös ei kuitenkaan rajoitu sellaiseen levittämiseen, jossa aineisto on kenen tahansa ulottuvilla. Oikeuskirjallisuudessa on katsottu, että ainakin silloin, kun on kysymys suurehkosta jäsenten piiristä, myös viestin jakaminen määrättyyn yhdistykseen kuuluville henkilöille voi olla kiihottamisrikoksessa tarkoitettua levittämistä yleisön keskuuteen, saattamista yleisön saataville tai pitäminen yleisön saatavilla. Viime kädessä on tapaus tapaukselta arvioitava, milloin on kysymyksessä kiihottamisrikoksessa tarkoitettu levittäminen yleisön keskuuteen tai saattaminen yleisön saataville.

Voimassa olevassa laissa kuvataan levitettävä aineisto ilmaisulla "lausuntoja tai muita tiedonantoja". Käsitteistöltään vanhahtavana pidettävän ilmaisun on katsottu sisältävän myös esimerkiksi rasistisen pilakuvan tai kyltin. Lisäpöytäkirjan 2 artiklan rasistista ja muukalaisvihamielistä aineistoa koskevassa määritelmässä mainitaan kirjoitetun aineiston ohella erikseen kuva. Myös puitepäätöksen 1 kohdan b alakohdassa mainitaan rinnakkain kirjoitus, kuva ja muu aineisto. Perustuslaissa ja sananvapauslaissa käytetään ilmaisua ”tiedon, mielipiteen tai muun viestin”. Rikoslain ilmaisun selventämiseksi ja nykyaikaistamiseksi ehdotetaan, että pykälässä käytettäisiin perustuslain ja sananvapauslain mallin mukaista käsitteistöä ”tiedon, mielipiteen tai muun viestin”. ”Viesti” kattaa minkälaisen tahansa ilmaisutavan. Ehdotetut käsitteet soveltuisivat nykyistä perustellummin kaikenlaisiin kirjoituksiin, kuviin ja mielipiteen ilmaisuihin kuten esimerkiksi valokuviin, piirroksiin, symboleihin, elokuviin, musiikkivideoihin ja puheeseen.

Rikoksen suojan kohteena mainitaan voimassaolevassa pykälässä kansallinen, etninen, rodullinen tai uskonnollinen ryhmä. Lisäksi pykälä soveltuu myös niihin rinnastettavaan muuhun kansanryhmään. Pykälän rakennetta ehdotetaan selvennettäväksi siten, että rikoksen kohteena oleva ”ryhmä” mainittaisiin ennen ryhmää tarkemmin luonnehtivia perusteita.

Kiihottamispykälässä ja koventamisperustetta koskevassa säännöksessä samoin kuin puitepäätöksessä ja lisäpöytäkirjassa mainitaan perusteena rotu, vaikka on yleisesti tiedossa, ettei ole olemassa kuin yksi ihmisrotu. Rotu sanan käyttöön kiinnittää huomiota myös perustuslakivaliokunta, joka katsoo, ettei ”tälle nykyaikaisen käsityksen mukaan ole tieteellisiä perusteita. Sana on korvattavissa esimerkiksi termillä alkuperä.” (PeVL 26/2002 vp, s. 3/I). Puhekielessä vakiintuneen ”rodun” nimenomaisella mainitsemisella on kuitenkin haluttu välttää käytännön soveltamisongelmia. Lisäpöytäkirjassa ja puitepäätöksessä mainitaan myös ihonväri ja syntyperä. Syntyperällä viitataan näissä asiakirjoissa pääosin henkilöihin tai henkilöryhmiin, jotka polveutuvat henkilöistä, jotka voitaisiin tunnistaa tietyistä piirteistä (kuten ihonväri), vaikka kaikkia näitä piirteitä ei välttämättä enää ole olemassa. Tällaiset henkilöryhmät voivat siitä huolimatta joutua vihan tai väkivallan kohteeksi syntyperänsä vuoksi. Alun alkaen on tarkoitettu, että pykälä soveltuu myös ihonvärin perusteella määräytyvään ryhmään, vaikkei ihonväriä mainita säännöksessä erikseen (HE 241/1973 vp, s.

13). Vaikka kiihottamisrikos nykyisinkin soveltunee ihonvärin ja syntyperän perusteella määräytyviin kansanryhmiin, esityksessä ehdotetaan, että laissa selvyyden vuoksi mainittaisiin erikseen myös ihonväri ja syntyperä.

Uskonnon sisältyminen kiihottamisrikoksen kohteen kriteereihin ja kaikkia perusteita koskeva rinnastuslauseke osoittavat, että kiihottamisrikos soveltuu varsinaisten rasististen perusteiden ohella myös eräisiin muihin perusteisiin, jotka voidaan lukea laajemmin viharikosperusteisiin, kuten esimerkiksi ainakin osaan seksuaalista suuntautumista. Rikosoikeudellinen laillisuusperiaate asettaa kuitenkin rajoja sille, miten pitkälle nykyistä tunnusmerkistöä voidaan tulkinnallisesti ulottaa. Tämän vuoksi on syytä täsmentää lakia niin, että ainakin tyypillisimmät vähemmistöryhmät, jotka käytännössä tarvitsevat säännöksen suojaa, mainitaan nimenomaisesti suojelun kohteena.

Uskonto jäisi tarpeettoman korostettuun erityisasemaan muiden ideologioiden joukossa, jos siihen ei selkeästi rinnasteta vakaumusta tai muuta vastaavaa ideologiaa, jolloin esimerkiksi ateistisetkin ryhmät saataisiin riidattomasti vastaavan suojan piiriin. Pykälää ehdotetaan selvennettäväksi siten, että säännöksen suoja ulottuisi nimenomaisesti myös vakaumuksen perusteella määräytyvään kansanryhmään.

On ollut epäselvyyttä siitä, missä laajuudessa kiihottamissäännöksellä voidaan suojata seksuaalivähemmistöjä, kuten homo- tai biseksuaalisesti suuntautuneita. Etenkin ulkomaisia esimerkkejä on siitä, että viharikoksia kohdistetaan näihin ryhmiin ja siksi näitä ryhmiä voidaan pitää suojelun tarpeessa olevina ryhminä. Tämän vuoksi ehdotetaan, että seksuaalinen suuntautuminen mainittaisiin nimenomaisesti kiihottamissäännöksessä. Tämä korostaisi nykyistä selvemmin sitä, että kiihottamispykälä antaa laajalti suojaa viharikoksia vastaan. Vastaavia tarkennuksia ehdotetaan myös rangaistuksen koventamisperusteisiin.

Kiihottamisrikoksen soveltuvuus vammaisuuteen perustuvaan ihmisryhmään on myös tulkinnanvarainen. On kuitenkin selvää, että myös vammaisuuteen perustuva ihmisryhmä on säännöksessä tarkoitetun suojan tarpeessa. On olemassa ulkomaisia esimerkkejä siitä, että vihakampanjaa käydään myös tämänkaltaisia ryhmiä vastaan. Joidenkin ääriryhmien mielipiteisiin kuuluu, että vammaiset ovat alempiarvoisia ihmisinä. Tällaiset ajatukset ovat lähellä niitä ajatuksia, joiden mukaan tietyt etniset ihmisryhmät ovat toisia alempiarvoisia. Johdonmukaisuussyistä, ja koska vammaiset ovat suojan tarpeessa, ehdotetaan, että vammaisuus lisätään pykälässä nimenomaisesti mainituksi perusteeksi. Vammaisuus voi olla luonteeltaan fyysistä tai psyykkistä. Vuoden 2010 alusta tuli voimaan rikoslain muutos, jossa vammaisuus lisättiin rikoslain syrjintäperusteisiin (885/2009). Samanaikaisesti tuli voimaan rikoslain muutos (990/2009), jolla rikoslakiin lisättiin kidutus. Kidutusta voidaan soveltaa muun muassa silloin, kun kiduttamiseen ryhdytään syrjintään perustuvasta motiivista. Kidutuksessa syrjintäperusteina mainitaan muun muassa vammaisuus. Vammaisuuden nimenomaista mainitsemista kiihottamisrikoksessa puoltaa siten myös tarve yhdenmukaisuuteen muun lainsäädännön kanssa.

Pykälään jäisi edelleen lauseke, jossa pykälän suojan piiriin siinä nimenomaan mainittujen perusteiden lisäksi kuuluu myös niihin rinnastettavat muut perusteet. Arvioitaessa, mitkä perusteet voivat olla rinnastettavia säännöksessä nimenomaisesti mainittujen kanssa, voidaan huomiota kiinnittää siihen, millainen on kyseisen perusteen mukaan määräytyvän ryhmän yhteiskunnallinen asema. Varsinkin se, että ryhmä on suojan tarpeessa, voi olla perusteltu syy katsoa peruste, jonka mukaan ryhmä määräytyy, säännöksessä mainittuihin perusteisiin rinnastettavaksi. Esimerkiksi sukupuolivähemmistöjen, kuten transihmisten ja intersukupuolisten henkilöiden voidaan katsoa seksuaalivähemmistöjen lisäksi olevan suojan tarpeessa. Samoin maahanmuuttajat voitaisiin, kuten nykyisinkin, pitää säännöksen soveltamisen piirissä, vaikka ryhmää määrittteleviä perusteita voi olla useita, ja myös muita kuin laissa mainittuja.

Rinnastus tehtäisiin pykälässä nykyistä selvemmin laissa mainittuihin perusteisiin eikä kansanryhmään. Pykälässä ei enää käytettäisi kansanryhmän käsitettä, jota ei luontevasti voitaisi käyttää kuvaamaan esimerkiksi

vammaisuuden perusteella määräytyvää ryhmää.

Soveltamisalan selkeyttämistä koskevat ehdotukset eivät muuta säännöksen soveltamista koskevia yleisiä periaatteita. Säännös antaa suojaa ennen kaikkea sellaisille vähemmistöryhmille, jotka yleensä ovat yhteiskunnassa sosiaalisesti heikommassa asemassa ja sen vuoksi erityisen suojan tarpeessa. Soveltamisala ei kuitenkaan rajoitu lausumiin, joita valtaväestöön kuuluva kohdistaa tiettyyn muuhun kansanryhmään, vaan se koskee myös muun muassa tilannetta, jossa tiettyyn etniseen vähemmistöryhmään kuuluva kiihottaa vihaan muuta etnistä vähemmistöryhmää vastaan.

Mikä tahansa pykälässä tarkoitettua ryhmää väheksyvä julkinen lausuma ei välttämättä ole kiihottamisrikoksena rangaistava. Rangaistavuuden edellytyksenä kiihottamisrikoksessa on, että levitettävässä viestissä uhataan, panetellaan tai solvataan pykälässä tarkoitettua ryhmää. Ollakseen rangaistavaa kiihottamisen kansanryhmää vastaan on oltava tahallista. Rikos edellyttää ns. olosuhdetahallisuutta, mutta ei tarkoitustahallisuutta. Tämä ilmenee paitsi lain sanamuodosta myös säännöksen säätämishistoriasta. Myös oikeuskäytännössä säännöksen on yleensä ymmärretty edellyttävän olosuhdetahallisuutta (ks. esim. Vaasan hovioikeuden tuomio 13.11.1990 nro 2038 dnro R 90/322). Tämän mukaan teon vaatimaan tahallisuuteen riittää tekijän tietoisuus siitä, että hänen levittämänsä kirjoitus tms. uhkaa, panettelee tai solvaa säännöksessä tarkoitettua kansanryhmää.

Kiihottamisrikos sisällytettiin alun perin lainsäädäntöömme vuonna 1970. Säännöstä ehdotettiin vuonna 1993 muutettavaksi siten, että rikos edellyttäisi nimenomaista tarkoitusta. Lakivaliokunta torjui kuitenkin säännöksen soveltamisalan rajoittamisen. Valiokunta poisti ehdotetut sanat "aiheuttaakseen ryhmään kohdistuvaa väkivaltaisuutta, vihamielisyyttä tai syrjintää, ja teko on omiaan aiheuttamaan sanotunlaisen seurauksen" (LaVM 22/1994 vp). Teko ei kuitenkaan ole tahallinen, jos tekijä ei ole selvillä kaikkien niiden seikkojen käsillä olosta, joita rikoksen tunnusmerkistön toteuttaminen edellyttää, tai jos hän erehtyy sellaisesta seikasta (RL 4:1).

Ehdotetun sääntelyn soveltamisessa ja rangaistavuuden rajaamisessa on tärkeää ottaa huomioon säännöksen suhde perustuslain ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen suojaamaan sananvapauteen. Viestintään ei sananvapauslain 1 §:n 2 momentin tapaan saa puuttua enempää kuin on välttämätöntä ottaen huomioon sananvapauden merkitys kansanvaltaisessa oikeusvaltiossa. Niinpä esimerkiksi maahanmuutto- ja ulkomaalaispolitiikan tai siitä vastuussa olevien ankarakaan arvostelu ei sellaisenaan täytä rikoksen tunnusmerkistöä. Rangaistavaa kuitenkin on kansanryhmien uhkaaminen, solvaaminen tai panettelu. Tyypillinen rangaistava menettely olisi sellaisen tiedon, mielipiteen tai muun viestin levittäminen, joissa ryhmään kohdistuvaa väkivaltaa tai syrjintää pidetään hyväksyttävänä tai toivottavana tai ihmisiä verrataan eläimiin, loisiin jne. tai yleistäen väitetään heitä rikollisiksi tai esitetään alempiarvoisiksi jne.

Sananvapaudella on korostunut merkitys yhteiskunnallisen ja poliittisen keskustelun samoin kuin tieteen ja taiteen aloilla. Ehdotetuilla rikoslain säännöksillä ei rajoiteta vapautta keskustella yhteiskunnallisesti merkityksellisistä asioista. Sananvapauden ydinalueeseen kuuluvan poliittisen ja yhteiskunnallisen keskustelun yhteydessä rajoituksiin on suhtauduttava tiukemmin kuin esimerkiksi kaupallisessa mainonnassa. Myös tieteen ja taiteen vapaus ovat tärkeitä perusoikeuksia, jotka tulee ottaa asianmukaisesti huomioon ehdotettuja säännöksiä sovellettaessa.

10 a §. *Törkeä kiihottaminen kansanryhmää vastaan.* Esityksessä ehdotetaan muodostettavaksi vakavia kiihottamisrikoksia varten erityinen törkeä tunnusmerkistö, jonka rangaistusasteikko olisi vankeutta vähintään neljä kuukautta ja enintään neljä vuotta. Rangaistusasteikko vastaisi rikoslain kokonaisuudistuksessa määriteltyä törkeän rikoksen asteikkoa silloin, kun perusrikoksen asteikko on enintään sakkoa tai kaksi vuotta vankeutta.

Ehdotuksen taustalla ovat ensinnäkin yleissopimuksen 13 artiklan 1 kappaleen ja puitepäätöksen 3 artiklan vaatimukset seuraamusten riittävästä tehokkuudesta ja oikeasuhtaisuudesta. Toiseksi asia liittyy kansainvälisen rikostuomioistuimen Rooman perussäännön

vaatimuksiin. Perussäännön 25 artiklan 3 kappaleen e kohdassa julkinen yllytys joukkotuhontaan on määritelty rangaistavaksi, vaikkei se johtaisikaan yllytyksen mukaisiin tekoihin. Käsitellessään rikoslainsäädännön muuttamista Rooman perussäännön mukaiseksi koskevaa hallituksen esitystä (HE 55/2007 vp) lakivaliokunta kiinnitti huomiota siihen, että tuolloin valmistumassa oleva puitepäätös sisältää kriminalisointivelvoitteet julkisen yllytyksen lisäksi mm. joukkotuhonnan julkisesta puolustelusta, kieltämisestä ja vakavasta vähättelystä. Valiokunta piti perusteltuna, että valmisteltaessa mainitun puitepäätöksen kansallista täytäntöönpanoa arvioidaan, onko julkinen yllytys joukkotuhontaan säädetty Suomessa asianmukaisesti rangaistavaksi myös sovellettavien rangaistusasteikkojen osalta (LaVM 1/2008 vp, s. 2—3).

Esityksessä katsotaan, että vakavimpia rasistisesta motiivista tehtyjä rikoksia varten on tarpeen säätää erityinen törkeitä tekomuotoja koskeva tunnusmerkistö. Tämän vuoksi esitykseen sisältyy ehdotus törkeäksi kiihottamiseksi kansanryhmää vastaan. Rikoslain säännökset olisivat tämän jälkeen nykyistä paremmin sopusoinnussa Rooman perussäännön kanssa ja täyttäisivät selkeästi myös lisäpöytäkirjan ja puitepäätöksen vaatimukset.

Törkeä kiihottaminen kansanryhmää vastaan tulisi sovellettavaksi, jos jompikumpi pykälässä mainituista perusteesta olisi käsillä. Lisäksi rikoksen tulisi olla myös kokonaisuutena arvostellen törkeä.

Törkeän tekomuodon soveltamisen edellytyksenä on, että levitettävä rasistinen yms. aineisto sisältää kehottamisen tai houkuttelemisen vakavaan väkivaltaan. Kehottaminen syrjintään tai panetteluun ei siten riitä törkeän tekomuodon soveltamiselle. Jos julkinen väkivallalla uhkaaminen ei sisällä kehottamista tai houkuttelua, tulee kiihottamisrikoksen perusmuoto tai laiton uhkaus sovellettavaksi.

Rikos voi olla törkeä ensinnäkin (1), jos kiihottamisessa kansanryhmää vastaan kehotetaan tai houkutellaan joukkotuhontaan tai sen valmisteluun, rikokseen ihmisyyttä vastaan, törkeään rikokseen ihmisyyttä vastaan, sotarikokseen, törkeään sotarikokseen, murhaan tai terroristisessa tarkoituksessa tehtyyn tappoon.

Kyseiset rikokset ovat kaikkein vakavimpia rikoslain 11 luvun kansainvälisiä rikoksia tai kaikkein vakavimpia henkeen kohdistuvia rikoksia. Niistä on säädetty ankarimpana rangaistuksena elinkautinen vankeusrangaistus. Kiihottamisrikos toteutuu jo sillä, että määrättyä kansanryhmää loukkaavaa tai uhkaavaa aineistoa levitetään yleisön keskuuteen. On selvää, että kiihottamisrikoksessa levitettävän aineiston uhkaavuus -edellytys täyttyy, jos tekijän levittämässä aineistossa yllytetään, kehotetaan tai houkutellaan erittäin vakaviin rikoksiin kansanryhmää vastaan. Kiihottamisrikos voisi ehdotuksen mukaan olla törkeä, jos siinä kehotetaan tai houkutellaan mainittuihin erittäin vakaviin kansainvälisiin tai muihin rikoksiin. Kehottamisen tai houkuttelun ei edellytetä tapahtuvan sodan, aseellisen selkkauksen tai siviiliväestöön kohdistuvan laajamittaisen hyökkäyksen tms. oloissa, vaikka on selvää, että juuri tällaisissa oloissa julkinen kehottaminen tai houkuttelu on erityisen vaarallista. Noissa oloissa myös toisessa kvalifiointiperusteessa tarkoitettu konkreettinen vaara yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle yleensä syntyy. Myös rauhallisemmissa oloissa julkista kehottamista näin vakaviin rikoksiin on arvosteltava tavallista ankarammin.

Koska kiihottamisrikoksen yleisten edellytysten on oltava olemassa, jotta törkeää tekomuotoa voitaisiin soveltaa, kehottaminen tai houkuttelu rikoksiin ihmisyyttä vastaan tai sotarikoksiin voi tulla sovellettavaksi törkeänä kiihottamisena kansanryhmää vastaan vain, jos kyseisten vakavien rikosten uhka kohdistetaan määrättyyn, 10 §:ssä tarkoitettuun kansanryhmään. Samaa on sanottava murhan ja terroristisessa tarkoituksessa tehdyn tapon osalta: Näidenkin rikosten uhan on kohdistuttava määrättyyn kansanryhmään. Ensimmäisen kvalifiointiperusteen soveltaminen ei edellytä, että kehottamisesta tai houkuttelemisesta aiheutuisi vaara, että sellainen rikos tai sen rangaistava yritys tehdään.

Toinen kvalifiointiperuste (2) tulee kysymykseen, jos kiihottamisessa kansanryhmää vastaan kehotetaan tai houkutellaan muuhun kuin 1 kohdassa tarkoitettuun vakavaan vä-

kivaltaan siten, että kehottamisella tai houkutuksella selvästi vaarannetaan yleistä järjestystä ja turvallisuutta.

Tässä ankaroittamisperusteessa edellytetään konkreettista vaaraa yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle. Konkreettinen vaara olisi kysymyksessä muun muassa silloin, kun kehotus tai houkuttelu aiheuttaa välittömän vaaran, että se väkivaltarikos, johon kehotetaan tai houkutellaan, tai sen rangaistava yritys tehdään. Ilmaisu on tarkoitettu tulkittavaksi samalla tavoin kuin vastaavaa ilmaisua on tulkittu julkisessa kehottamisessa rikokseen ja sen säätämiseen johtaneessa hallituksen esityksessä. Niinpä ”vaara, että kehotuksen tai houkuttelun mukainen rikos tehdään”, voidaan päätellä esimerkiksi siitä, että joku tai jotkut ryhtyvät valmistelemaan sellaista rikosta tai heidän lausumistaan tai muusta käyttäytymisestään voidaan päätellä heidän todennäköisesti ryhtyvän kehotuksen tai houkuttelun mukaiseen rikokseen.

Kehotus tai houkuttelu vaarantaisi yleistä järjestystä ja turvallisuutta esimerkiksi silloin, kun kehotus tai houkuttelu herättää yleisön keskuudessa pelkoa tai levottomuutta tai kun sen johdosta mahdollisesti tehtävän rikoksen kohteet joutuvat ryhtymään erityistoimiin suojautuakseen rikokselta.” (HE 6/1997 vp)

Perustuslakivaliokunta on lausunut (23/1997 vp) sen suuntaisesti, että julkinen kehottaminen rikokseen edellyttäisi konkreettista vaarantamista. Ilmaisulla "selvästi" tarkoitetaan juuri vaaran konkreettisuutta. Lisäksi sillä tarkoitetaan myös vaarantamisen suuruutta: jos teosta aiheutuu vain vähäinen vaara yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle, kvalifiointiperuste ei ole sovellettavissa.

Myös törkeässä kiihottamisessa kansanryhmää vastaan rangaistavuuteen riittää, että tekijä on tietoinen siitä, että hänen levittämässään viestissä houkutellaan tai kehotetaan vakavaan väkivaltaan. Törkeä kiihottamisrikos ei siten edellytä tekijältään tarkoitusta kehottaa tai houkutella 1 kohdassa tarkoitettuihin vakaviin rikoksiin tai 2 kohdassa tarkoitettuun muuhun vakavaan väkivaltaan. Tekijältä ei siten edellytetä tarkoitustahallisuutta. Tekijän nimenomainen tarkoitus aiheuttaa ryhmään kohdistuvaa väkivaltaisuutta on luonnollisesti paheksuttavampaa kuin pelkkä tekijän tietoisuus levittämänsä aineiston uhkaavuudesta.

Käytännössä konkreettinen vaara yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle voi syntyä lähinnä levitettäessä pykälässä tarkoitetun vakavan väkivallan kehotuksen sisältävää aineistoa tietyissä oloissa. Tällainen väkivalta olisi lähinnä henkilöön kohdistuvaa väkivaltaa ja laadultaan sellaista, että teon kohteena olevaan ryhmään kuuluvilla henkilöillä on, kuten laittomassa uhkauksessa, perusteltu syy pelätä henkilökohtaisen turvallisuutensa olevan vakavassa vaarassa.

Kiihottaminen kansanryhmää vastaan on erityisen vaarallista yhteiskunnallisen konfliktin tai aseellisen selkkauksen oloissa tai sellaisen ollessa uhkana. Tällaisissa oloissa julkinen kiihotus väkivallantekoihin tiettyä ryhmää vastaan, vaikka se ei sisältäisikään 1 kohdassa tarkoitettua kehotusta tai houkuttelua vakaviin kansainvälisiin rikoksiin, voi herkästi myötävaikuttaa konfliktin pahenemiseen tai lisätä konkreettista vaaraa levottomuuksien käynnistymisestä. Konkreettinen vaara yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle voi syntyä silloin, jos kiihottamiseen ryhdytään esimerkiksi sellaisella paikkakunnalla, jossa on juuri tapahtunut hyökkäyksiä suojaa tarvitsevia ryhmiä kohtaan ja vaara eri ryhmittymien välisten väkivaltaisten yhteenottojen jatkumisesta on suuri. Pääsääntöisesti yleisellä järjestyksellä ja turvallisuudella tarkoitetaan järjestystä tai turvallisuutta Suomen alueella. Poikkeuksellisesti yleinen järjestys ja turvallisuus voi kuitenkin vaarantua toisessakin valtiossa lainkohdassa tarkoitetulla tavalla esimerkiksi silloin, jos rasistista kiihotusta sisältävää aineistoa levitetään internetin välityksellä globaalisti, ja vakava aseellinen selkkaus tai hyökkäys siviiliväestöä vastaan on jossain toisessa valtiossa meneillään tai uhkaamassa ja tekijän levittämä aineisto koskee näitä tapahtumia.

Ankaroittamisperuste ei voisi tulla kysymykseen, jos kiihottamisessa kansanryhmää vastaan ei suoranaisesti yllytetä, kehoteta tai houkutella, vaan puolustellaan, kielletään tai vakavasti vähätellään joukkotuhontaa, rikosta ihmisyyttä vastaan, törkeää rikosta ihmisyyttä vastaan, sotarikosta tai törkeää sotarikosta vaikka siten syntyisi konkreettinen vaara

yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle. Tällaiset erittäin törkeiden kansainvälisten rikosten julkiset kieltämiset, vakavat vähättelyt yms., joiden kriminalisointia tietyin edellytyksin edellytetään puitepäätöksessä ja lisäpöytäkirjassa, ovat rangaistavia jo nyt kiihottamisena kansanryhmää vastaan sillä edellytyksellä, että rikoksessa uhataan tai loukataan määrättyä kansanryhmää. Viimeksi mainituissakaan julkisen kieltämisen yms. tapauksissa kiihottamiskriminalisointi ei rajoita yhteiskunnallista keskustelua historiallisista tapahtumista. Näistä asioista täytyy saada olla eri mieltä ja esimerkiksi uusi tutkimustieto saattaa hyvinkin antaa perustellun aiheen uusien käsitysten esittämiseen tällaisten tapahtumien merkityksestä ja tulkinnasta. Yleensä tällaisissa kieltämisissä yms. onkin sovellettava kiihottamisrikosta tai tapauksesta riippuen pidettävä tekoa rankaisemattomana. Tältä osin nykytilaan ei ehdoteta muutoksia.

Arvioitaessa, onko teko myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, voidaan huomiota kiinnittää myös muun muassa siihen, onko toiminta ollut järjestäytynyttä ja ovatko esitetyt tiedot, mielipiteet tai muut viestit myös tosiasiallisesti saavuttaneet laajan levinneisyyden, kuinka laajaa tai suurta pelkoa teko on omiaan aiheuttamaan ja onko levitetyn aineiston sisältö erityisen loukkaavaa. Sananvapausnäkökohdat on luonnollisesti otettava huomioon myös arvioitaessa, onko tekoa pidettävä kokonaisuutena arvostellen törkeänä.

Pykälän kvalifiointiperusteissa on korostunut kirjoituksen yms. erityinen uhkaavuus. Tahallinen yllytys, kehotus tai houkutus muihinkin kuin väkivaltarikoksiin tiettyä ryhmää kohtaan voi myös vaarantaa yleistä järjestystä ja turvallisuutta. Yleinen järjestys ja turvallisuus voi vaarantua tietyissä oloissa myös silloin, kun kirjoitus yms. on erityisen loukkaava. Kansanryhmän julkinen panettelu tai solvaaminen voi joissakin olosuhteissa aiheuttaa laajaakin levottomuutta. Tällaisten julkisuudessa esitettyjen viestien loukkaavuus, laajamittaisuus ja houkuttelun vakavuus voidaan kuitenkin riittävästi ottaa huomioon mitattaessa rangaistusta perusrikoksen rangaistusasteikon puitteissa. Väkivaltaan kehottamisen sisältävän viestin erityinen loukkaavuus ja esimerkiksi tietojärjestelmän välityksellä toteutettu laaja levinneisyys voidaan joka tapauksessa ottaa huomioon arvioitaessa, onko tekoa kokonaisuutena pidettävä törkeänä.

Ehdotetulla uudella törkeällä kiihottamisella kansanryhmää vastaan on samat suojelukohteet kuin kiihottamisrikoksen perussäännökselläkin. Lisäksi uuden rangaistussäännöksen suojelukohteena on yleinen järjestys ja turvallisuus, ja säännöksellä voidaan nähdä myös olevan rikoksia estävää merkitystä. Tällaiset perusteet ovat Euroopan ihmisoikeussopimuksen 10 artiklan 2 kappaleen sallimia sananvapauden rajoitusperusteita ja niitä voidaan pitää hyväksyttävinä myös perustuslain 12 §:n kannalta. Suhteellisuusvaatimuksen kannalta on olennaista, että tämän säännöksen soveltaminen on kytketty joko houkutteluun tiettyihin erittäin vakaviin väkivaltarikoksiin taikka konkreettiseen vaarantamisedellytykseen yleisen järjestyksen ja turvallisuuden vaarantumisesta silloin, kun houkutellaan muuhun vakavaan väkivaltaan. Ehdotuksen mukaisesti rajatun säännöksen ei voitane katsoa olevan perustuslain 12 §:n vastaisella tavalla epäsuhteessa suojattavaan intressiin.

15 § *Oikeushenkilön rangaistusvastuu.* Lukuun ehdotetaan lisättäväksi oikeushenkilön rangaistusvastuuta koskeva uusi 15 §. Pykälän mukaan kiihottamiseen kansanryhmää vastaan ja törkeään kiihottamiseen kansanryhmää vastaan sovellettaisiin, mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta on säädetty.

Ehdotukset perustuvat pääosin lisäpöytäkirjan ja puitepäätöksen vaatimuksiin. Ehdotus merkitsisi sitä, että oikeushenkilön rangaistusvastuu ulottuisi kiihottamisrikoksiin silloinkin, kun rikokseen syyllistytään muustakin kuin rasistisista tai muusta kiihottamisrikoksessa tai rangaistuksen koventamisperusteessa tarkoitetuista vaikuttimista kuin rasistisista vaikuttimista. Esityksessä katsotaan, ettei ole tarkoituksenmukaista rajoittaa oikeushenkilön rangaistusvastuuta vain tietyistä vaikuttimista tehtyihin kiihottamisrikoksiin. Oikeushenkilön rangaistusvastuun ulottamista syrjintärikoksiin ei pidetty tarpeellisena. Esityksessä katsotaan, että syrjintärikoksissa käytettävissä oleva hallinnollinen sanktio, yhdenvertaisuuslain 9 §:ssä tarkoitettu hyvitys, on riittävän tehokas keino ehkäisemään

oikeushenkilön piirissä tapahtuvaa syrjintää lisäpöytäkirjassa tarkoitetulla tavalla.

17 luku **Rikoksista yleistä järjestystä vastaan**

1 a §. *Järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistuminen.* Pykälän viittausta 11 luvun kiihottamissäännökseen korjataan 8 § :stä 10 § :ään. Viittaus törkeään kiihottamisrikokseen ei ole tarpeen, koska törkeä kiihottaminen kansanryhmää vastaan tulee pykälän soveltamisen piiriin enimmäisrangaistuksensa perusteella.

24 §. *Oikeushenkilön rangaistusvastuu.* Oikeushenkilön rangaistusvastuuta koskevaan 17 luvun 24 §:ään ehdotetaan lisättäväksi uusi 2 momentti. Momentin mukaan mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään, sovelletaan myös 1 §:ssä tarkoitettuun julkiseen kehottamiseen rikokseen silloin, kun rikos, johon kehotetaan tai houkutellaan, on kiihottaminen kansanryhmää vastaan tai törkeä kiihottaminen kansanryhmää vastaan. Julkiseen kehottamiseen rikokseen sovelletaan oikeushenkilön rangaistuvastuuta koskevia säännöksiä myös silloin, kun rikos, johon kehotetaan tai houkutellaan, on törkeä kunnianloukkaus tai laiton uhkaus, jos kehottamisen tai houkuttelemisen vaikuttimena on rotu, ihonväri, syntyperä, kansallinen tai etninen alkuperä, uskonto tai vakaumus, seksuaalinen suuntautuminen tai vammaisuus taikka niihin rinnastettava muu peruste.

Muutosehdotukset perustuvat pääosin lisäpöytäkirjan ja puitepäätöksen vaatimuksiin. Jos rikos, johon julkisesti kehotetaan tai houkutellaan, on törkeä kunnianloukkaus tai laiton uhkaus, oikeushenkilön rangaistusvastuun soveltamisen edellytyksenä olevat rikoksentekijän vaikuttimet vastaavat rangaistuksen koventamisperusteessa mainittuja vaikuttimia.

24 luku **Yksityisyyden, rauhan ja kunnian loukkaamisesta**

13 §. *Oikeushenkilön rangaistusvastuu.* Rikoslain 24 lukuun ehdotetaan lisättäväksi oikeushenkilön rangaistusvastuuta koskeva uusi 13 §. Oikeushenkilön rangaistusvastuu ehdotetaan ulotettavaksi törkeään kunnianloukkausrikokseen silloin, kun se on tehty rasistisesta tai muusta vihaan perustuvasta vaikuttimesta.

Ehdotuksen mukaan törkeään kunnianloukkaukseen silloin, kun rikoksen vaikuttimena on rotu, ihonväri, syntyperä, kansallinen tai etninen alkuperä, uskonto tai vakaumus, seksuaalinen suuntautuminen tai vammaisuus taikka niihin rinnastettava muu peruste, sovelletaan, mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään. Vaikuttimet vastaavat rangaistuksen koventamisperusteisiin ehdotettuja.

Ehdotus perustuu lisäpöytäkirjan vaatimuksiin.

25 luku **Vapauteen kohdistuvista rikoksista**

10 §. *Oikeushenkilön rangaistusvastuu.* Oikeushenkilön rangaistusvastuuta koskevaan rikoslain 25 luvun 10 §:ään ehdotetaan lisättäväksi uusi 2 momentti. Oikeushenkilön rangaistusvastuu ehdotetaan ulotettavaksi laittomaan uhkaukseen silloin, kun se on tehty rasistisesta tai muusta vihaan perustuvasta vaikuttimesta.

Ehdotetun 2 momentin mukaan laittomaan uhkaukseen silloin, kun rikoksen vaikuttimena on rotu, ihonväri, syntyperä, kansallinen tai etninen alkuperä, uskonto tai vakaumus, seksuaalinen suuntautuminen tai vammaisuus taikka niihin rinnastettava muu peruste, sovelletaan, mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään. Vaikuttimet vastaavat rangaistuksen koventamisperusteisiin ehdotettuja.

Ehdotus perustuu lisäpöytäkirjan vaatimuksiin.

3.3 Laki tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisesta

Lain 15 § koskee vastuuvapautta tietojen tallennuspalveluissa. Pykälän 1 momentin 2 kohtaan tehtäisiin teknisluonteinen korjaus. Nykyinen viittaus rikoslain 11 luvun 8 §:ään

muutettaisiin viittaukseksi rikoslain 11 luvun 10 tai 10 a §:ään.

4 Voimaantulo

Lisäpöytäkirja on tullut kansainvälisesti voimaan 1 päivänä maaliskuuta 2006. Lisäpöytäkirja tulee Suomen osalta voimaan seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä sen jälkeen, kun on kulunut kolme kuukautta Suomen hyväksymiskirjan tallettamisesta.

Esityksen mukaan lisäpöytäkirjan voimaansaattamista koskevan lain voimaantulosta säädetään tasavallan presidentin asetuksella. Lain on tarkoitus tulla voimaan samanaikaisesti, kun yleissopimus tulee voimaan Suomen osalta.

Jäsenvaltioiden tulee toteuttaa puitepäätöksen edellyttämät toimenpiteet viimeistään 28 päivänä marraskuuta 2010. Samaan päivämäärään mennessä jäsenvaltion on toimitettava neuvoston pääsihteeristölle ja komissiolle kirjallisina säännökset, joilla puitepäätöksestä aiheutuvat velvoitteet on saatettu osaksi sen kansallista lainsäädäntöä. Neuvosto arvioi 28 päivään marraskuuta 2013 mennessä näiden tietojen ja komission kirjallisen kertomuksen pohjalta, missä määrin velvoitteet on täytetty. Neuvosto tarkastelee puitepäätöstä ennen 28 päivää marraskuuta 2013. Tämän tarkastelun valmistelemiseksi neuvosto pyytää jäsenvaltioita ilmoittamaan, ovatko ne todenneet, että 1 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuihin tekoihin liittyvässä oikeudellisessa yhteistyössä on ilmennyt vaikeuksia. Lisäksi neuvosto voi pyytää Eurojustia toimittamaan raportin siitä, ovatko kansallisten lainsäädäntöjen erot aiheuttaneet alalla ongelmia jäsenvaltioiden välisessä oikeudellisessa yhteistyössä.

Lait rikoslain ja tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisesta annetun lain muuttamisesta ehdotetaan tuleviksi voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen kun ne on hyväksytty.

5 Eduskunnan suostumuksen tarpeellisuus

Perustuslain 94 §:n 1 momentin mukaan eduskunta hyväksyy muun ohessa sellaiset valtiosopimukset ja muut kansainväliset velvoitteet, jotka sisältävät lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä. Perustuslakivaliokunnan tulkintakäytännön mukaan määräys luetaan lainsäädännön alaan kuuluvaksi, jos määräys koskee jonkin perustuslaissa turvatun perusoikeuden käyttämistä tai rajoittamista, jos määräys muutoin koskee yksilön oikeuksia ja velvollisuuksien perusteita, jos määräyksen tarkoittamasta asiasta on perustuslain mukaan säädettävä lailla tai jos määräyksen tarkoittamasta asiasta on voimassa lain säännöksiä taikka siitä on Suomessa vallitsevan käsityksen mukaan säädettävä lailla. Kansainvälisen velvoitteen määräys kuuluu näiden perusteiden mukaan lainsäädännön alaan siitä riippumatta, onko määräys ristiriidassa vai sopusoinnussa Suomessa lailla säädetyn säännöksen kanssa (PeVL 11/2000 vp, 12/2000 vp, 31/2001 vp ja 38/2001 vp).

Perustuslain 8 § sisältää laillisuusperiaatteen tärkeimmät ainesosat, joihin kuuluu vaatimus, jonka mukaan rikoksina rangaistavat teot on määriteltävä laissa. Tämä merkitsee sitä, että sellainen kansainvälinen velvoite, jolla Suomi sitoutuu kriminalisoimaan jonkin teon tai joitakin tekoja, kuuluu lainsäädännön alaan. Perustuslakivaliokunta on katsonut perustuslaista seuraavan myös sen, että Suomen rikosoikeuden soveltamisalasta on säädettävä lailla (PeVL 4/1998 vp).

Lisäpöytäkirja sisältää pääasiassa lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä. Lisäpöytäkirjan rasistisen ja muukalaisvihamielisen aineiston määritelmää ja rikoksia koskevat määräykset kuuluvat lainsäädännön alaan. Lisäpöytäkirjan 8 artiklan 1 kappaleen mukaan yleissopimuksen käsitteitä, yhteisövastuuta, sanktioita ja alueellista soveltamista koskevia määräyksiä sovelletaan soveltuvin osin myös lisäpöytäkirjaan. Nämä yleissopimuksen määräykset kuuluvat lainsäädännön alaan, kuten yleissopimuksen voimaan saattamista koskevassa hallituksen esityksessä todetaan (HE 153/2006 vp, s. 73). Lisäksi lisäpöytäkirjan 8 artiklan 2 kappaleen mukaan sopijapuolet laajentavat yleissopimuksen pakkokeinoja, rikoksen tekijän luovuttamista ja kansainvälistä oikeusapua koskevat määräykset koskemaan myös lisäpöytäkirjassa tarkoitettuja rikoksia. Myös nämä määräyk-

set kuuluvat lainsäädännön alaan (HE 153/2006 vp, s. 73).

Eduskunta hyväksyy kuitenkin lisäpöytäkirjan kokonaisuudessaan (esim. PeVL 11/2000 vp).

Lainsäädännön alaan kuuluvat myös kaikki esityksessä ehdotetut varaumat.

Lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä koskevien varaumien ja muiden ilmoitusten tekeminen ja niiden peruuttaminen vaikuttavat blankettimuotoisen voimaansaattamislain välityksellä Suomessa lain tasolla voimassa olevan oikeuden sisältöön. Ehdotetut varaumat koskevat lainsäädännön alaan kuuluvien sopimusmääräysten sisältöä tai laajuutta, minkä vuoksi eduskunnan suostumus on tarpeen niiden tekemiselle (ks. PeVL 29/2001vp; ja myös PeVL 16/2005vp)

Eduskunnan suostumus tarvitaan siten:

1) lisäpöytäkirjan 3 artiklan 3 kappaleessa tarkoitettuun varaumaan, jonka mukaan Suomi pidättää itselleen oikeuden olla soveltamatta 3 artiklan 1 kappaleessa määriteltyä kriminalisointivelvoitetta niihin syrjintätapauksiin, joihin sananvapauden periaatteista johtuen ei voi käyttää 2 kappaleessa tarkoitettuja tehokkaita keinoja;

2) lisäpöytäkirjan 5 artiklan 2 kappaleen b kohdassa tarkoitettuun varaumaan, jonka mukaan Suomi sananvapauden periaatteista johtuen pidättää itselleen oikeuden olla kokonaan tai osittain soveltamatta 5 artiklan 1 kappaleessa määriteltyä kriminalisointivelvollisuutta tapauksissa, joissa kunnianloukkausta ja kiihottamista kansanryhmää vastaan koskevat säännökset ei ole sovellettavissa; ja

3) lisäpöytäkirjan 6 artiklan 2 kappaleen b kohdassa tarkoitettuun varaumaan, jonka mukaan Suomi sananvapauden periaatteista johtuen pidättää itselleen oikeuden olla kokonaan tai osittain soveltamatta 6 artiklan 1 kappaleessa määriteltyä kriminalisointivelvollisuutta tapauksissa, joissa kiihottamista kansanryhmää vastaan koskevat säännökset eivät ole sovellettavissa.

6 Käsittelyjärjestys

Perustuslain 94 §:n 2 momentin mukaan kansainvälisen velvoitteen hyväksymisestä päätetään äänten enemmistöllä. Jos ehdotus velvoitteen hyväksymisestä koskee perustuslakia, se on kuitenkin hyväksyttävä päätöksellä, jota on kannattanut vähintään kaksi kolmasosaa annetuista äänistä.

Esityksessä ehdotetaan, että eduskunta hyväksyisi yleissopimuksen lisäpöytäkirjan ja siihen tehdyt varaumat. Lisäpöytäkirja täydentää yleissopimusta eräiden kriminalisointien ja varaumien osalta.

Esityksessä ehdotetaan, että lisäpöytäkirjan lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset saatetaan valtion sisäisesti voimaan niin sanotulla blankettimuotoisella lailla. Lisäpöytäkirjassa on määräyksiä, jotka koskevat rangaistaviksi säädettäviä tekoja. Kriminalisointivelvoitteet ja niihin ehdotetut varaumat eivät sisällä perustuslakia koskevia velvoitteita. Päätös lisäpöytäkirjan ja varaumien hyväksymisestä voidaan siten tehdä äänten enemmistöllä.

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi rikoslain kiihottamista kansanryhmää vastaan koskevaa säännöstä. Tarkoituksena on varmistaa säännöksen viestintävälineneutraali sovellettavuus eri tekotapoihin (esim. linkkien asettaminen, yleisön saatavilla pitäminen) ja se, että säännös suojaisi eri perustein (esim. ihonväri, syntyperä, vakaumus, seksuaalinen suuntautuminen ja vammaisuus) jäsennettävissä olevia kansanryhmiä. Muutokset merkitsevät säännöksen soveltamisalan lievää laajenemista.

Lisäksi rikoslakiin ehdotetaan lisättäväksi vakavia kiihottamisrikoksia varten erityinen törkeää kiihottamista kansanryhmää vastaan koskeva tunnusmerkistö, jonka enimmäisrangaistus olisi neljä vuotta vankeutta. Uudet säännökset voisivat soveltua tapauksiin, joissa kehotetaan tai houkutellaan (1) joukkotuhontaan tai muihin vakaviin ihmisoikeusrikoksiin, murhaan tai terroristisessa tarkoituksessa tehtyyn tappoon tai (2) muuhun vakavaan väkivaltaan siten, että teolla selvästi vaarannetaan yleistä järjestystä ja turvallisuutta. Lisäksi teon olisi oltava kokonaisuutena arvostellen törkeä.

Esityksessä ehdotetaan oikeushenkilön rangaistusvastuun liittämistä kiihottamisrikoksiin ja, jos rikoksella on vihamotiivi, julkiseen kehottamiseen rikokseen, laittomaan uhkaukseen ja törkeään kunnianloukkaukseen. Rangaistusvastuu koskisi yhteisöä, sää-

tiötä tai muuta oikeushenkilöä, jonka toiminnassa on tehty rikos rasistisesta motiivista. Rangaistus olisi yhteisösakko. Oikeushenkilön rangaistusvastuu ei lisää eikä poista rikoksen tehneen vastuuta rikoksestaan.

Ehdotettu sääntely on merkityksellistä perustuslain 12 §:ssä ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen 10 artiklassa suojatun sananvapauden kannalta.

Ehdotetulle sääntelylle on perus- ja ihmisoikeusjärjestelmien kannalta hyväksyttävät ja painavat perusteet. Sääntelyllä suojataan viime kädessä yksilöiden ihmisarvoa rasistisilta ja muilta perustuslain 6 §:n 2 momentissa tarkoitettuihin, henkilöön liittyviin syihin perustuvilta loukkauksilta. Ehdotukset perustuvat pääosin Euroopan neuvoston tietoverkkorikollisuutta koskevan yleissopimuksen lisäpöytäkirjaan (ETS 189). Ehdotetulla uudella törkeällä kiihottamisrikoksella on samat suojelukohteet kuin nykyisellä kiihottamisrikoksella. Lisäksi uuden rangaistussäännöksen suojeluobjektina on yleinen järjestys ja turvallisuus. Säännöksellä voidaan nähdä olevan myös väkivaltarikoksia estävää merkitystä. Sääntelylle on näiltäkin osin hyväksyttävät perusteet. Oikeushenkilön rangaistusvastuun voidaan olettaa lisäävän oikeushenkilön sisäistä valvontaa ja ohjausta sananvapauden käytössä ja siten ehkäisevän rasistisia ja ehdotuksessa tarkoitettuja rikoksia oikeushenkilön toiminnan piirissä.

Sääntelyn katsotaan täyttävän ne tarkkarajaisuuden ja täsmällisyyden vaatimukset, joita ehdotetun kaltaisiin rikoslain säännöksiin kohdistuu yhtäältä sananvapaudesta ja toisaalta perustuslain 8 §:ssä tarkoitetusta rikosoikeudellisesta laillisuusperiaatteesta. Säännösten muotoiluissa on noudatettu rikoslain yleistä kirjoittamistapaa. Säännösten sisällöstä tehdään tarkemmin selkoa esityksen yksityiskohtaisissa perusteluissa.

Sääntelyn oikeasuhtaisuuden kannalta on olennaista, että ehdotetun uuden törkeän tekomuodon soveltaminen on rikoslain 11 luvun 10 a §:n 1 kohdassa kytketty erityisen vakaviin rikoksiin ja pykälän 2 kohdassa yleisen järjestyksen ja turvallisuuden konkreettiseen vaarantumiseen. Kynnys säännöksen soveltamiseen on siten varsin korkealla.

Suhteellisuusvaatimus tulee ottaa asianmukaisesti huomioon myös säännöksiä sovellettaessa. Perustuslain sananvapaussäännöksen keskeisenä tarkoituksena on sen esitöiden mukaan taata kansanvaltaisen yhteiskunnan edellytyksenä oleva vapaa mielipiteenmuodostus, avoin julkinen keskustelu, joukkotiedotuksen vapaa kehitys ja moniarvoisuus sekä mahdollisuus vallankäytön julkiseen kritiikkiin (HE 309/1993 vp, s. 56). Sananvapauden näiden ydinajatusten ja oikeasuhtaisuusvaatimuksen huomioon ottamiseksi on sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä annetun lain 1 §:n 2 momenttiin otettu perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella säännös, jonka mukaan viestintään ei mainittua lakia sovellettaessa saa puuttua enempää kuin on välttämätöntä ottaen huomioon sananvapauden merkitys kansanvaltaisessa oikeusvaltiossa. Suhteellisuusvaatimus tulee perustuslakivaliokunnan kannan mukaan ottaa huomioon yhtä hyvin harkittaessa mainitussa tai muussa laissa säädettyjen pakkokeinojen käyttämistä tai syytteen nostamista kuin myös ratkaistaessa asioita tuomioistuimissa (PeVM 14/2002 vp).

Lisäpöytäkirja voidaan hallituksen mielestä hyväksyä äänten enemmistöllä ja ehdotus sen voimaansaattamislaiksi tavallisen lain säätämisjärjestyksessä.

Edellä olevan perusteella ja perustuslain 94 §:n mukaisesti esitetään, että

Eduskunta hyväksyisi Strasbourgissa 28 päivänä tammikuuta 2003 tehdyn Euroopan neuvoston tietoverkkorikollisuutta koskevan yleissopimuksen lisäpöytäkirjan (ETS 189), joka koskee tietojärjestelmien välityksellä tehtyjen luonteeltaan rasististen ja muukalaisvihamielisten tekojen kriminalisointia,

Eduskunta antaisi suostumuksensa siihen, että Suomi tekee lisäpöytäkirjan 3 artiklan 3 kappaleessa tarkoitetun varauman, jonka mukaan Suomi pidättää itselleen oikeuden olla soveltamatta 3 artiklan 1 kappaleessa määriteltyä kriminalisointivelvoitetta niihin syrjintätapauksiin, joihin sananvapauden periaatteista johtuen ei voi käyttää 3 artiklan 2 kappaleessa tarkoitettuja tehokkaita keinoja,

Eduskunta antaisi suostumuksensa siihen, että Suomi tekee lisäpöytäkir-

jan 5 artiklan 2 kappaleen b kohdassa tarkoitetun varauman, jonka mukaan Suomi sananvapauden periaatteista johtuen pidättää itselleen oikeuden olla kokonaan tai osittain soveltamatta 5 artiklan 1 kappaleessa määriteltyä kriminalisointivelvoitetta tapauksissa, joissa kunnianloukkausta tai kiihottamista kansanryhmää vastaan koskevat säännökset eivät ole sovellettavissa ja

Eduskunta antaisi suostumuksensa siihen että Suomi tekee lisäpöytäkirjan 6 artiklan 2 kappaleen b kohdassa tarkoitetun varauman, jonka mukaan Suomi sananvapauden periaatteesta johtuen pidättää itselleen oikeuden olla kokonaan tai osittain soveltamatta 6 artiklan 1 kappaleessa määriteltyä kriminalisointivelvoitetta tapauksissa, joissa kiihottamista kansanryhmää vastaan koskevat säännökset eivät ole sovellettavissa.

Edellä esitetyn perusteella, ja koska lisäpöytäkirja sisältää määräyksiä, jotka kuuluvat lainsäädännön alaan, annetaan samalla Eduskunnan hyväksyttäviksi seuraavat lakiehdotukset:

Lakiehdotukset

1.

Laki

Euroopan neuvoston tietoverkkorikollisuutta koskevan yleissopimuksen lisäpöytäkirjan, joka koskee tietojärjestelmien välityksellä tehtyjen luonteeltaan rasististen ja muukalaisvihamielisten tekojen kriminalisointia, lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Strasbourgissa 28 päivänä tammikuuta 2003 tehdyn Euroopan neuvoston tietoverkkorikollisuutta koskevan yleissopimuksen lisäpöytäkirjan, joka koskee tietojärjestelmien välityksellä tehtyjen luonteeltaan rasististen ja muukalaisvihamielisten tekojen kriminalisointia, lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset ovat lakina voimassa sellaisina kuin Suomi on niihin sitoutunut.

2 §

Tämän lain voimaantulosta säädetään tasavallan presidentin asetuksella.

2.

Laki

rikoslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan rikoslain (39/1889) 6 luvun 5 §:n 4 kohta, 11 luvun 10 §, 17 luvun 1 a §:n 1 momentti ja 24 § ja 25 luvun 10 §,

sellaisina kuin ne ovat, 6 luvun 5 §:n 4 kohta laissa 515/2003, 11 luvun 10 § laissa 212/2008, 17 luvun 1 a §:n 1 momentti laissa 1372/2003 ja 24 § laissa 663/2010 ja 25 luvun 10 § laissa 650/2004, sekä

lisätään 11 lukuun uusi 10 a ja 15 § ja 24 lukuun uusi 13 § seuraavasti:

6 luku

Rangaistuksen määräämisestä

5 §

Koventamisperusteet

Rangaistuksen koventamisperusteita ovat:

— — — — — — — — — — — — — — — — —

4) rikoksen tekeminen rotuun, ihonväriin, syntyperään, kansalliseen tai etniseen alkuperään, uskontoon tai vakaumukseen, seksuaaliseen suuntautumiseen tai vammaisuuteen perustuvasta vaikuttimesta taikka niihin rinnastettavasta muusta vaikuttimesta; ja

— — — — — — — — — — — — — — — — —

11 luku

Sotarikoksista ja rikoksista ihmisyyttä vastaan

10 §

Kiihottaminen kansanryhmää vastaan

Joka asettaa yleisön saataville tai muutoin yleisön keskuuteen levittää tai pitää yleisön saatavilla tiedon, mielipiteen tai muun viestin, jossa uhataan, panetellaan tai solvataan jotakin ryhmää rodun, ihonvärin, syntyperän, kansallisen tai etnisen alkuperän, uskonnon tai vakaumuksen, seksuaalisen suuntautumisen tai vammaisuuden perusteella taikka niihin rinnastettavalla muulla perusteella, on tuomittava *kiihottamisesta kansanryhmää vastaan* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

10 a §

Törkeä kiihottaminen kansanryhmää vastaan

Jos kiihottamisessa kansanryhmää vastaan kehotetaan tai houkutellaan

1) joukkotuhontaan tai sen valmisteluun, rikokseen ihmisyyttä vastaan, törkeään rikokseen ihmisyyttä vastaan, sotarikokseen, törkeään sotarikokseen, murhaan tai terroristisessa tarkoituksessa tehtyyn tappoon, tai

2) muuhun kuin 1 kohdassa tarkoitettuun vakavaan väkivaltaan siten, että teolla selvästi vaarannetaan yleistä järjestystä ja turvallisuutta

ja kiihottaminen kansanryhmää vastaan on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentekijä on tuomittava *törkeästä kiihottamisesta kansanryhmää vastaan* vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi

15 §

Oikeushenkilön rangaistusvastuu

Kiihottamiseen kansanryhmää vastaan ja törkeään kiihottamiseen kansanryhmää vastaan sovelletaan, mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään.

17 luku

Rikoksista yleistä järjestystä vastaan

1 a §

Järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistuminen

Se, joka:
1) perustamalla tai organisoimalla järjestäytyneen rikollisryhmän taikka värväämällä tai yrittämällä värvätä väkeä sitä varten,
2) varustamalla tai yrittämällä varustaa järjestäytynyttä rikollisryhmää räjähteillä, aseilla, ampumatarvikkeilla tai niiden valmistamiseen tarkoitetuilla aineilla tai tarvikkeilla taikka muilla vaarallisilla esineillä tai aineilla,
3) toimeenpanemalla, yrittämällä toimeenpanna tai antamalla järjestäytyneelle rikollisryhmälle koulutusta rikollista toimintaa varten,
4) hankkimalla, yrittämällä hankkia tai luovuttamalla järjestäytyneelle rikollisryhmälle toimitiloja tai muita sen tarvitsemia tiloja taikka kulkuvälineitä tai muita ryhmän toiminnan kannalta erittäin tärkeitä välineitä,
5) suoraan tai välillisesti antamalla tai keräämällä varoja järjestäytyneen rikollisryhmän rikollisen toiminnan rahoittamiseksi,
6) hoitamalla järjestäytyneen rikollisryhmän tärkeitä taloudellisia asioita tai antamalla ryhmän toiminnan kannalta erittäin tärkeitä taloudellisia tai oikeudellisia neuvoja tai
7) järjestäytyneen rikollisryhmän rikollisten tavoitteiden saavuttamista muulla olennaisella tavalla aktiivisesti edistämällä

osallistuu järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan, jossa tavoitteena on tehdä yksi tai useampi rikos, josta säädetty enimmäisrangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta, taikka yksi tai useampi 11 luvun 10 §:ssä tai 15 luvun 9 §:ssä tarkoitettu rikos, ja jos tällainen rikos tai sen rangaistava yritys tehdään, on tuomittava *järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistumisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

— — — — — — — — — — — — — —

24 §

Oikeushenkilön rangaistusvastuu

Järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistumiseen, laittoman maahantulon järjestämiseen, törkeään laittoman maahantulon järjestämiseen, eläinsuojelurikokseen, uhkapelin järjestämiseen, väkivaltakuvauksen levittämiseen, sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan kuvan levittämiseen, törkeään sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan lasta esittävän kuvan levittämiseen, sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan lasta esittävän kuvan hallussapitoon ja sukupuolisiveellisyyttä loukkaavaan markkinointiin sovelletaan, mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään.

Mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään, sovelletaan myös 1 §:ssä tarkoitettuun julkiseen kehottamiseen rikokseen silloin, kun rikos, johon kehotetaan tai houkutellaan, on
1) kiihottaminen kansanryhmää vastaan tai törkeä kiihottaminen kansanryhmää vastaan taikka
2) törkeä kunnianloukkaus tai laiton uhkaus silloin, kun kehottamisen tai houkuttelemisen vaikuttimena on rotu, ihonväri, syntyperä, kansallinen tai etninen alkuperä, uskonto tai vakaumus, seksuaalinen suuntautuminen tai vammaisuus taikka niihin rinnastettava muu peruste.

24 luku

Yksityisyyden, rauhan ja kunnian loukkaamisesta

13 §

Oikeushenkilön rangaistusvastuu

Törkeään kunnianloukkaukseen, silloin kun rikoksen vaikuttimena on rotu, ihonväri, syntyperä, kansallinen tai etninen alkuperä, uskonto tai vakaumus, seksuaalinen suuntautuminen tai vammaisuus taikka niihin rinnastettava muu peruste, sovelletaan, mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään.

25 luku

Vapauteen kohdistuvista rikoksista

10 §

Oikeushenkilön rangaistusvastuu

Ihmiskauppaan ja törkeään ihmiskauppaan sovelletaan, mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään.

Laittomaan uhkaukseen silloin, kun rikoksen vaikuttimena on rotu, ihonväri, syntyperä, kansallinen tai etninen alkuperä, uskonto tai vakaumus, seksuaalinen suuntautuminen tai vammaisuus taikka niihin rinnastettava muu peruste, sovelletaan, mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään.

———

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

———

3.

Laki

tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisesta annetun lain 15 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisesta annetun lain (458/2002) 15 §:n 1 momentin 2 kohta, sellaisena kuin se on laissa 655/2004, seuraavasti:

15 §

Vastuuvapaus tietojen tallennuspalveluissa

Kun tietoyhteiskunnan palvelu käsittää palvelun vastaanottajan (*sisällön tuottaja*) toimittamien tietojen tallentamisen tämän pyynnöstä, palvelun tarjoaja ei ole vastuussa tallennettujen tietojen sisällöstä tai välittämisestä, jos hän toimii viipymättä tallentamansa tiedon saannin estämiseksi:

— — — — — — — — — — — — — — —

2) saatuaan muuten tosiasiallisesti tietoonsa, että tallennettu tieto on ilmeisesti rikoslain (39/1889) 11 luvun 10 tai 10 a §:n taikka 17 luvun 18 tai 18 a §:n vastainen.

— — — — — — — — — — — — — — —

_____

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

_____

Helsingissä 17 päivänä joulukuuta 2010

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Oikeusministeri *Tuija Brax*

Liite
Rinnakkaistekstit

2.

Laki

rikoslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rikoslain (39/1889) 6 luvun 5 §:n 4 kohta, 11 luvun 10 §, 17 luvun 1 a §:n 1 momentti ja 24 § ja 25 luvun 10 §,
sellaisina kuin ne ovat, 6 luvun 5 §:n 4 kohta laissa 515/2003, 11 luvun 10 § laissa 212/2008, 17 luvun 1 a §:n 1 momentti laissa 1372/2003 ja 24 § laissa 663/2010 ja 25 luvun 10 § laissa 650/2004, sekä
lisätään 11 lukuun uusi 10 a ja 15 § ja 24 lukuun uusi 13 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
6 luku	
Rangaistuksen määräämisestä	
5 §	5 §
Koventamisperusteet	*Koventamisperusteet*
Rangaistuksen koventamisperusteita ovat:	Rangaistuksen koventamisperusteita ovat:
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
4) rikoksen *kohdistaminen* kansalliseen, rodulliseen, etniseen tai muuhun sellaiseen *kansanryhmään kuuluvaan henkilöön tähän ryhmään kuulumisen perusteella*; ja	4) rikoksen *tekeminen* rotuun, *ihonväriin*, *syntyperään*, kansalliseen tai etniseen alkuperään, *uskontoon tai vakaumukseen, seksuaaliseen suuntautumiseen tai vammaisuuteen perustuvasta vaikuttimesta taikka niihin rinnastettavasta muusta vaikuttimesta*; ja
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
11 luku	
Sotarikoksista ja rikoksista ihmisyyttä vastaan	
10 §	10 §
Kiihottaminen kansanryhmää vastaan	*Kiihottaminen kansanryhmää vastaan*
Joka yleisön keskuuteen levittää lausuntoja tai muita tiedonantoja, joissa uhataan, panetellaan tai solvataan jotakin kansallista, etnis-	Joka *asettaa yleisön saataville tai muutoin* yleisön keskuuteen levittää *tai pitää yleisön saatavilla tiedon, mielipiteen tai muun vies-*

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
tä, rodullista tai uskonnollista ryhmää taikka niihin rinnastettavaa muuta kansanryhmää, on tuomittava *kiihottamisesta kansanryhmää vastaan* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.	*tin*, jossa uhataan, panetellaan tai solvataan jotakin *ryhmää rodun, ihonvärin*, *syntyperän, kansallisen tai etnisen alkuperän, uskonnon tai vakaumuksen, seksuaalisen suuntautumisen tai vammaisuuden perusteella* taikka niihin rinnastettavalla *muulla perusteella*, on tuomittava *kiihottamisesta kansanryhmää vastaan* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.
(uusi)	10 a §
	Törkeä kiihottaminen kansanryhmää vastaan
	Jos kiihottamisessa kansanryhmää vastaan kehotetaan tai houkutellaan *1) joukkotuhontaan tai sen valmisteluun, rikokseen ihmisyyttä vastaan, törkeään rikokseen ihmisyyttä vastaan, sotarikokseen, törkeään sotarikokseen, murhaan tai terroristisessa tarkoituksessa tehtyyn tappoon, tai* *2) muuhun kuin 1 kohdassa tarkoitettuun vakavaan väkivaltaan siten, että teolla selvästi vaarannetaan yleistä järjestystä ja turvallisuutta* *ja kiihottaminen kansanryhmää vastaan on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentekijä on tuomittava* ***törkeästä kiihottamisesta kansanryhmää vastaan*** *vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi*
(uusi)	15 §
	Oikeushenkilön rangaistusvastuu
	Kiihottamiseen kansanryhmää vastaan ja törkeään kiihottamiseen kansanryhmää vastaan sovelletaan, mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään.
17 luku	
Rikoksista yleistä järjestystä vastaan	
1 a §	1 a §
Järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistuminen	*Järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistuminen*
Se, joka: 1) perustamalla tai organisoimalla järjestäy-	Se, joka: 1) perustamalla tai organisoimalla järjes-

Voimassa oleva laki

tyneen rikollisryhmän taikka värväämällä tai yrittämällä värvätä väkeä sitä varten,

2) varustamalla tai yrittämällä varustaa järjestäytynyttä rikollisryhmää räjähteillä, aseilla, ampumatarvikkeilla tai niiden valmistamiseen tarkoitetuilla aineilla tai tarvikkeilla taikka muilla vaarallisilla esineillä tai aineilla,

3) toimeenpanemalla, yrittämällä toimeenpanna tai antamalla järjestäytyneelle rikollisryhmälle koulutusta rikollista toimintaa varten,

4) hankkimalla, yrittämällä hankkia tai luovuttamalla järjestäytyneelle rikollisryhmälle toimitiloja tai muita sen tarvitsemia tiloja taikka kulkuvälineitä tai muita ryhmän toiminnan kannalta erittäin tärkeitä välineitä,

5) suoraan tai välillisesti antamalla tai keräämällä varoja järjestäytyneen rikollisryhmän rikollisen toiminnan rahoittamiseksi,

6) hoitamalla järjestäytyneen rikollisryhmän tärkeitä taloudellisia asioita tai antamalla ryhmän toiminnan kannalta erittäin tärkeitä taloudellisia tai oikeudellisia neuvoja tai

7) järjestäytyneen rikollisryhmän rikollisten tavoitteiden saavuttamista muulla olennaisella tavalla aktiivisesti edistämällä

osallistuu järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan, jossa tavoitteena on tehdä yksi tai useampi rikos, josta säädetty enimmäisrangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta, taikka yksi tai useampi 11 luvun *8 §:ssä* tai 15 luvun 9 §:ssä tarkoitettu rikos, ja jos tällainen rikos tai sen rangaistava yritys tehdään, on tuomittava *järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistumisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

— — — — — — — — — — — — — —

24 §

Oikeushenkilön rangaistusvastuu

Järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistumiseen, laittoman maahantulon järjestämiseen, törkeään laittoman maahantulon järjestämiseen, eläinsuojelurikokseen, uhkapelin järjestämiseen, väkivaltakuvauksen levittämiseen, sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan kuvan levittämiseen, törkeään sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan lasta esittävän kuvan levittämiseen, sukupuolisiveellisyyttä

Ehdotus

täytyneen rikollisryhmän taikka värväämällä tai yrittämällä värvätä väkeä sitä varten,

2) varustamalla tai yrittämällä varustaa järjestäytynyttä rikollisryhmää räjähteillä, aseilla, ampumatarvikkeilla tai niiden valmistamiseen tarkoitetuilla aineilla tai tarvikkeilla taikka muilla vaarallisilla esineillä tai aineilla,

3) toimeenpanemalla, yrittämällä toimeenpanna tai antamalla järjestäytyneelle rikollisryhmälle koulutusta rikollista toimintaa varten,

4) hankkimalla, yrittämällä hankkia tai luovuttamalla järjestäytyneelle rikollisryhmälle toimitiloja tai muita sen tarvitsemia tiloja taikka kulkuvälineitä tai muita ryhmän toiminnan kannalta erittäin tärkeitä välineitä,

5) suoraan tai välillisesti antamalla tai keräämällä varoja järjestäytyneen rikollisryhmän rikollisen toiminnan rahoittamiseksi,

6) hoitamalla järjestäytyneen rikollisryhmän tärkeitä taloudellisia asioita tai antamalla ryhmän toiminnan kannalta erittäin tärkeitä taloudellisia tai oikeudellisia neuvoja tai

7) järjestäytyneen rikollisryhmän rikollisten tavoitteiden saavuttamista muulla olennaisella tavalla aktiivisesti edistämällä

osallistuu järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan, jossa tavoitteena on tehdä yksi tai useampi rikos, josta säädetty enimmäisrangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta, taikka yksi tai useampi 11 luvun *10 §:ssä* tai 15 luvun 9 §:ssä tarkoitettu rikos, ja jos tällainen rikos tai sen rangaistava yritys tehdään, on tuomittava *järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistumisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

— — — — — — — — — — — — — —

24 §

Oikeushenkilön rangaistusvastuu

Järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistumiseen, laittoman maahantulon järjestämiseen, törkeään laittoman maahantulon järjestämiseen, eläinsuojelurikokseen, uhkapelin järjestämiseen, väkivaltakuvauksen levittämiseen, sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan kuvan levittämiseen, törkeään sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan lasta esittävän kuvan levittämiseen, sukupuolisiveellisyyttä

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
loukkaavan lasta esittävän kuvan hallussapitoon ja sukupuolisiveellisyyttä loukkaavaan markkinointiin sovelletaan, mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään.	loukkaavan lasta esittävän kuvan hallussapitoon ja sukupuolisiveellisyyttä loukkaavaan markkinointiin sovelletaan, mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään. *Mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään, sovelletaan myös 1 §:ssä tarkoitettuun julkiseen kehottamiseen rikokseen silloin, kun rikos, johon kehotetaan tai houkutellaan, on* *1) kiihottaminen kansanryhmää vastaan tai törkeä kiihottaminen kansanryhmää vastaan taikka* *2) törkeä kunnianloukkaus tai laiton uhkaus silloin, kun kehottamisen tai houkuttelemisen vaikuttimena on rotu, ihonväri, syntyperä, kansallinen tai etninen alkuperä, uskonto tai vakaumus, seksuaalinen suuntautuminen tai vammaisuus taikka niihin rinnastettava muu peruste.*

24 luku

Yksityisyyden, rauhan ja kunnian loukkaamisesta

(uusi)	13 § *Oikeushenkilön rangaistusvastuu* *Törkeään kunnianloukkaukseen, silloin kun rikoksen vaikuttimena on rotu, ihonväri, syntyperä, kansallinen tai etninen alkuperä, uskonto tai vakaumus, seksuaalinen suuntautuminen tai vammaisuus taikka niihin rinnastettava muu peruste, sovelletaan, mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään.*

25 luku

Vapauteen kohdistuvista rikoksista

10 §	10 §
Oikeushenkilön rangaistusvastuu	*Oikeushenkilön rangaistusvastuu*
Ihmiskauppaan ja törkeään ihmiskauppaan sovelletaan, mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään.	Ihmiskauppaan ja törkeään ihmiskauppaan sovelletaan, mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään. *Laittomaan uhkaukseen silloin, kun rikoksen vaikuttimena on rotu, ihonväri, syntyperä, kansallinen tai etninen alkuperä, uskonto*

Voimassa oleva laki *Ehdotus*

tai vakaumus, seksuaalinen suuntautuminen tai vammaisuus taikka niihin rinnastettava muu peruste, sovelletaan, mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään.

_____

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

_____

3.

Laki

tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisesta annetun lain 15 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisesta annetun lain (458/2002) 15 §:n 1 momentin 2 kohta sellaisena kuin se on laissa 655/2004 seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
15 §	15 §
Vastuuvapaus tietojen tallennuspalveluissa	*Vastuuvapaus tietojen tallennuspalveluissa*
Kun tietoyhteiskunnan palvelu käsittää palvelun vastaanottajan (*sisällön tuottaja*) toimittamien tietojen tallentamisen tämän pyynnöstä, palvelun tarjoaja ei ole vastuussa tallennettujen tietojen sisällöstä tai välittämisestä, jos hän toimii viipymättä tallentamansa tiedon saannin estämiseksi:	Kun tietoyhteiskunnan palvelu käsittää palvelun vastaanottajan (*sisällön tuottaja*) toimittamien tietojen tallentamisen tämän pyynnöstä, palvelun tarjoaja ei ole vastuussa tallennettujen tietojen sisällöstä tai välittämisestä, jos hän toimii viipymättä tallentamansa tiedon saannin estämiseksi:
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
2) saatuaan muuten tosiasiallisesti tietoonsa, että tallennettu tieto on ilmeisesti rikoslain (39/1889) 11 luvun *8 §:n* taikka 17 luvun 18 tai 18 a §:n vastainen.	2) saatuaan muuten tosiasiallisesti tietoonsa, että tallennettu tieto on ilmeisesti rikoslain (39/1889) 11 luvun *10 tai 10 a §:n* taikka 17 luvun 18 tai 18 a §:n vastainen.
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —

———

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

———

Liite
Sopimustekstit

TIETOVERKKORIKOLLISUUTTA KOSKEVAN YLEISSOPIMUKSEN LISÄPÖYTÄKIRJA, JOKA KOSKEE TIETOJÄRJESTELMIEN VÄLITYKSELLÄ TEHTYJEN LUONTEELTAAN RASISTISTEN JA MUUKALAISVIHAMIELISTEN TEKOJEN KRIMINALISOINTIA (ETS 189)

Strasbourg 28.1.2003

Euroopan neuvoston jäsenmaat ja muut Budapestissä 23. lokakuuta 2001 allekirjoitusta varten avatun, tietoverkkorikollisuutta koskevan sopimuksen allekirjoittajavaltiot;

Ottaen huomioon, että Euroopan neuvoston päämääränä on sen jäsenten välisen yhtenäisyyden lisääminen:

Muistaen, että kaikki ihmiset ovat arvoltaan ja oikeuksiltaan syntyneet vapaina ja tasaarvoisina,

Painottaen tarvetta varmistaa kaikkien eurooppalaisiin ja muihin kansainvälisiin sopimuksiin sisältyvien ihmisoikeuksien täysi ja tehokas toteuttaminen ilman syrjintää tai erottelua;

Vakuuttuneena siitä, että luonteeltaan rasistiset ja muukalaisvihamieliset teot loukkaavat ihmisoikeuksia ja uhkaavat oikeusvaltioperiaatteen ja demokratian vakautta;

Ottaen huomioon, että kansallisessa ja kansainvälisessä oikeudessa on määriteltävä asianmukaiset oikeudelliset keinot tietojärjestelmien välityksellä toteutettua rasistista ja muukalaisvihamielistä propagandaa vastaan;

Tietoisena siitä, että sellaisia tekoja koskeva propaganda on usein kriminalisoitu kansallisessa lainsäädännössä;

Ottaen huomioon tietoverkkorikollisuutta koskevan yleissopimuksen, joka tarjoaa nykyaikaiset ja joustavat kansainvälisen yhteistoiminnan keinot ja vakuuttuneena tarpeesta harmonisoida aineellisen oikeuden piiriin kuuluvat lainsäännökset, jotka koskevat taistelua rasistista ja muukalaisvihamielistä propagandaa vastaan;

Tietoisena siitä, että tietoverkot tarjoavat ennennäkemättömiä keinoja toteuttaa sanan-

ADDITIONAL PROTOCOL TO THE CONVENTION ON CYBERCRIME, CONCERNING THE CRIMINALISATION OF ACTS OF A RACIST AND XENOPHOBIC NATURE COMMITTED THROUGH COMPUTER SYSTEMS

Strasbourg, 28.1.2003

The member States of the Council of Europe and the other States Parties to the Convention on Cybercrime, opened for signature in Budapest on 23 November 2001, signatory hereto;

Considering that the aim of the Council of Europe is to achieve a greater unity between its members;

Recalling that all human beings are born free and equal in dignity and rights;

Stressing the need to secure a full and effective implementation of all human rights without any discrimination or distinction, as enshrined in European and other international instruments;

Convinced that acts of a racist and xenophobic nature constitute a violation of human rights and a threat to the rule of law and democratic stability;

Considering that national and international law need to provide adequate legal responses to propaganda of a racist and xenophobic nature committed through computer systems;

Aware of the fact that propaganda to such acts is often subject to criminalisation in national legislation;

Having regard to the Convention on Cybercrime, which provides for modern and flexible means of international co-operation and convinced of the need to harmonise substantive law provisions concerning the fight against racist and xenophobic propaganda;

Aware that computer systems offer an unprecedented means of facilitating freedom of

vapautta ja viestintää koko maailmassa;

Tunnustaen, että ilmaisun vapaus on yksi demokraattisen yhteiskunnan olennaisista perusteista ja eräs olennainen ehto sen edistämiselle ja jokaisen ihmisen kehitykselle;

Huolestuneena kuitenkin vaarasta sellaisen tietojärjestelmän väärinkäytöstä tai hyväksikäytöstä rasistisen ja muukalaisvihamielisen propagandan levittämisessä;

Tietoisena tarpeesta varmistaa asianmukainen tasapaino ilmaisun vapauden ja rasististen sekä muukalaisvihamielisten tekojen vastaisen tehokkaan taistelun välillä;

Ottaen huomioon, että tällä pöytäkirjalla ei ole tarkoitus vaikuttaa vakiintuneisiin kansallisissa oikeusjärjestelmissä oleviin periaatteisiin ilmaisunvapaudesta,

Ottaen huomioon tämän alan asianmukaiset kansainväliset oikeudelliset instrumentit ja erityisesti Ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyn yleissopimuksen ja sen pöytäkirjan no. 12, joka koskee syrjinnän yleistä estämistä, olemassa olevat Euroopan neuvoston yleissopimukset yhteistyöstä rikosoikeuden alalla, erityisesti tietoverkkorikollisuutta koskevan yleissopimuksen, Yhdistyneiden kansakuntien kansainvälisen yleissopimuksen kaikenlaisen rasistisen syrjinnän poistamisesta 21. päivältä joulukuuta 1965, Euroopan unionin yhteisen toiminnan 15. päivältä heinäkuuta 1996, jonka neuvosto hyväksyi Euroopan unionin perustamissopimuksen artiklan K 3 perusteella ja joka koskee toimenpiteitä taistelussa rasismia ja muukalaisvihaa vastaan;

Toivottaen tervetulleeksi viimeaikaisen kehityksen, joka edelleen edistää kansainvälistä yhteisymmärrystä ja yhteistyötä taisteltaessa tietoverkkorikollisuutta, rasismia ja muukalaisvihaa vastaan;

Ottaen huomioon toimintasuunnitelman, jonka valtioiden ja hallitusten päämiehet ja Euroopan neuvosto tekivät toisessa huippukokouksessaan (Strasbourg 10.—11.10.1997) etsiäkseen yhteisiä vastauksia uuden teknologian kehitykselle, jotka perustuvat Euroopan neuvoston standardeihin ja arvoihin.

Ovat sopineet seuraavasta:

expression and communication around the globe;

Recognising that freedom of expression constitutes one of the essential foundations of a democratic society, and is one of the basic conditions for its progress and for the development of every human being;

Concerned, however, by the risk of misuse or abuse of such computer systems to disseminate racist and xenophobic propaganda;

Mindful of the need to ensure a proper balance between freedom of expression and an effective fight against acts of a racist and xenophobic nature;

Recognising that this Protocol is not intended to affect established principles relating to freedom of expression in national legal systems;

Taking into account the relevant international legal instruments in this field, and in particular the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and its Protocol No. 12 concerning the general prohibition of discrimination, the existing Council of Europe conventions on co-operation in the penal field, in particular the Convention on Cybercrime, the United Nations International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination of 21 December 1965, the European Union Joint Action of 15 July 1996 adopted by the Council on the basis of Article K.3 of the Treaty on European Union, concerning action to combat racism and xenophobia;

Welcoming the recent developments which further advance international understanding and co-operation in combating cybercrime and racism and xenophobia;

Having regard to the Action Plan adopted by the Heads of State and Government of the Council of Europe on the occasion of their Second Summit (Strasbourg, 10-11 October 1997) to seek common responses to the developments of the new technologies based on the standards and values of the Council of Europe;

Have agreed as follows:

1 luku.

Yhteiset säännökset

Artikla 1

Tarkoitus

Tämän pöytäkirjan tarkoitus on täydentää 23. marraskuuta 2001 allekirjoitusta varten avatun tietoverkkorikollisuutta koskevan yleissopimuksen (jäljempänä *”yleissopimuksen”*) säännöksiä tietojärjestelmien välityksellä tehtyjen rasististen ja muukalaisvihamielisten tekojen kriminalisointia koskevilta osin.

Artikla 2

Määritelmä

1. Tässä pöytäkirjassa tarkoitetaan:
rasistisella ja muukalaisvihamielisellä aineistolla kirjoitettua aineistoa, kuvaa tai muuta sellaisten ideoiden tai teorioiden esittämistä, jotka puolustavat tai kannattavat vihaa, syrjintää tai väkivaltaa taikka sellaiseen yllyttävät sellaista yksilöä tai yksilöistä koostuvaa ryhmää vastaan, joka perustuu rotuun, ihonväriin, syntyperään tai kansalliseen tai etniseen alkuperään taikka uskontoon, jos sitä käytetään tekosyynä jonkin tällaisen piirteen sijasta.
2. Tässä pöytäkirjassa käytettyjä määritelmiä ja ilmaisuja tulkitaan samalla tavalla kuin yleissopimuksessa.

2 luku.

Kansalliset toimenpiteet

3 artikla

Rasistisen ja muukalaisvihamielisen aineiston levittäminen tietojärjestelmien avulla

1. Kukin sopijapuoli ryhtyy tarvittaviin lainsäädännöllisiin tai muihin toimenpiteisiin säätääkseen lainsäädäntönsä mukaisesti rangaistavaksi tietojärjestelmän välityksellä tapahtuvan rasistisen ja muukalaisvihamielisen

Chapter I

Common provisions

Article 1

Purpose

The purpose of this Protocol is to supplement, as between the Parties to the Protocol, the provisions of the Convention on Cybercrime, opened for signature in Budapest on 23 November 2001 (hereinafter referred to as “the Convention”), as regards the criminalisation of acts of a racist and xenophobic nature committed through computer systems.

Article 2

Definition

1. For the purposes of this Protocol:
“racist and xenophobic material” means any written material, any image or any other representation of ideas or theories, which advocates, promotes or incites hatred, discrimination or violence, against any individual or group of individuals, based on race, colour, descent or national or ethnic origin, as well as religion if used as a pretext for any of these factors.

2. The terms and expressions used in this Protocol shall be interpreted in the same manner as they are interpreted under the Convention.

Chapter II

Measures to be taken at national level

Article 3

Dissemination of racist and xenophobic material through computer systems

1. Each Party shall adopt such legislative and other measures as may be necessary to establish as criminal offences under its domestic law, when committed intentionally and without right, the following conduct:

aineiston tahallisen ja oikeudettoman levittämisen tai muun toimittamisen yleisön saataville.

2. Sopijapuoli voi varata oikeuden olla saattamatta rikosvastuun alaiseksi tämän artiklan 1 kappaleessa määritelty teko, jos 2 artiklan 1 kappaleessa määritelty aineisto puolustaa tai kannattaa syrjintää tai yllyttää syrjintään, johon ei liity vihaa tai väkivaltaa, edellyttäen, että muita tehokkaita keinoja on käytettävissä.

3. Riippumatta tämän artiklan 2 kappaleesta, sopijapuoli voi varata oikeuden olla soveltamatta 1 kappaletta niihin syrjintätapauksiin, joihin sillä ei ole 2 kappaleessa tarkoitettuja keinoja kotimaisessa lainsäädännössä olevien vakiintuneiden ilmaisunvapautta koskevien periaatteiden takia.

distributing, or otherwise making available, racist and xenophobic material to the public through a computer system.

2. A Party may reserve the right not to attach criminal liability to conduct as defined by paragraph 1 of this article, where the material, as defined in Article 2, paragraph 1, advocates, promotes or incites discrimination that is not associated with hatred or violence, provided that other effective remedies are available.

3. Notwithstanding paragraph 2 of this article, a Party may reserve the right not to apply paragraph 1 to those cases of discrimination for which, due to established principles in its national legal system concerning freedom of expression, it cannot provide for effective remedies as referred to in the said paragraph 2.

4 artikla

Rasismiin ja muukalaisvihaan perustuva uhkaus

Kukin sopijapuoli ryhtyy tarvittaviin lainsäädännöllisiin tai muihin toimenpiteisiin säätääkseen lainsäädäntönsä mukaisesti rangaistavaksi tahallisen ja oikeudettoman

uhkaamisen tehdä tietojärjestelmien välityksellä kansallisessa lainsäädännössä määritelty vakava rikos (i) henkilöitä vastaan sen vuoksi, että he kuuluvat johonkin rodun, ihonvärin, syntyperän tai kansallisen tai etnisen alkuperän perusteella erotettavaan ryhmään taikka uskonnon perusteella erotettavaan ryhmään, jos sitä käytetään tekosyynä jonkin tällaisen piirteen sijasta tai (ii) sellaista ihmisryhmää vastaan, joka voidaan määritellä jonkin tällaisen piirteen perusteella.

Article 4

Racist and xenophobic motivated threat

Each Party shall adopt such legislative and other measures as may be necessary to establish as criminal offences under its domestic law, when committed intentionally and without right, the following conduct:

threatening, through a computer system, with the commission of a serious criminal offence as defined under its domestic law, (i) persons for the reason that they belong to a group, distinguished by race, colour, descent or national or ethnic origin, as well as religion, if used as a pretext for any of these factors, or (ii) a group of persons which is distinguished by any of these characteristics.

5 artikla

Rasismiin ja muukalaisvihaan perustuva loukkaaminen

1. Kukin sopijapuoli ryhtyy tarvittaviin lainsäädännöllisiin tai muihin toimenpiteisiin säätääkseen lainsäädäntönsä mukaisesti rangaistavaksi tietojärjestelmän välityksellä julkisesti tapahtuvan tahallisen ja oikeudettoman

Article 5

Racist and xenophobic motivated insult

1. Each Party shall adopt such legislative and other measures as may be necessary to establish as criminal offences under its domestic law, when committed intentionally and without right, the following conduct:

(i) henkilöiden loukkaamisen sen vuoksi, että he kuuluvat johonkin rodun, ihonvärin, syntyperän tai kansallisen tai etnisen alkuperän perusteella erotettavaan ryhmään taikka uskonnon perusteella erotettavaan ryhmään, jos sitä käytetään tekosyynä jonkin tällaisen piirteen sijasta taikka (ii) sellaisen ihmisryhmän loukkaamisen, joka voidaan määritellä jonkin tällaisen piirteen perusteella.

2. Sopijapuoli voi joko:

a) edellyttää, että tämän artiklan 1 kappaleessa tarkoitetulla rikoksella on sellainen vaikutus, että 1 kappaleessa mainittu henkilö tai ihmisryhmä joutuu alttiiksi vihalle, halveksunnalle tai pilkalle; tai

b) varata oikeuden olla soveltamatta tämän artiklan 1 kappaletta joko kokonaan tai osittain.

insulting publicly, through a computer system, (i) persons for the reason that they belong to a group distinguished by race, colour, descent or national or ethnic origin, as well as religion, if used as a pretext for any of these factors; or (ii) a group of persons which is distinguished by any of these characteristics.

2. A Party may either:

a) require that the offence referred to in paragraph 1 of this article has the effect that the person or group of persons referred to in paragraph 1 is exposed to hatred, contempt or ridicule; or

b) reserve the right not to apply, in whole or in part, paragraph 1 of this article.

6 artikla

Joukkotuhonnan tai ihmisyyttä vastaan tehtyjen rikosten kieltäminen, vakava vähätteleminen, hyväksyminen tai puolustelu

1. Kukin sopijapuoli ryhtyy tarvittaviin lainsäädännöllisiin tai muihin toimenpiteisiin säätääkseen lainsäädäntönsä mukaisesti rangaistavaksi tietojärjestelmän välityksellä tapahtuvan tahallisen ja oikeudettoman sellaisen aineiston levittämisen tai muun toimittamisen yleisön saataville, joka kieltää, vakavasti vähättelee, hyväksyy tai puolustaa tekoja, jotka täyttävät joukkotuhonnan tai ihmisyyttä vastaan tehdyn rikoksen tunnusmerkistön sellaisina kuin ne on määritelty kansainvälisessä oikeudessa ja todettu 8. elokuuta 1945 tehdyn Lontoon sopimuksella perustetun kansainvälisen sotarikostuomioistuimen tai minkä tahansa muun asianmukaisella kansainvälisellä sopimuksella perustetun sellaisen kansainvälisen tuomioistuimen lopullisella ja sitovalla päätöksellä, jonka tuomiovallan kyseinen sopijapuoli tunnustaa.

2. Sopijapuoli voi joko

a) edellyttää, että tämän artiklan 1 kappaleessa tarkoitettu kieltäminen tai vakava vähätteleminen on tehty tarkoituksena yllyttää vihaan, syrjintään tai väkivaltaan ketä tahansa yksilöä tai yksilöistä koostuvaa ryhmää vastaan rodun, ihonvärin, syntyperän tai kansallisen tai etnisen alkuperän perusteella taikka

Article 6

Denial, gross minimisation, approval or justification of genocide or crimes against humanity

1. Each Party shall adopt such legislative measures as may be necessary to establish the following conduct as criminal offences under its domestic law, when committed intentionally and without right:

distributing or otherwise making available, through a computer system to the public, material which denies, grossly minimises, approves or justifies acts constituting genocide or crimes against humanity, as defined by international law and recognised as such by final and binding decisions of the International Military Tribunal, established by the London Agreement of 8 August 1945, or of any other international court established by relevant international instruments and whose jurisdiction is recognised by that Party.

2. A Party may either

a) require that the denial or the gross minimisation referred to in paragraph 1 of this article is committed with the intent to incite hatred, discrimination or violence against any individual or group of individuals, based on race, colour, descent or national or ethnic origin, as well as religion if used as a pretext

uskonnon perusteella, jos sitä käytetään tekosyynä jonkin tällaisen piirteen sijasta taikka muutoin

b) varata oikeuden olla soveltamatta tämän artiklan 1 kappaletta joko kokonaan tai osittain.

for any of these factors, or otherwise

b) reserve the right not to apply, in whole or in part, paragraph 1 of this article.

7 artikla

Avunanto

Kukin sopijapuoli ryhtyy tarvittaviin lainsäädännöllisiin tai muihin toimenpiteisiin säätääkseen lainsäädäntönsä mukaisesti rangaistavaksi tahallisen ja oikeudettoman avunannon tämän pöytäkirjan mukaiseen rikokseen silloin, kun teon tarkoituksena on aikaansaada rikoksen täyttyminen.

Article 7

Aiding and abetting

Each Party shall adopt such legislative and other measures as may be necessary to establish as criminal offences under its domestic law, when committed intentionally and without right, aiding or abetting the commission of any of the offences established in accordance with this Protocol, with intent that such offence be committed.

3 luku.

Yleissopimuksen ja tämän pöytäkirjan välinen suhde

Chapter III

Relations between the Convention and this Protocol

8 artikla

Yleissopimuksen ja tämän pöytäkirjan välinen suhde

1. Yleissopimuksen 1, 12, 13, 22, 41, 44, 45 ja 46 artikloita sovelletaan soveltuvin osin tähän pöytäkirjaan.

2. Sopijapuolet laajentavat yleissopimuksen 14—21 ja 23—35 artikloissa määriteltyjen keinojen soveltamisalaa koskemaan tämän pöytäkirjan 2—7 artikloja.

Article 8

Relations between the Convention and this Protocol

1. Articles 1, 12, 13, 22, 41, 44, 45 and 46 of the Convention shall apply, mutatis mutandis, to this Protocol.

2. The Parties shall extend the scope of application of the measures defined in Articles 14 to 21 and Articles 23 to 35 of the Convention, to Articles 2 to 7 of this Protocol.

4 luku.

Loppumääräykset

Chapter IV

Final provisions

9 artikla

Sitovan suostumuksen ilmoittaminen

1. Tämä pöytäkirja avataan niiden valtioiden allekirjoitettavaksi, jotka ovat allekirjoittaneet yleissopimuksen. Ne voivat ilmoittaa sitoutuvansa noudattamaan sopimusta joko

a) allekirjoittamalla ilman ratifiointia tai hyväksymistä koskevaa varaumaa tai

Article 9

Expression of consent to be bound

1. This Protocol shall be open for signature by the States which have signed the Convention, which may express their consent to be bound by either:

a) signature without reservation as to ratification, acceptance or approval; or

b) allekirjoittamalla ratifiointia tai hyväksymistä koskevalla varaumalla, jota seuraa ratifiointi tai hyväksyminen.

2. Valtio ei voi allekirjoittaa tätä pöytäkirjaa ilman ratifiointia tai hyväksymistä koskevaa varaumaa tai tallettaa ratifiointia tai hyväksymistä koskevaa asiakirjaa, ellei se ole jo tallettanut tai samanaikaisesti talleta yleissopimuksen ratifiointia tai hyväksymistä koskevaa asiakirjaa.

3. Ratifiointia tai hyväksymistä koskevat asiakirjat talletetaan Euroopan neuvoston pääsihteerin huostaan.

10 artikla

Voimaantulo

1. Tämä pöytäkirja tulee voimaan sen kuukauden ensimmäisenä päivänä, joka on kolmen kuukauden kuluttua siitä päivästä, kun viisi valtiota on ilmoittanut sitovasti noudattavansa sitä pöytäkirjan 9 artiklan mukaisesti.

2. Niiden valtioiden osalta, jotka myöhemmin ilmoittavat sitoutuvansa noudattamaan sitä, pöytäkirja tulee voimaan sen kuukauden ensimmäisenä päivänä, joka on kolmen kuukauden kuluttua siitä päivästä, kun allekirjoitus ilman ratifiointia tai hyväksymistä koskevaa varaumaa on tehty tai kun ratifiointia tai hyväksymistä koskeva asiakirja on talletettu.

11 artikla

Pöytäkirjaan liittyminen

1. Sen jälkeen kun tämä pöytäkirja on tullut voimaan, mikä tahansa valtio, joka on liittynyt yleissopimukseen, voi liittyä myös pöytäkirjaan.

2. Liittyminen tapahtuu tallettamalla Euroopan neuvoston pääsihteerin huostaan liittymisasiakirja, joka tulee voimaan seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä, kun on kulunut kolme kuukautta siitä päivästä, kun asiakirja on talletettu.

b) signature subject to ratification, acceptance or approval, followed by ratification, acceptance or approval.

2. A State may not sign this Protocol without reservation as to ratification, acceptance or approval, or deposit an instrument of ratification, acceptance or approval, unless it has already deposited or simultaneously deposits an instrument of ratification, acceptance or approval of the Convention.

3. The instruments of ratification, acceptance or approval shall be deposited with the Secretary General of the Council of Europe.

Article 10

Entry into force

1. This Protocol shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date on which five States have expressed their consent to be bound by the Protocol, in accordance with the provisions of Article 9.

2. In respect of any State which subsequently expresses its consent to be bound by it, the Protocol shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of its signature without reservation as to ratification, acceptance or approval or deposit of its instrument of ratification, acceptance or approval.

Article 11

Accession

1. After the entry into force of this Protocol, any State which has acceded to the Convention may also accede to the Protocol.

2. Accession shall be effected by the deposit with the Secretary General of the Council of Europe of an instrument of accession which shall take effect on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of its deposit.

12 artikla

Varaumat ja selitykset

1. Sopijapuolten yleissopimuksen kohtaan tekemiä varaumia ja selityksiä sovelletaan myös tähän pöytäkirjaan, ellei sopijapuoli toisin ilmoita allekirjoittaessaan tai tallettaessaan ratifiointia, hyväksymistä tai liittymistä koskevat asiakirjat.

2. Euroopan neuvoston pääsihteerille tehdyllä kirjallisella ilmoituksella sopijapuoli voi allekirjoittaessaan tai tallettaessaan ratifiointia, hyväksymistä tai liittymistä koskevaa asiakirjaa selittää, että se käyttää mahdollisuutta tehdä varaumaa tämän pöytäkirjan 3, 5 ja 6 artikloiden mukaisesti. Samaan aikaan sopijapuoli voi tämän pöytäkirjan osalta tehdä yleissopimuksen 22 artiklan 2 kappaleessa ja 41 artiklassa tarkoitetun varauman huolimatta sopijapuolen yleissopimuksen implementoinnista. Muita varaumia ei voi tehdä.

3. Euroopan neuvoston pääsihteerille osoitetulla kirjallisella ilmoituksella mikä tahansa valtio voi allekirjoittaessaan tai tallettaessaan ratifiointia, hyväksymistä tai liittymistä koskevia asiakirjoja ilmoittaa, että se käyttää mahdollisuutta käyttää tämän pöytäkirjan 5 artiklan 2 kappaleessa ja 6 artiklan 2(a) kappaleessa tarkoitettuja lisätunnusmerkistötekijöitä.

13 artikla

Varaumien asema ja peruuttaminen

1. Sopijapuolen, joka on tehnyt 12 artiklan mukaisen varauman, tulee peruuttaa sellainen varauma kokonaan tai osittain niin pian kuin olosuhteet sen sallivat. Peruuttaminen tulee voimaan, kun Euroopan neuvoston pääsihteerille osoitettu ilmoitus otetaan vastaan. Jos ilmoituksessa todetaan, että varauman peruuttaminen tulee voimaan siinä ilmoitettuna päivänä ja se päivä on myöhemmin kuin pääsihteerin saaman ilmoituksen päivä, peruuttaminen tulee voimaan ilmoitettuna päivänä.

Article 12

Reservations and declarations

1. Reservations and declarations made by a Party to a provision of the Convention shall be applicable also to this Protocol, unless that Party declares otherwise at the time of signature or when depositing its instrument of ratification, acceptance, approval or accession.

2. By a written notification addressed to the Secretary General of the Council of Europe, any Party may, at the time of signature or when depositing its instrument of ratification, acceptance, approval or accession, declare that it avails itself of the reservation(s) provided for in Articles 3, 5 and 6 of this Protocol. At the same time, a Party may avail itself, with respect to the provisions of this Protocol, of the reservation(s) provided for in Article 22, paragraph 2, and Article 41, paragraph 1, of the Convention, irrespective of the implementation made by that Party under the Convention. No other reservations may be made.

3. By a written notification addressed to the Secretary General of the Council of Europe, any State may, at the time of signature or when depositing its instrument of ratification, acceptance, approval or accession, declare that it avails itself of the possibility of requiring additional elements as provided for in Article 5, paragraph 2.a, and Article 6, paragraph 2.a, of this Protocol.

Article 13

Status and withdrawal of reservations

1. A Party that has made a reservation in accordance with Article 12 above shall withdraw such reservation, in whole or in part, as soon as circumstances so permit. Such withdrawal shall take effect on the date of receipt of a notification addressed to the Secretary General of the Council of Europe. If the notification states that the withdrawal of a reservation is to take effect on a date specified therein, and such date is later than the date on which the notification is received by the Secretary General, the withdrawal shall take effect on such a later date.

2. Euroopan neuvoston pääsihteeri voi ajoittain tiedustella sopijapuolilta, jotka ovat tehneet yhden tai useamman varauman 12 artiklan mukaisesti, sellaisten varaumien peruuttamismahdollisuuksista.

2. The Secretary General of the Council of Europe may periodically enquire with Parties that have made one or more reservations in accordance with Article 12 as to the prospects for withdrawing such reservation(s).

14 artikla

Alueellinen soveltaminen

1. Jokainen sopijapuoli voi allekirjoittaessaan tai tallettaessaan ratifiointia, hyväksymistä tai liittymistä koskevia asiakirjoja määritellä alueen tai alueet, joihin tätä pöytäkirjaa sovelletaan.

2. Jokainen sopijapuoli voi myöhemmin Euroopan neuvoston pääsihteerille osoitetulla ilmoituksella laajentaa tämän pöytäkirjan soveltamista muulle ilmoituksessa mainitulle alueelle. Sellaisella alueella pöytäkirja tulee voimaan seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä, kun on kulunut kolme kuukautta siitä, kun pääsihteeri on vastaanottanut ilmoituksen.

3. Jokainen ilmoitus, joka on tehty kahden edellisen kappaleen mukaan, voidaan peruuttaa sellaisessa ilmoituksessa mainitun alueen osalta Euroopan neuvoston pääsihteerille osoitetulla ilmoituksella.

Article 14

Territorial application

1. Any Party may at the time of signature or when depositing its instrument of ratification, acceptance, approval or accession, specify the territory or territories to which this Protocol shall apply.

2. Any Party may, at any later date, by a declaration addressed to the Secretary General of the Council of Europe, extend the application of this Protocol to any other territory specified in the declaration. In respect of such territory, the Protocol shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of receipt of the declaration by the Secretary General.

3. Any declaration made under the two preceding paragraphs may, in respect of any territory specified in such declaration, be withdrawn by a notification addressed to the Secretary General of the Council of Europe. The withdrawal shall become effective on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of receipt of such notification by the Secretary General.

15 artikla

Irtisanominen

1. Sopijapuoli voi milloin tahansa irtisanoa tämä pöytäkirjan Euroopan neuvoston pääsihteerille osoitetulla ilmoituksella.

2. Sellainen irtisanoutuminen tulee voimaan sen kuukauden ensimmäisenä päivänä, joka on kolmen kuukauden kuluttua siitä päivästä, jona pääsihteeri vastaanotti ilmoituksen.

Article 15

Denunciation

1. Any Party may, at any time, denounce this Protocol by means of a notification addressed to the Secretary General of the Council of Europe.

2. Such denunciation shall become effective on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of receipt of the notification by the Secretary General.

16 artikla

Ilmoittaminen

Euroopan neuvoston pääsihteerin tulee ilmoittaa Euroopan neuvoston jäsenmaille, niille ei-jäsenmaille, jotka ovat osallistuneet tämän pöytäkirjan valmisteluun sekä jokaiselle valtiolle, joka on liittynyt tai jota on pyydetty liittymään tähän sopimukseen:

a) jokainen allekirjoitus;
b) jokainen ratifiointia, hyväksymistä tai liittymistä koskeva asiakirja;
c) jokainen voimaantulopäivä tämä pöytäkirjan 8, 10 ja 11 artiklojen mukaisesti;

d) jokainen tähän pöytäkirjaan liittyvä muu toimenpide, ilmoitus tai yhteydenpito.

Todistuksena tästä asianmukaisesti valtuutetut allekirjoittaneet ovat allekirjoittaneet tämän pöytäkirjan.

Tehty Strasbourgissa tammikuun 23. päivänä 2003 englannin ja ranskankielillä, joista molemmat ovat alkuperäisiä, yhtenä kappaleena, joka arkistoidaan Euroopan neuvoston arkistoon. Euroopan neuvoston pääsihteeri toimittaa todistetut kopiot Euroopan neuvoston jokaiselle jäsenvaltiolle, ei-jäsenvaltioille, jotka ovat osallistuneet tämän sopimuksen valmisteluun sekä jokaiselle valtiolle, jolle on tarjottu mahdollisuus liittyä siihen.

Article 16

Notification

The Secretary General of the Council of Europe shall notify the member States of the Council of Europe, the non-member States which have participated in the elaboration of this Protocol as well as any State which has acceded to, or has been invited to accede to, this Protocol of:
a) any signature;
b) the deposit of any instrument of ratification, acceptance, approval or accession;
c) any date of entry into force of this Protocol in accordance with its Articles 9, 10 and 11;
d) any other act, notification or communication relating to this Protocol.

In witness whereof the undersigned, being duly authorised thereto, have signed this Protocol.

Done at Strasbourg, this 28 January 2003, in English and in French, both texts being equally authentic, in a single copy which shall be deposited in the archives of the Council of Europe. The Secretary General of the Council of Europe shall transmit certified copies to each member State of the Council of Europe, to the non-member States which have participated in the elaboration of this Protocol, and to any State invited to accede to it.

Liite
Sopimustekstit

NEUVOSTON PUITEPÄÄTÖS 2008/913/YOS, TEHTY 28 PÄIVÄNÄ MARRASKUUTA 2008 , RASISMIN JA MUUKALAISVIHAN TIETTYJEN MUOTOJEN JA ILMAISUJEN TORJUMISESTA RIKOSOIKEUDELLISIN KEINOIN

Virallinen lehti nro L 328 , 06/12/2008 s. 0055—0058

EUROOPAN UNIONIN NEUVOSTO, joka

ottaa huomioon Euroopan unionista tehdyn sopimuksen ja erityisesti sen 29 ja 31 artiklan sekä 34 artiklan 2 kohdan b alakohdan,

ottaa huomioon komission ehdotuksen,

ottaa huomioon Euroopan parlamentin lausunnon [1],

sekä katsoo seuraavaa:

(1) Rasismilla ja muukalaisvihalla rikotaan suoraan vapauden ja kansanvallan sekä ihmisoikeuksien ja perusvapauksien kunnioittamisen ja oikeusvaltion periaatteita, joille Euroopan unioni perustuu ja jotka ovat yhteisiä kaikille jäsenvaltioille.

(2) Neuvoston ja komission toimintasuunnitelmassa, joka koskee parhaita tapoja panna täytäntöön Amsterdamin sopimuksen määräykset vapauteen, turvallisuuteen ja oikeuteen perustuvan alueen toteuttamisesta [2], Tampereella 15 ja 16 päivänä lokakuuta 1999 kokoontuneen Eurooppa-neuvoston päätelmissä, Euroopan unionin kannasta maailmanlaajuisessa rasismin vastaisessa konferenssissa ja unionin nykytilanteesta 20 päivänä syyskuuta 2000 annetussa Euroopan parlamentin päätöslauselmassa [3] sekä komission neuvostolle ja Euroopan parlamentille antamassa tiedonannossa vapauteen, turvallisuuteen ja oikeuteen perustuvan alueen toteutumisen seuraamiseksi Euroopan unionissa laadittavasta tulostaulusta (vuoden 2000 jälkipuoliskoa koskeva puolivuotispäivitys) edellytetään toimenpiteitä tällä alalla. Neuvosto palautti 4 ja 5 päivänä marraskuuta 2004 hyväksymässään Haagin ohjelmassa mieleen Eurooppa-neuvoston

RÅDETS RAMBESLUT 2008/913/RIF AV DEN 28 NOVEMBER 2008 OM BEKÄMPANDE AV VISSA FORMER AV OCH UTTRYCK FÖR RASISM OCH FRÄMLINGSFIENTLIGHET ENLIGT STRAFFLAGSTIFTNINGEN

Europeiska unionens officiella tidning nr L 328 , 06/12/2008 s. 0055—0058

EUROPEISKA UNIONENS RÅD HAR ANTAGIT DETTA RAMBESLUT

med beaktande av fördraget om Europeiska unionen, särskilt artiklarna 29, 31 och 34.2 b,

med beaktande av kommissionens förslag,

med beaktande av Europaparlamentets yttrande [1], och

av följande skäl:

(1) Rasism och främlingsfientlighet är direkta brott mot principerna om frihet, demokrati, respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna samt mot rättsstatsprincipen, principer som Europeiska unionen bygger på och som är gemensamma för medlemsstaterna.

(2) I rådets och kommissionens handlingsplan för att på bästa sätt kunna genomföra bestämmelserna i Amsterdamfördraget om upprättande av ett område med frihet, säkerhet och rättvisa [2], slutsatserna från Europeiska rådets möte i Tammerfors den 15 och 16 oktober 1999, Europaparlamentets resolution av den 20 september 2000 om Europeiska unionens ståndpunkt vid världskonferensen om rasism och om den aktuella situationen i unionen [3] och kommissionens meddelande till rådet och Europaparlamentet med halvårsuppdatering av resultattavlan för framstegen i skapandet av ett område med frihet, säkerhet och rättvisa i Europeiska unionen (andra halvåret 2000) krävs åtgärder på detta område. I Haagprogrammet från den 4 och 5 november 2004 erinrar rådet om sitt beslutsamma engagemang för att bekämpa alla former av rasism, antisemitism och främlingsfientlighet, enligt vad som förklarades

joulukuussa 2003 antaman vakaan sitoumuksen torjua rasismia, antisemitismiä ja muukalaisvihaa.

(3) Rasismin ja muukalaisvihan vastaisesta toiminnasta 15 päivänä heinäkuuta 1996 hyväksyttyä neuvoston yhteistä toimintaa 96/443/YOS [4] olisi täydennettävä lainsäädäntötoimilla, joilla vastataan tarpeeseen lähentää jäsenvaltioiden lakeja ja asetuksia sekä poistaa pääasiassa jäsenvaltioiden oikeudellisten lähestymistapojen eroavuuksiin perustuvia esteitä tehokkaalle oikeudelliselle yhteistyölle.

(4) Yhteiseen toimintaan 96/443/YOS ja muilla kansainvälisillä foorumeilla, esimerkiksi Euroopan neuvostossa, suoritettuun työhön kohdistuneen arvioinnin mukaan oikeudellisessa yhteistyössä on edelleen joitakin ongelmia, minkä vuoksi jäsenvaltioiden rikoslainsäädäntöjä on lähennettävä edelleen, jotta varmistetaan kattavan ja selkeän lainsäädännön tehokas täytäntöönpano rasismin ja muukalaisvihan torjumiseksi.

(5) Rasismi ja muukalaisviha ovat uhka henkilöryhmille, joihin tällainen käytös kohdistuu. Tämän ilmiön osalta on määritettävä yhteinen rikoslainsäädännöllinen lähestymistapa Euroopan unionissa sen varmistamiseksi, että tietyntyyppinen käyttäytyminen säädetään rangaistavaksi kaikissa jäsenvaltioissa ja että näihin rikoksiin syyllistyneille tai niistä vastuussa oleville luonnollisille henkilöille ja oikeushenkilöille määrätään tehokkaita, oikeasuhteisia ja varoittavia seuraamuksia.

(6) Jäsenvaltiot toteavat, että rasismin ja muukalaisvihan torjuminen edellyttää kattavan kehyksen puitteissa toteutettavia erilaisia toimenpiteitä, eikä sitä voi rajata rikosasioihin. Tämä puitepäätös rajoittuu rasismin ja muukalaisvihan erityisen vakavien muotojen torjumiseen rikosoikeudellisin keinoin. Koska jäsenvaltioiden kulttuuriset ja oikeudelliset perinteet eroavat jossain määrin erityisesti tällä alalla, rikoslainsäädännön täydellinen yhdenmukaistaminen ei ole tällä hetkellä mahdollista.

(7) Tässä puitepäätöksessä olisi "syntyperällä" ymmärrettävä viittausta pääosin henkilöihin tai henkilöryhmiin, jotka polveutuvat henkilöistä, jotka voitaisiin tunnistaa tietyistä

av Europeiska rådet redan i december 2003.

(3) Rådets gemensamma åtgärd 96/443/RIF av den 15 juli 1996 om åtgärder mot rasism och främlingsfientlighet [4] bör följas av ytterligare lagstiftning för att behovet av ytterligare tillnärmning av medlemsstaternas lagar och andra författningar ska kunna åtgärdas och de hinder för effektivt rättsligt samarbete som främst beror på skillnaderna i medlemsstaternas rättsordningar övervinnas.

(4) Av utvärderingen av gemensam åtgärd 96/443/RIF och det arbete som utförts i andra internationella forum, till exempel Europarådet, framgår det att vissa problem med det rättsliga samarbetet kvarstår och att det därför finns ett behov av ytterligare tillnärmning av medlemsstaternas straffrättsliga lagstiftning så att tillämpningen av en omfattande och tydlig lagstiftning för att effektivt bekämpa rasism och främlingsfientlighet kan säkerställas.

(5) Rasism och främlingsfientlighet är ett hot mot grupper av personer som är utsatta för sådana gärningar. Det är nödvändigt att utforma en gemensam straffrättslig strategi i Europeiska unionen i fråga om rasism och främlingsfientlighet, så att samma gärningar kriminaliseras i alla medlemsstater och effektiva, proportionella och avskräckande sanktioner införs för fysiska och juridiska personer som har begått eller är ansvariga för sådana brott.

(6) Medlemsstaterna inser att kampen mot rasism och främlingsfientlighet kräver olika typer av åtgärder inom en övergripande ram och inte kan begränsas till enbart straffrättsliga ärenden. Detta rambeslut är dock begränsat till att genom straffrättsliga åtgärder bekämpa särskilt allvarliga former av rasism och främlingsfientlighet. Eftersom medlemsstaternas kulturella och rättsliga traditioner i viss mån skiljer sig från varandra, särskilt på detta område, är en fullständig harmonisering av strafflagstiftningen för närvarande inte möjlig.

(7) I detta rambeslut bör "härstamning" hänföra sig huvudsakligen till personer eller grupper av personer som härstammar från personer som kan identifieras genom vissa

piirteistä (kuten rotu tai ihonväri), vaikka kaikkia näitä piirteitä ei välttämättä enää ole olemassa. Tällaiset henkilöt tai henkilöryhmät voivat siitä huolimatta joutua vihan tai väkivallan kohteeksi syntyperänsä vuoksi.

(8) "Uskonnolla" olisi ymmärrettävä viittausta yleisesti henkilöihin, jotka määritellään heidän uskonnollisen vakaumuksensa tai maailmankatsomuksensa perusteella.

(9) "Vihalla" olisi ymmärrettävä viittausta rotuun, ihonväriin, uskontoon, syntyperään taikka kansalliseen tai etniseen alkuperään perustuvaan vihaan.

(10) Tämä puitepäätös ei estä jäsenvaltiota antamasta kansallisessa lainsäädännössään säännöksiä, jotka laajentavat 1 artiklan 1 kohdan c ja d kohdan koskemaan rikoksia, jotka kohdistuvat jonkin muun perusteen kuin rodun, ihonvärin, uskonnon, syntyperän taikka kansallisen tai etnisen alkuperän mukaan määriteltyyn ihmisryhmään; tällaisia perusteita voivat olla esimerkiksi yhteiskunnallinen asema tai poliittiset vakaumukset.

(11) Olisi varmistettava, että rikoksia, joihin liittyy rasismia ja muukalaisvihaa, koskeva tutkinta ja syytetoimet eivät edellytä tekojen uhrien tekemää rikosilmoitusta tai heidän vireille panemaansa syytettä, sillä he ovat usein erityisen haavoittuvaisia ja haluttomia oikeustoimiin.

(12) Rikoslainsäädännön lähentämisen pitäisi johtaa rasismia ja muukalaisvihaa käsittävien rikosten torjumiseen tehokkaammin edistämällä täysimittaista ja tehokasta oikeudellista yhteistyötä jäsenvaltioiden välillä. Neuvoston olisi otettava huomioon alalla mahdollisesti esiintyvät vaikeudet tarkastellessaan tätä puitepäätöstä sen arvioimiseksi, ovatko lisätoimenpiteet tarpeen tällä alalla.

(13) Jäsenvaltiot eivät voi riittävällä tavalla toteuttaa tämän puitepäätöksen tavoitetta, joka on tehokkaiden, oikeasuhteisten ja varoittavien rikosoikeudellisten vähimmäisseuraamusten määrääminen rasismia ja muukalaisvihaa käsittävistä rikoksista kaikissa jäsenvaltioissa, koska tätä koskevien sääntöjen on oltava yhteiset ja yhteensopivat, joten tämä tavoite voidaan saavuttaa paremmin Euroopan unionin tasolla, joten unioni voi toteuttaa toimenpiteitä Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 2 artiklassa tarkoitetun ja Euroopan yhteisön perustamissopimuksen

särdrag (som ras eller hudfärg) utan att samtliga av dessa särdrag nödvändigtvis finns kvar. Trots detta kan sådana personer eller grupper av personer, på grund av sin härstamning, bli föremål för hat eller våld.

(8) "Religion" bör hänföra sig huvudsakligen till personer som definieras genom hänvisning till trosåskådning eller övertygelse.

(9) "Hat" bör hänföra sig till hat baserat på ras, hudfärg, religion, härstamning eller nationellt eller etniskt ursprung.

(10) Detta rambeslut hindrar inte en medlemsstat från att anta bestämmelser i nationell lagstiftning som utvidgar artikel 1.1 c och 1.1 d till brott riktade mot en grupp av personer, utpekad med åberopande av andra kriterier än ras, hudfärg, religion, härstamning eller nationellt eller etniskt ursprung, såsom social ställning eller politisk övertygelse.

(11) Man bör se till att utredningar av och åtal för rasistiska och främlingsfientliga brott inte är avhängiga av en anmälan eller anklagelse från de personer som utsatts för brottet, eftersom de ofta är särskilt sårbara och ovilliga att inleda rättsliga förfaranden.

(12) Tillnärmning av strafflagstiftningen bör leda till att rasistiska och främlingsfientliga brott kan bekämpas mer effektivt, genom att ett fullständigt och effektivt straffrättsligt samarbete mellan medlemsstaterna främjas. Rådet bör vid översynen av rambeslutet beakta de svårigheter som kan föreligga på detta område i syfte att överväga huruvida ytterligare åtgärder behövs på området.

(13) Eftersom målet för detta rambeslut, nämligen att se till att rasistiska och främlingsfientliga brott bestraffas med åtminstone en miniminivå av effektiva, proportionella och avskräckande sanktioner i alla medlemsstater, inte i tillräcklig utsträckning kan uppnås av medlemsstaterna, eftersom bestämmelserna måste vara gemensamma och förenliga med varandra, och eftersom detta mål bättre kan uppnås på unionsnivå, kan unionen vidta åtgärder i enlighet med subsidiaritetsprincipen i artikel 2 i fördraget om Europeiska unionen och i artikel 5 i fördraget om upp-

5 artiklassa vahvistetun toissijaisuusperiaatteen mukaisesti. Viimeksi mainitussa artiklassa vahvistetun suhteellisuusperiaatteen mukaisesti tässä puitepäätöksessä ei ylitetä sitä, mikä on tämän tavoitteen saavuttamiseksi tarpeen.

(14) Tässä puitepäätöksessä kunnioitetaan perusoikeuksia ja otetaan huomioon Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 6 artiklassa ja ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyn Euroopan ihmisoikeussopimuksen 10 ja 11 artiklassa tunnustetut sekä Euroopan unionin perusoikeuskirjan II ja VI luvussa huomioon otetut periaatteet.

(15) Yhdistymisvapauden ja sananvapauden, erityisesti lehdistönvapauden ja muiden tiedotusvälineiden sananvapauden kunnioittamiseen liittyvät näkökohdat ovat johtaneet useissa jäsenvaltioissa menettelyyn liittyviin takeisiin sekä vastuun määrittämistä tai rajaamista koskevien erityissääntöjen antamiseen kansallisessa lainsäädännössä.

(16) Yhteinen toiminta 96/443/YOS olisi kumottava, koska se on vanhentunut Amsterdamin sopimuksen, rodusta tai etnisestä alkuperästä riippumattoman yhdenvertaisen kohtelun periaatteen täytäntöönpanosta 29 päivänä kesäkuuta 2000 annetun neuvoston direktiivin 2000/43/EY [5] ja tämän puitepäätöksen voimaantulon myötä,

ON TEHNYT TÄMÄN PUITEPÄÄTÖKSEN:

1 artikla

Rasismia ja muukalaisvihaa koskevat rikokset

1. Kunkin jäsenvaltion on toteutettava tarvittavat toimenpiteet varmistaakseen, että seuraavat tahalliset teot säädetään rangaistaviksi:

a) julkinen yllyttäminen väkivaltaan tai vihaan, joka kohdistuu rodun, ihonvärin, uskonnon, syntyperän taikka kansallisen tai etnisen alkuperän mukaan määräytyvään ihmisryhmään tai tällaisen ryhmän jäseneen;

b) edellä a alakohdassa tarkoitetun teon suorittaminen levittämällä tai jakamalla julkisesti kirjoituksia, kuvia tai muuta aineistoa;

c) sellainen kansainvälisen rikostuomioistuimen perussäännön 6 artiklassa määritellyn kansanmurhan, rikoksen ihmisyyttä vastaan ja sotarikoksen tekeminen, jota koskevat rangaistukset on määrätty Kansainvälisen rikostuomioistuimen perussäännön 6, 7 ja 8 artiklassa, kun kyseisiin rikoksiin syyllistyminen koskee ryhmää tai tällaisen ryhmän jäsentä, joka määritellään viittaamalla rotuun, ihonväriin, uskontoon, syntyperään tai kansalliseen tai etniseen alkuperään.

(14) Detta rambeslut står i överensstämmelse med de grundläggande rättigheter och principer som erkänns i artikel 6 i fördraget om Europeiska unionen och i Europakonventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, särskilt artiklarna 10 och 11, och som ingår i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna, särskilt kapitlen II och VI.

(15) Avväganden som gäller föreningsfrihet och yttrandefrihet, särskilt tryckfrihet och yttrandefrihet i andra medier har i många medlemsstater lett till en särskild rättegångsordning och särskilda bestämmelser i nationell lagstiftning om fastställande eller begränsning av ansvar.

(16) Gemensam åtgärd 96/443/RIF bör upphävas, eftersom den har blivit föråldrad efter ikraftträdandet av Amsterdamfördraget, rådets direktiv 2000/43/EG av den 29 juni 2000 om genomförandet av principen om likabehandling av personer oavsett deras ras eller etniska ursprung [5] och detta rambeslut.

HÄRIGENOM FÖRESKRIVS FÖLJANDE.

Artikel 1

Rasistiska och främlingsfientliga brott

1. Varje medlemsstat ska vidta de åtgärder som är nödvändiga för att se till att följande avsiktliga gärningar blir straffbara:

a) Offentlig uppmaning till våld eller hat riktat mot en grupp av personer eller en medlem av en sådan grupp, utpekad med åberopande av ras, hudfärg, religion, härstamning eller nationellt eller etniskt ursprung.

b) En enligt led a begången handling bestående av offentlig spridning eller distribution av skrifter, bilder eller annat material.

c) Offentligt urskuldande, förnekande eller grovt förlöjligande av folkmord, brott mot mänskligheten och krigsförbrytelser, som definieras i artikel 6, 7 och 8 i Romstadgan för Internationella brottmålsdomstolen, när det är riktat mot en grupp av personer eller en medlem av en sådan grupp, utpekad med åberopande av ras, hudfärg, religion, härstamning eller nationellt eller etniskt ursprung.

tuimen perussäännön 6, 7 ja 8 artiklassa määriteltyjen joukkotuhonnan, ihmisyyttä vastaan kohdistuvien rikosten ja sotarikosten julkinen puolustelu, kieltäminen tai vakava vähätteleminen, joka kohdistuu rodun, ihonvärin, uskonnon, syntyperän taikka kansallisen tai etnisen alkuperän mukaan määriteltyyn ihmisryhmään tai tällaisen ryhmän jäseneen, jos teko on suoritettu tavalla, joka on omiaan yllyttämään väkivaltaan tai vihaan tällaista ryhmää tai tällaisen ryhmän jäsentä kohtaan;

d) sellainen 8 päivänä elokuuta 1945 tehdyn Lontoon sopimuksen liitteenä olevan kansainvälisen sotarikostuomioistuimen perussäännön 6 artiklassa määriteltyjen rikosten julkinen puolustelu, kieltäminen tai vakava vähätteleminen, joka kohdistuu rodun, ihonvärin, uskonnon, syntyperän taikka kansallisen tai etnisen alkuperän mukaan määriteltyyn ihmisryhmään tai tällaisen ryhmän jäseneen, jos teko suoritetaan tavalla, joka on omiaan yllyttämään väkivaltaan tai vihaan tällaista ryhmää tai tällaisen ryhmän jäsentä kohtaan.

2. Edellä olevan 1 kohdan soveltamiseksi jäsenvaltiot voivat säätää, että rangaistavaa on ainoastaan teko, joka joko suoritetaan tavalla, joka on omiaan häiritsemään yleistä järjestystä, tai on uhkaavaa, alentavaa tai loukkaavaa.

3. Edellä olevan 1 kohdan soveltamiseksi viittauksen uskontoon tarkoitetaan kattavan ainakin menettelyn, jota käytetään tekosyynä tällaisten tekojen kohdistamiseen rodun, ihonvärin, syntyperän taikka kansallisen tai etnisen alkuperän mukaan määriteltyyn ihmisryhmään tai tällaisen ryhmän jäseneen.

4. Tätä puitepäätöstä tehtäessä tai myöhemmin jäsenvaltio voi antaa lausuman siitä, että se säätää 1 kohdan c alakohdassa ja/tai d alakohdassa mainittujen rikosten kieltämisen ja vakavan vähättelemisen rangaistavaksi vain siinä tapauksessa, että näissä kohdissa tarkoitetut rikokset on todettu kyseisen jäsenvaltion kansallisen tuomioistuimen ja/tai kansainvälisen tuomioistuimen tai yksinomaan kansainvälisen tuomioistuimen lopullisella päätöksellä.

flagrant förringande av brott som folkmord, brott mot mänskligheten och krigsförbrytelser enligt definitionen i artiklarna 6, 7 och 8 i Internationella brottmålsdomstolens stadga, riktat mot en grupp av personer eller en medlem av en sådan grupp, utpekad med åberopande av ras, hudfärg, religion, härstamning eller nationellt eller etniskt ursprung, om gärningen begås på ett sådant sätt att den är ägnad att uppmana till våld eller hat gentemot en sådan grupp eller en medlem av en sådan grupp.

d) Offentligt urskuldande, förnekande eller flagrant förringande av de brott som definieras i artikel 6 i Internationella militärtribunalens stadga, som fogas till Londonöverenskommelsen av den 8 augusti 1945, riktat mot en grupp av personer eller en medlem av en sådan grupp, utpekad med åberopande av ras, hudfärg, religion, härstamning eller nationellt eller etniskt ursprung, om gärningen begås på ett sådant sätt att den är ägnad att uppmana till våld eller hat gentemot en sådan grupp eller en medlem av en sådan grupp.

2. För tillämpningen av punkt 1 får medlemsstaterna välja att straffa enbart gärningar som antingen begås på ett sådant sätt att de är ägnade att vara störande för allmän ordning eller som är hotfulla, otillbörliga eller kränkande.

3. För tillämpningen av punkt 1 är hänvisningen till religion avsedd att minst inbegripa gärningar som är en förevändning för att rikta gärningar mot en grupp av personer eller en medlem av en sådan grupp, utpekad med åberopande av ras, hudfärg, härstamning eller nationellt eller etniskt ursprung.

4. Varje medlemsstat får, när detta rambeslut antas eller senare, göra ett uttalande om att medlemsstaten endast kommer att göra förnekande eller flagrant förringande av de brott som det hänvisas till i punkt 1 c och/eller 1 d straffbara, om sådana brott har fastställts genom ett slutgiltigt beslut av en nationell domstol i denna medlemsstat och/eller av en internationell domstol eller genom enbart ett slutgiltigt beslut av en internationell domstol.

2 artikla

Yllytys ja avunanto

1. Kunkin jäsenvaltion on toteutettava tarvittavat toimenpiteet varmistaakseen, että yllytys johonkin 1 artiklan 1 kohdan c ja d alakohdassa tarkoitettuun tekoon säädetään rangaistavaksi.

2. Kunkin jäsenvaltion on toteutettava tarvittavat toimenpiteet varmistaakseen, että avunanto johonkin 1 artiklassa tarkoitettuun tekoon säädetään rangaistavaksi.

3 artikla

Rikosoikeudelliset seuraamukset

1. Kunkin jäsenvaltion on toteutettava tarvittavat toimenpiteet varmistaakseen, että 1 ja 2 artiklassa tarkoitetuista teoista määrätään tehokkaita, oikeasuhteisia ja varoittavia rikosoikeudellisia seuraamuksia.

2. Kunkin jäsenvaltion on toteutettava tarvittavat toimenpiteet varmistaakseen, että 1 artiklassa tarkoitetuista teoista määrätään rikosoikeudellisia seuraamuksia, joiden enimmäispituus on vähintään yhdestä kolmeen vuotta vankeutta.

4 artikla

Rasistiset ja muukalaisvihamieliset vaikuttimet

Jäsenvaltioiden on muiden kuin 1 ja 2 artiklassa tarkoitettujen tekojen osalta toteutettava tarvittavat toimenpiteet varmistaakseen, että rasistisia ja muukalaisvihamielisiä vaikuttimia pidetään raskauttavina asianhaaroina, tai vaihtoehtoisesti, että tuomioistuimet ottavat tällaiset vaikuttimet huomioon määrätessään rangaistuksia.

5 artikla

Oikeushenkilöiden vastuu

1. Kunkin jäsenvaltion on toteutettava tarvittavat toimenpiteet varmistaakseen, että oikeushenkilöt saatetaan vastuuseen sellaisesta 1 ja 2 artiklassa tarkoitetusta teosta, jonka on

Artikel 2

Anstiftan och medhjälp

1. Varje medlemsstat ska vidta de åtgärder som är nödvändiga för att se till att anstiftan till de gärningar som avses i artikel 1.1 c och d blir straffbar.

2. Varje medlemsstat ska vidta de åtgärder som är nödvändiga för att se till att medhjälp till att begå de gärningar som avses i artikel 1 blir straffbar.

Artikel 3

Straffrättsliga sanktioner

1. Varje medlemsstat ska vidta de åtgärder som är nödvändiga för att se till att de gärningar som avses i artiklarna 1 och 2 beläggs med effektiva, proportionella och avskräckande straffrättsliga sanktioner.

2. Varje medlemsstat ska vidta de åtgärder som är nödvändiga för att se till att de gärningar som avses i artikel 1 beläggs med ett maximistraff som minst uppgår till mellan ett och tre års fängelse.

Artikel 4

Rasistiska och främlingsfientliga motiv

För andra brott än de som avses i artiklarna 1 och 2, ska medlemsstaterna vidta de åtgärder som är nödvändiga för att se till att rasistiska och främlingsfientliga motiv anses som en försvårande omständighet eller alternativt att domstolarna kan ta sådana motiv i beaktande vid fastställandet av sanktionerna.

Artikel 5

Juridiska personers ansvar

1. Varje medlemsstat ska vidta de åtgärder som är nödvändiga för att se till att en juridisk person kan ställas till ansvar för sådana gärningar som avses i artiklarna 1 och 2, vil-

oikeushenkilön hyväksi suorittanut joko yksin tai oikeushenkilön toimielimen osana henkilö, jonka johtava asema oikeushenkilössä perustuu

a) toimivaltaan edustaa oikeushenkilöä;

b) valtuuksiin tehdä päätöksiä oikeushenkilön puolesta; tai

c) valtuuksiin harjoittaa oikeushenkilön sisäistä valvontaa.

2. Tämän artiklan 1 kohdassa säädettyjen tapausten lisäksi jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet varmistaakseen, että oikeushenkilö voidaan saattaa vastuuseen, jos tämän artiklan 1 kohdassa tarkoitetun henkilön harjoittaman ohjauksen tai valvonnan puutteellisuus on mahdollistanut sen, että oikeushenkilön alaisena toimiva henkilö on voinut suorittaa kyseisen oikeushenkilön hyväksi 1 ja 2 artiklassa tarkoitettuja tekoja.

3. Se, mitä tämän artiklan 1 ja 2 kohdassa säädetään oikeushenkilön vastuusta, ei estä rikosoikeudenkäyntiä sellaisia luonnollisia henkilöitä vastaan, jotka ovat tekijöinä tai osallisina 1 ja 2 artiklassa tarkoitetuissa teoissa.

4. "Oikeushenkilöllä" tarkoitetaan oikeussubjektia, jolla on oikeushenkilön asema sovellettavan kansallisen lainsäädännön mukaan, lukuun ottamatta valtioita tai muita julkisia elimiä niiden käyttäessä julkiseen valtaan liittyviä oikeuksia ja julkisoikeudellisia kansainvälisiä järjestöjä.

6 artikla

Oikeushenkilöihin kohdistuvat seuraamukset

1. Kunkin jäsenvaltion on toteutettava tarvittavat toimenpiteet varmistaakseen, että 5 artiklan 1 kohdan mukaisesti vastuulliseksi todettua oikeushenkilöä rangaistaan tehokkain, oikeasuhteisin ja varoittavin seuraamuksin, joihin kuuluu rikosoikeudellisia tai muita sakkoja ja joihin voi kuulua muita seuraamuksia, kuten

a) oikeuden menettäminen julkisista varoista myönnettyjen etuisuuksien tai tuen saamiseen;

ka begås för den juridiska personens räkning av en person som agerar antingen enskilt eller som en del av den juridiska personens organisation och har en ledande ställning inom den juridiska personens organisation, grundad på

a) befogenhet att företräda den juridiska personen,

b) befogenhet att fatta beslut på den juridiska personens vägnar, eller

c) befogenhet att utöva kontroll inom den juridiska personen.

2. Förutom i de fall som anges i punkt 1 i denna artikel ska varje medlemsstat vidta de åtgärder som är nödvändiga för att se till att en juridisk person kan göras ansvarig, när brister i övervakning eller kontroll som ska utföras av en sådan person som avses i punkt 1 i denna artikel har gjort det möjligt för en person som är underställd den juridiska personen att för den juridiska personens räkning begå sådana gärningar som avses i artiklarna 1 och 2.

3. Den juridiska personens ansvar enligt punkterna 1 och 2 i denna artikel ska inte utesluta lagföring av fysiska personer som är gärningsmän eller medhjälpare till de gärningar som avses i artiklarna 1 och 2.

4. Med termen juridisk person avses var och en som enligt gällande nationell lagstiftning har denna status, utom stater och andra offentliga organ vid utövandet av offentliga maktbefogenheter samt offentliga internationella organisationer.

Artikel 6

Sanktioner för juridiska personer

1. Varje medlemsstat ska vidta de åtgärder som är nödvändiga för att se till att en juridisk person som görs ansvarig i enlighet med artikel 5.1 kan bli föremål för effektiva, proportionella och avskräckande sanktioner, som ska innefatta bötesstraff eller administrativa avgifter och kan innefatta andra sanktioner, såsom

a) fråntagande av rätt till offentliga förmåner eller stöd,

b) väliaikainen tai pysyvä liiketoimintakielto;
c) oikeudelliseen valvontaan asettaminen;
d) oikeudellinen määräys lopettaa toiminta.

2. Jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet varmistaakseen, että 5 artiklan 2 kohdan mukaisesti vastuulliseksi todettua oikeushenkilöä rangaistaan tehokkain, oikeasuhteisin ja varoittavin seuraamuksin tai toimenpitein.

b) tillfälligt eller permanent näringsförbud,

c) rättslig övervakning,
d) rättsligt beslut om avveckling av verksamheten.

2. Medlemsstaterna ska vidta de åtgärder som är nödvändiga för att se till att en juridisk person som har gjorts ansvarig i enlighet med artikel 5.2 kan bli föremål för effektiva, proportionella och avskräckande sanktioner eller åtgärder.

7 artikla

Valtiosääntöön sisältyvät säännökset ja perusperiaatteet

1. Tämä puitepäätös ei vaikuta velvollisuuteen kunnioittaa perusoikeuksia ja noudattaa oikeudellisia perusperiaatteita, sananvapaus ja yhdistymisvapaus mukaan lukien, sellaisina kuin ne on vahvistettu Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 6 artiklassa.

2. Tämä puitepäätös ei velvoita jäsenvaltioita toteuttamaan toimenpiteitä, jotka ovat ristiriidassa niiden yhdistymisvapautta ja sananvapautta, erityisesti lehdistönvapautta ja muiden tiedotusvälineiden sananvapautta koskevien perusperiaatteiden kanssa sellaisina kuin ne ilmenevät valtiosääntöperinteessä tai lehdistön ja muiden tiedotusvälineiden oikeuksia ja vastuuta sekä menettelyyn liittyviä takeita koskevissa säännöissä, jos nämä säännöt koskevat vastuun määrittämistä tai rajaamista.

Artikel 7

Konstitutionella regler och grundläggande principer

1. Detta rambeslut ska inte medföra någon ändring av kravet att respektera grundläggande rättigheter och grundläggande rättsprinciper, däribland yttrande- och föreningsfrihet, enligt artikel 6 i fördraget om Europeiska unionen.

2. Detta rambeslut ska inte medföra krav på att medlemsstaterna ska vidta åtgärder som står i strid med grundläggande principer som rör föreningsfrihet och yttrandefrihet, särskilt tryckfrihet och yttrandefrihet i andra medier såsom följer av konstitutionella traditioner eller regler om pressens eller andra mediers rättigheter, ansvar samt om en särskild rättegångsordning för dem, när dessa regler hör samman med fastställande eller begränsning av ansvar.

8 artikla

Tutkinnan tai syytetoimien aloittaminen

Kunkin jäsenvaltion on toteutettava tarvittavat toimenpiteet varmistaakseen, että 1 ja 2 artiklassa tarkoitettua tekoa koskeva tutkinta tai syytetoimet eivät edellytä tekojen uhrien tekemää rikosilmoitusta tai heidän nostamaansa syytettä ainakaan kaikkein vakavimmissa tapauksissa, joissa teot on suoritettu kyseisen jäsenvaltion alueella.

Artikel 8

Inledande av utredningar eller rättsliga åtgärder

Varje medlemsstat ska vidta de åtgärder som är nödvändiga för att se till att utredningar av eller åtal för de gärningar som avses i artiklarna 1 och 2 inte ska vara avhängiga av en anmälan eller en anklagelse från den som blivit offer för gärningarna, åtminstone inte i de mest allvarliga fallen, när gärningarna har begåtts på medlemsstatens territorium.

9 artikla

Lainkäyttövalta

1. Kunkin jäsenvaltion on toteutettava tarvittavat toimenpiteet ulottaakseen lainkäyttövaltansa 1 ja 2 artiklassa tarkoitettuihin tekoihin, jos

a) rikos on tehty kokonaan tai osittain sen alueella;

b) rikoksen on tehnyt sen kansalainen; tai

c) rikos on tehty sellaisen oikeushenkilön hyväksi, jonka päätoimipaikka on kyseisen jäsenvaltion alueella.

2. Vahvistaessaan, että sillä on 1 kohdan a alakohdan mukainen lainkäyttövalta, kunkin jäsenvaltion on toteutettava tarvittavat toimenpiteet varmistaakseen, että sen lainkäyttövaltaan kuuluvat myös tapaukset, joissa teot suoritetaan tietojärjestelmän avulla ja

a) rikoksentekijä suorittaa teon ollessaan fyysisesti sen alueella, jolloin asiaan ei vaikuta se, liittyykö tekoon sen alueella sijaitsevan tietojärjestelmän sisältämää aineistoa,

b) tekoon liittyy sen alueella sijaitsevan tietojärjestelmän sisältämää aineistoa, jolloin asiaan ei vaikuta se, suorittaako rikoksentekijä teon ollessaan fyysisesti kyseisen jäsenvaltion alueella.

3. Jäsenvaltio voi päättää, ettei se sovella 1 kohdan b ja c alakohdassa vahvistettua lainkäyttövaltasääntöä tai että se soveltaa sitä vain tietyissä tapauksissa tai tilanteissa.

Artikel 9

Behörighet

1. Varje medlemsstat ska vidta de åtgärder som är nödvändiga för att fastställa sin behörighet i fråga om de gärningar som avses i artiklarna 1 och 2, när gärningarna har begåtts

a) helt eller delvis inom medlemsstatens territorium,

b) av någon av medlemsstatens medborgare, eller

c) till förmån för en juridisk person som har sitt huvudkontor inom medlemsstatens territorium.

2. Vid fastställandet av behörighet i enlighet med punkt 1 a ska varje medlemsstat vidta de åtgärder som är nödvändiga för att se till att dess behörighet omfattar fall där gärningarna begås med hjälp av ett informationssystem, och

a) gärningsmannen begår gärningarna när denne befinner sig på medlemsstatens territorium, oavsett om gärningarna omfattar material lagrat i ett informationssystem på medlemsstatens territorium eller ej,

b) gärningarna omfattar material lagrat i ett informationssystem på medlemsstatens territorium, oavsett om gärningsmannen befinner sig på medlemsstatens territorium när denne begår gärningarna eller ej.

3. En medlemsstat kan besluta att inte tillämpa eller att endast i särskilda fall eller under särskilda omständigheter tillämpa den regel om behörighet som anges i punkt 1 b och 1 c.

10 artikla

Täytäntöönpano ja tarkastelu

1. Jäsenvaltioiden on toteutettava tämän puitepäätöksen säännösten noudattamisen edellyttämät toimenpiteet viimeistään 28 päivänä marraskuuta 2010.

2. Samaan päivään mennessä jäsenvaltioiden on toimitettava neuvoston pääsihteeristölle ja Euroopan yhteisöjen komissiolle kirjallisina antamansa säännökset, joilla saatetaan niille tällä puitepäätöksellä asetetut velvoitteet osaksi niiden kansallista lainsäädäntöä. Neuvosto tutkii näitä tietoja käyttäen laaditun

Artikel 10

Genomförande och översyn

1. Medlemsstaterna ska vidta de åtgärder som är nödvändiga för att följa bestämmelserna i detta rambeslut senast den. 28 november 2010.

2. Medlemsstaterna ska till rådets generalsekretariat och kommissionen samma dag överlämna texten till de bestämmelser genom vilka skyldigheterna enligt detta rambeslut införlivas med deras nationella lagstiftning. På grundval av en rapport som rådet utarbetar med hjälp av denna information och en

kertomuksen ja komission kirjallisen kertomuksen perusteella 28 päivään marraskuuta 2013 mennessä, ovatko jäsenvaltiot noudattaneet tämän puitepäätöksen säännöksiä.

3. Neuvosto tarkastelee tätä puitepäätöstä ennen 28 päivää marraskuuta 2013. Tämän tarkastelun valmistelemiseksi neuvosto pyytää jäsenvaltioita ilmoittamaan, ovatko ne todenneet, että 1 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuihin tekoihin liittyvässä oikeudellisessa yhteistyössä on ilmennyt vaikeuksia. Lisäksi neuvosto voi pyytää Eurojustia toimittamaan raportin siitä, ovatko kansallisten lainsäädäntöjen erot aiheuttaneet alalla ongelmia jäsenvaltioiden välisessä oikeudellisessa yhteistyössä.

skriftlig rapport från kommissionen ska rådet senast den 28 november 2013 bedöma i vilken utsträckning medlemsstaterna har följt bestämmelserna i detta rambeslut.

3. Före den 28 november 2013 ska rådet se över detta rambeslut. För att förbereda översynen ska rådet fråga medlemsstaterna huruvida de har upplevt svårigheter i det rättsliga samarbetet avseende gärningarna i artikel 1. Vidare får rådet uppmana Eurojust att lägga fram en rapport om huruvida skillnader mellan de olika nationella lagstiftningarna har givit upphov till svårigheter i det rättsliga samarbetet mellan medlemsstaterna på detta område.

11 artikla

Yhteisen toiminnan 96/443/YOS kumoaminen

Kumotaan yhteinen toiminta 96/443/YOS.

Artikel 11

Upphävande av gemensam åtgärd 96/443/RIF

Gemensam åtgärd 96/443/RIF upphävs härmed.

12 artikla

Alueellinen soveltaminen

Tätä puitepäätöstä sovelletaan Gibraltariin.

Artikel 12

Territoriell tillämpning

Detta rambeslut ska tillämpas på Gibraltar.

13 artikla

Voimaantulo

Tämä puitepäätös tulee voimaan sinä päivänä, jona se julkaistaan *Euroopan unionin virallisessa lehdessä*.

Artikel 13

Ikraftträdande

Detta rambeslut träder i kraft samma dag som det offentliggörs i *Europeiska unionens officiella tidning*.

Tehty Brysselissä 28 päivänä marraskuuta 2008.

Neuvoston puolesta
Puheenjohtaja
M. Alliot-Marie

Utfärdat i Bryssel den 28 november 2008.

På rådets vägnar
M. Alliot-Marie
Ordförande